

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra genderových studií

Cesta mužů a žen do komunální politiky Kutné Hory

Bc. Tereza Černá

Praha, 2012

Vedoucí práce: PhDr. Hana Havelková, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jsem uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 13. 5. 2012

.....

Tereza Černá

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce PhDr. Haně Havelkové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady. Můj velký dík je za vstřícný přístup všem narátorům a narátorkám, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. A také děkuji své rodině a blízkým za podporu.

Obsah

Abstrakt	6
Úvod	8
1. Komunální politika v České republice	11
1.1. Politika obce.....	12
1.1.1. Polity, politics, policy.....	12
1.2. Orgány obce	13
1.3. Politické spektrum komunální politiky	14
2. Zastupitelstvo obce	16
2.1. Volby do zastupitelstva obce	16
2.2. Členové a členky zastupitelstva	17
2.3. Politická reprezentace	19
3. Genderové aspekty komunální politiky	21
3.1. Zastoupení žen a mužů v komunální politice.....	23
3.2. Faktory ovlivňující zastoupení žen v politice	26
3.3. Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky a působení v politice	28
3.3.1. Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky	29
3.3.2. Bariéry znesnadňující ženám působení v politice	31
3.3.3. Dominační techniky	32
3.4. Jak dosáhnout vyššího zastoupení žen v politice	33
4. Empirická část	36

4.1.	Kutná Hora – historický kontext.....	36
4.2.	Volby od roku 1994 – 2010 v Kutné Hoře.....	38
4.2.1.	Volby 1994.....	38
4.2.2.	Volby 1998.....	39
4.2.3.	Volby 2002.....	39
4.2.4.	Volby 2006.....	40
4.2.5.	Shrnutí.....	41
4.3.	Současná politická situace v Kutné Hoře.....	42
4.4.	Současná podoba Kutnohorského zastupitelstva.....	43
4.5.	Vymezení paradigmatických východisek výzkumu.....	46
4.6.	Výzkum.....	48
4.6.1.	Vzorek.....	48
4.6.2.	Vedení rozhovoru.....	53
4.6.3.	Etika výzkumu.....	54
4.6.4.	Vybírání otázek pro výzkum.....	54
4.7.	Analýza rozhovorů.....	54
4.7.1.	Otevřené kódování.....	55
4.7.2.	Axiální kódování.....	55
4.7.3.	Selektivní kódování.....	80
	Závěr.....	82
	Seznam zkratk.....	85
	Bibliografie.....	86
	Archivní materiály.....	92
	Internetové odkazy.....	93
	Přílohy.....	97

Abstrakt

Cesta mužů a žen do komunální politiky Kutné Hory.

Tato práce se zaměřuje na motivace a důvody, proč muži a ženy vstupují do komunální politiky středně velkého města, jakým je Kutná Hora. Důraz jsem kladla na otázky participace na politické reprezentaci obou pohlaví. S jakými překážkami se komunální politici/političky setkávají jak při vstupu do politiky, tak při aktivní participaci na politických funkcích. Představila jsem, jak komunální politika v České republice vypadá a jaké kompetence a povinnosti mají zastupitelé/zastupitelky města.

V empirické části jsem představila vlastní výzkum a uvedla krátký exkurs do historie města Kutná Hora. Získané rozhovory s komunálními politiky a političkami jsem analyzovala prostřednictvím tří úrovní kódování. Vycházela jsem z diplomové práce Marcely Adamusové, která se zabývala dominačními technikami a porovnávala jsem své výsledky s jejími.

Klíčová slova: ženy, muži, gender, komunální politika, zastupitelstvo města Kutná Hora, zastupitelé a zastupitelky, dominační techniky, politická reprezentace, bariéry.

Abstract

The way men and women into municipal politics of Kutna Hora. This work focuses on the motivation and the reasons why men and women to enter municipal politics a medium-sized cities such as Kutna Hora. I put emphasis on issues of participation in the political representation of both sexes. What are the obstacles to municipal politicians to meet at the entrance to the policies and the active participation in political office. I introduced myself to municipal politics in the Czech Republic looks like and what powers and responsibilities councilors city.

In the empirical part, I introduced our own research and put a short excursion into the history of Kutna Hora. Obtained through interviews with municipal politicians and politicians were analyzed through three levels of coding. I started from the thesis of Marcela Adamusová, which dealt with master suppression techniques techniques and compared my results with her.

Keywords: women, men, gender, municipal politics, local government of Kutná Hora, councilors, master suppression techniques, political representation, barriers.

Úvod

Politická reprezentace v České republice je stále velmi silným mužským prostředím. S muži politiky se setkáváme v televizi a jiných médiích jako se zástupci jednotlivých politických stran, starosty, místostarosty, zastupitelé. Občas se mezi mužskou společností odhodlá žena. Jsou ale tomuto nakloněni muži? A co motivuje ženy, aby vstoupily do politiky? Tyto otázky mě napadnou pokaždé, když na téma politické reprezentace narazím. Vystudovala jsem bakalářský obor politologie a propojení oblasti politiky a genderu mě velmi zajímá. Proto jsem zvolila za téma své diplomové práce Cesta mužů a žen do komunální politiky Kutné Hory. Pocházím z města Kutná Hora a jako občanka reflektuji politickou situaci, zastoupení žen a mužů již poměrně dlouho. Zajímalo mě, jaké cesty vedou lidi ze středně velkého města do komunální politiky.

Cílem této práce je odhalit, jaké jsou cesty mužů a žen do komunální politiky. Pro výzkum jsem zvolila metodu rozhovorů, abych mohla lépe mapovat biografickou linku jednotlivých zastupitelů/zastupitelek. Mezi otázkami výzkumného rozhovoru se objeví např.: Vyprávějte, odkud vzešel nápad vstoupit do komunální politiky? Jaká byla očekávání od možného působení v komunální politice? Stíháte pracovat, participovat v komunální politice i se věnovat rodině podle vašich představ? Výpovědi dotázaných komunálních politiků/političek analyzuji, podle tří úrovní kódování – otevřeného, axiálního a selektivního.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a empirické. První kapitola teoretické části je věnovaná problematice komunální politiky a využila jsem k ní literaturu z oblasti politologie například Stanislava Balíka: Obce jako politický prostor, Jaroslava Čmejrka: Obce a regiony jako politický prostor nebo K. Vodičky a L. Cabady, kteří zpracovali celý politický systém České republiky.

Druhá kapitola je zaměřena na zastupitelstvo města, protože zastupitelé a zastupitelky tvoří výzkumný vzorek mého výzkumu. V kapitole uvádím funkci zastupitelstva, kompetence zastupitelů/zastupitelek a jejich povinnosti. Závěr kapitoly se soustředí na politickou reprezentaci, motivace lidí, proč vstupují do politických stran či hnutí a co je důvodem zapojení se do samotné politiky.

Třetí kapitola obsahuje genderovou problematiku, tématem je představení znevýhodňujících faktorů působících na ženy při vstupu do politiky, ale i při aktivní

participaci na politickém procesu. Zde se velkou měrou opírám o literaturu genderového zaměření. Čerpala jsem například z knihy Mnohohlasem autorek H. Haškové, A. Křížkové a M. Linkové, podstatné informace jsem objevila ve slovenské knize Hlasy žien a v dalších tématicky zaměřených publikacích.

Poslední kapitola teoretické části je orientována na základní informace o městě Kutná Hora. Na několika stránkách pojednávám o politické situaci od roku 1994 až do posledních voleb, které se uskutečnily 15. a 16. října roku 2010. Zaměřuji se hlavně na osobnosti, které se během předchozích let v politice profilyovaly a jak vypadalo složení zastupitelstva města a rady města z hlediska zastoupení žen a mužů.

Empirická část diplomové práce představuje teorii metodologii k výzkumu. Jaké paradigma, metody a postupy jsem při analyzování rozhovorů s narátory/narátorkami použila. Objasňuji, jaký jsem při kódování rozhovorů použila postup, abych odhalila všechny kategorie související se vstupem a působením v komunální politice. Rozhovory jsem uskutečnila se sedmnácti komunálními politiky/političkami.

Podstata celé práce je v analyzovaných rozhovorech, kde se odkrývá biografická cesta mužů a žen do komunální politiky. Popisují jednotlivé kategorie a doplňují je o autentické výpovědi narátorů/narátorek, kteří reflektují vlastní zkušenosti s komunální politikou. Jednotlivé kategorie jsou doplněny o výstižné výroky narátorů/narátorek a propojují je s teoretickými fakty. Nejdůležitějším momentem diplomové práce je selektivní kód, tedy kategorie, která celou práci prochází.

Protože je moje diplomová práce orientována na muže i ženy, věnuji se i podprezentovanému zastoupení žen v politice. Z mého pohledu je toto zastoupení nedostatečné a mělo by být více vyrovnané, protože již Olympe de Gouges požadovala ve své slavné Deklaraci práv ženy a občanky z roku 1791 rovný podíl obou pohlaví ve veřejné správě a politickém rozhodování (Havelková 2006). Čehož bohužel stále ani po uplynutí více jak dvou set let nebylo dosaženo.

Inspirací mi byla paní PhDr. Hana Havelková PhD., která se tématu politické reprezentace již dlouho věnuje. Její vědecké články byly oporou mému výzkumu. Motivací byla i diplomová práce Marcely Adamusové, která se zabývala tématem dominačních technik v komunální politice. Těmto technikám jsem věnovala i já část své práce, nejen

po teoretické, ale i po praktické stránce. Stejně jako Adamusová jsem využila metodu rozhovorů s komunálními političkami. Adamusová ve svém výzkumu pracovala s ženami političkami, které byly genderově senzitivní. Narátoři/narátorky mého výzkumu byli genderově nepoučení a proto budu výsledky své analýzy porovnávat s výzkumem Adamusové.

Diplomová práce je psána genderově¹ korektním jazykem, který je důležitý, aby nedocházelo k: „nezvýhodňování, nepreferování mužů nebo žen, chlapců nebo dívek, ale vytváření adekvátního či optimálního prostoru pro jejich rozvoj“ (Valdrová, Knotková – Čapková, Paclíková 2010: 9). Běžně se setkáváme v psaném i mluveném projevu s generickým maskulinem² tj. označení mužským rodem v obecném smyslu (Valdrová, Knotková – Čapková, Paclíková 2010). Pokud v práci píšu o mužích, užívám maskulina a pokud uvádím jen ženy, nechávám slovo v ženském rodě. Tam, kde není specifikovaný rod, uvádím obě možné formy v ženském a mužském rodě, aby bylo dosaženo rovnosti a nedocházelo k diskriminaci. Valdrová se ve stati ke genderově citlivému jazyku vyjadřuje, že cílem genderově korektního jazyka není odstranit mužský rod, ale uplatňovat rodovou vyváženost – lze mluvit a psát tak, aby se všichni cítili označeni a osloveni (Valdrová, Knotková – Čapková, Paclíková 2010: 29). Toto jsem i já ve své diplomové práci chtěla docílit.

---

¹ „Někdy se ztotožňuje s pojmem pohlaví. Gender je ale v současném odborném jazyce (sociologickém, filosofickém, literárně vědném, kulturologickém) chápán jako naučený obraz o tom, jak člověk vnímá svou rodovou příslušnost a identitu. Tradičně je tento obraz zjednodušeně chápán jako označení dvou opačných skupin, žen a mužů“ (Valdrová, Knotková – Čapková, Paclíková 2010: 13).

² V polovině 19. století bylo výnosem britského parlamentu rozhodnuto, že pro ušetření místa ve spisech budou mužskými názvy osob označovány i ženy: tak vzniklo tzv. generické maskulinum. Úzus označování žen mužskými názvy začaly uplatňovat i další země (Valdrová 2004).

1. Komunální politika v České republice

V této kapitole se budu věnovat teorii, co se rozumí pojmem komunální politika, co jsou to obce, jaké mají funkce nebo pravomoce. Představím orgány obce, a nastíním politické spektrum komunální politiky, které ve velké míře koresponduje s podobou celorepublikového politického rozložení politických stran.

Komunální politika byla před rokem 1989 založena na systému národních výborů, které byly po sametové revoluci zrušeny a nahradily je samosprávné celky, nesoucí název obce³ (Vodička, Cabada 2003: 285 – 286). V Ústavě České republiky je vymezeno územní zřízení takto: „Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky“ (Hlava sedmá – Územní samospráva, Čl. 99: <http://www.hrad.cz>, navštíveno dne 13. 9. 2011). Politika na komunální úrovni se tedy odehrává v obcích, které se nachází na nejnižší úrovni státního systému. Nadřazeným celkem jsou kraje a nejvýše postavený je stát, který je nositelem veřejné moci⁴. Obce řízené místní samosprávou jsou podřízeny státu (Balík 2009). Veřejná moc je v souvislosti s tím, že je vykonávána mimo moc zákonodárnou a soudní, prováděna jako veřejná správa (Koudelka cit. in Balík 2009: 11 – 16). Vodička a Cabada, zabývající se politickým systémem České republiky, definují obce jako: „Samosprávná společenství občanů nadaná právní subjektivitou a právem spravovat samostatně své záležitosti v zákonem vymezeném rozsahu“ (Vodička, Cabada 2003: 283).

Definice obecní samosprávy podle Balíka zní: „V českém prostředí se obecní samosprávou rozumí oprávnění obce obstarávat určitý, právem vymezený okruh svých záležitostí samostatně a relativně nezávisle na širším společenském mechanismu (státu) jehož je ovšem obec nedílnou součástí“ (Balík 2008: 15). Obě definice se shodují v tom, že jde o právní vymezení možností spravování obcí, ale Balík dokládá důležitost státu,

---

³ Obcemi jsou malé vesnice s několika obyvateli/obyvatelkami, ale také velká města. Největší obcí je hlavní město Praha (Vodička, Cabada 2003).

⁴ „Moc veřejná je schopnost autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů. Veřejná moc je vykonávána subjekty, které své oprávnění odvozují od státu, který je jejím prvotním nositelem“ (Koudelka cit. in Balík 2009: 11).

kterému jsou obce podřízeny. Vodička a Cabada odkazují na společenství občanů/občanek, jemuž je dána možnost spravovat místo bydliště a zasahovat tak do politické činnosti.

1.1. Politika obce

Státní správa a samospráva jsou instituce, se kterými přijdou občané/občanky nejvíce do styku (Vodička, Cabada 2003: 281). Na městský úřad se totiž obracíme s každodenními problémy, vyřizujeme žádosti, které se týkají města, obce, kde bydlíme. Obec pro nás zajišťuje funkce, které bereme většinou jako samozřejmost. Balík tematizuje funkci obcí a uvádí následující: „Odpovědnost za sběr a odvoz odpadu, péče o rekreaci, umění, tělovýchovu a rekreační sport, dětská hřiště, dále pak přinejmenším udržování místních komunikací a zajištění osobních sociálních služeb jakými jsou péče o starší občany a děti“ (Chandler, 1998, 246 in Balík 2009: str. 29). Balík dělí funkce obcí do sedmi oblastí. Mezi které patří například: politická funkce, sociální, bezpečnost nebo ekonomická funkce (Balík 2009: kap. 2).

Do ekonomické funkce obce spadá financování obcí. Problematika financování obcí a měst patří mezi důležité body mnohých zasedání zastupitelstva a některými komunálními politiky a političkami je bráno zajišťování financí pro obec jako velká bariéra. Právě této otázce se věnuji v analytické části diplomové práce. Ve zkratce zde představím, jaké druhy financování obcí existují.

Financování může být trojího typu daňové, nedaňové z dotací a kapitálové. Do daňových příjmů patří daň z příjmu právnických osob, daň z nemovitostí. Nedaňové příjmy jsou z vlastního podnikání obce, za penále a z příjmů za pokuty. Mezi dotace řadíme krajské, státní nebo evropské fondy (Balík 2009: 33 – 37). Kapitálové příjmy jsou: „nepravidelné, nejčastěji jednorázové. Patří k nim příjmy z prodeje majetku obce, dotace a finanční výpomoci od státu, kraje, fondů na investiční akce, úvěry od bank na investiční akce a také dary od jednotlivců nebo firem na investice“ (Černý 2007: 34).

1.1.1. Polity, politics, policy

Komunální politika je brána jako nejnižší politická struktura, která má nejbližší k řešení každodenních problémů a je směřována k základním nedostatkům a potřebám obce, ve které se odehrává. Politiku ani na obecní úrovni nemůžeme brát pouze jako jednotný celek, protože politická sféra zahrnuje několik oblastí.

Dělí se na tři oblasti. První z nich, polity, vymezuje hranice politického prostoru, aktéry/aktérky politického procesu a vztahy mezi nimi. Do tohoto prostoru, pro účely mé práce, se řadí aktéři/aktérky komunální politiky, zastupitelé a zastupitelky města Kutná Hora. Druhá oblast, politics, je sférou dynamickou. Odehrávají se zde střety zájmů politických aktérů/aktérek. Tento prostor je typický pro střety koalice a opozice, na které upozorním v další části diplomové práce. Poslední a neméně důležitá sféra, policy, je složkou politiky zahrnující obsah a výsledky jednání politiků/političek (Balík 2009: 7 – 9). Tyto tři složky nelze od sebe oddělit, protože zahrnují proces vytváření politiky.

V následujících kapitolách se zaměřím na to, jak v České republice na komunální úrovni funguje složka politics.

1.2. Orgány obce

Komunální politika a politické aktivity, které se zde odehrávají, tvoří určitý politický prostor. Můžeme o něm mluvit jako oblasti politického prostoru, kde probíhá politické rozhodování (Říchová 2000). Základní stavební jednotkou komunální politiky jsou obce, tedy „základní území samosprávné společenství občanů“ (Vodička, Cabada 2003: 286). Podle zákona České republiky O obcích: „Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou rada města, starosta, městský úřad a zvláštní orgány města.“ (§5 (1)): <http://www.zakonycr.cz> navštíveno dne 7. 9. 2011). Zastupitelstvo obce je orgán, který je předmětem diplomové práce a proto mu budu věnovat specifické kapitoly dále. Dalším orgánem je rada obce, kterou tvoří starosta/starostka, místostarostové/místostarostky a další členi/členky zastupitelstva obce.

Komunální politika je často samotnými politickými aktéry/aktérkami brána jako nepolitický prostor, protože všem zastupitelům a zastupitelkám jde o dobro svého města a občanů/občanek. Autor, který se v České republice zaměřuje na téma komunální politiky, Stanislav Balík, říká: „V odborném, politickém, ale především veřejném diskursu je totiž nadmíru pevně zakotvena představa tzv. nepolitičnosti komunální politiky“ (Balík 2009: 217). Tento názor převládá i u většiny dotazovaných politiků a političek. Politika na úrovni obcí je velmi důležitým politickým polem, které by nemělo být považováno za nepolitickou oblast. Komunální politika je sférou, ve které se odehrávají všechny tři

dimenze polity, politics a policy, jak jsem uvedla výše. A na těchto procesech by měli participovat námi zvolení zástupci obce, ženy i muži.

1.3. Politické spektrum komunální politiky

Stejně jako ve vysoké politice i v té komunální dochází ke členění politických stran a nejznámějším dělením jsou: „Představy o rozdílech politických stran, skupin a jednotlivců se nabízí bipolarita ideologické škály „levice versus pravice““ (Krejčí 2006: 119). Toto členění bývá někdy rozšířeno o středový postoj. Levice je nejčastěji zastupována stranami, skupinami a jednotlivci/jednotlivkyněmi, kteří se snaží chránit práva, zájmy nižších společenských tříd. Naopak pravice je vyhledávána pro zájmy horních a dominantních sociálních tříd a vrstev (Krejčí 2006: kap. 5).

V českém politickém systému se vyskytuje velké množství politických stran, tento stav se označuje jako multipartistický systém. Tento systém umožňuje pouze výjimečně, aby nějaká strana ve volbách dostala nadpoloviční většinu hlasů. Politické strany na komunální úrovni nebyvají ideologicky vyhraněné tolik jako strany na úrovni parlamentní. Volební programy komunálních politických stran či sdružení se zaměřují na konkrétní problémy v dané lokalitě, a proto strany na komunální úrovni nebyvají ideologicky vyhrazené tolik jako na té parlamentní. (Balík 2008).

Po volbách často dochází k tomu, že strany mezi sebou vstupují do koalice, tedy do spojení minimálně dvou stran (Balík 2008: 35). Na problematiku spektra politických stran a koalic budu odkazovat v analytické části, proto zde pouze ve zkratce nastíním teorii, se kterou se samotní komunální politici a političky setkávají v praxi. Je pro mou práci důležité vysvětlit, proč koalice vzniká a jaké druhy se objevují v komunální politice Kutné Hory.

V posledním volebním období se objevila široká koalice, která vzniká spojením téměř všech relevantních politických aktérů. Důležité je, že jeden aktér nebo politický proud je ponechán mimo toto spojení a zůstává v opozici. Zpravidla se toto děje z ideologických důvodů. V posledním volebním období, jak se níže ukáže, mohlo také dojít k velké koalici. Velká koalice je spojení, ve kterém společně vystupují nejčastěji dvě politické strany, jevící se v politickém spektru jako dominantní a současně jsou ideově protikladné. Do takového spojení již nemusí přibírat další politické partnery a tím rozdělovat své politické zájmy (Balík 2009: kap. 9).

Na komunální úrovni se objevuje jedinečná možnost vedoucí ke vzniku různých koalic, jež nejsou na parlamentní úrovni reálné. Při tvorbě koalic na úrovni obcí se bere zřetel na osobní vztahy, které mnohdy hrají větší roli než stranická příslušnost (Balík 2008: 35 – 53). Koalice se utvářejí převážně za účelem získání nadpoloviční většiny hlasů potřebných k posazení potřebných zájmů a cílů stran. Původní vznik koalic byl na základě získání co největšího politického vlivu, takže šlo o to, aby byla koalice co nejmenší a nemusel se zisk dělit mezi mnoho členů. Tomuto modelu se říká americký, evropský jej kritizuje. „Primárním cílem strany není zisk mocenských postů, ale především jejich programových priorit“ (tamtéž).

2. Zastupitelstvo obce

Obec jedná prostřednictvím orgánů. Mezi nejdůležitější patří zastupitelstvo obce, které je výzkumným vzorkem této práce. Podle Ústavy České republiky: „Čl. 101 (1) Obec je samostatně spravována zastupitelstvem. (2) Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem“ (<http://www.hrad.cz>, navštíveno dne 13. 9. 2011).

Stát se zastupitelem/zastupitelkou může každá osoba starší osmnácti let, která má trvalý pobyt v obci a jejíž občanství je české. To, že mohou občané/občanky obce vstoupit do komunální politiky, se nazývá pasivním volebním právem (Balík 2009). Usilovat o post zastupitele/zastupitelky mohou jak členi/členky politické strany⁵ a koalice, ale také nezávislí kandidáti/kandidátky, sdružení nezávislých kandidátů/tek nebo jejich koalice. Nezávislý kandidát/kandidátka potřebuje pro možnost kandidatury sehnat určitý počet hlasů, který se odvíjí od počtu obyvatel/obyvatelek v obvodě.⁶ Obliba nezávislých kandidátů/tek v obecní politice je velká a vyplývá z nedůvěry občanům/občanek k politickým stranám. Čmejrek uvádí, že lidé mají představu, že politické strany dělají jen politikaření kvůli penězům, ale nezávislí kandidáti jsou považováni za pracovité a schopné spolupráce (Čmejrek 2008: 67).

2.1. Volby do zastupitelstva obce

Volby do zastupitelstva obce jsou dle Čmejřka: „Základní funkcí voleb je odhalit aktuální rozložení politických sil v daném politickém celku a rozdělit mezi ně mandáty“ (Čmejrek 2008: 48). Členi/členky zastupitelstva jsou voleni přímo, rovně a tajně pomocí poměrného volebního systému. Voliči/voličky mají tři možnosti, jak budou volit. Prvním způsobem je označení jedné volební strany na kandidátním lístku, tím dávají hlas všem kandidátům/kandidátkám dané strany. Druhým způsobem je označení jednotlivých kandidátek různých volebních stran. Poslední možnost, jak volit, kombinuje oba způsoby.

---

⁵ „Politická strana je organizovaná skupina lidí, spojená za účelem získat a využít státní moc“ (Krejčí 2006: 105).

⁶ „Počet obyvatel v obvodě do 500 je potřeba sehnat 5% z obyvatel. Na počet obyvatel 501 – 3000 je potřeba získat 4% nejméně 25 z obyvatel. Počet obyvatel v obvodě 3001 – 10 000 je potřeba nejméně 3% nejméně 120 obyvatel. U 10 001 – 50 000 obyvatel v obvodě je nutná podpora 2% lidí nejméně 600. Od 50 001 – 150 000 obyvatel v obvodu je to 1% nejméně 1000 obyvatel z obce. A nad 150 000 je potřeba 0,5% a 1500 obyvatel“ (Balík 2009: 91).

Tedy označit jednu stranu i další jednotlivé kandidáty/kandidátky (Balík 2009).⁷ Voliči/voličky mají možnost vybírat napříč volebními kandidátkami, takže využívají způsobu panašování (Balík 2009).⁸ Voličem/voličkou může být občan/občanka České republiky, který dosáhne osmnáctého roku života a je trvalým pobytem přihlášen k obci, tímto vším nabývá aktivní volební právo (Čmejrek 2008: 51).

Počet zastupitelů/zastupitelek se odvíjí od velikosti obce. Nejmenší možný počet zastupitelů/lek je pět a nejvíce jich může být pětapadesát. Mandát člena/členky zastupitelstva získávají zvolením, které probíhá ve volbách jednou za čtyři roky. Funkce člena/členky zastupitelstva je veřejná a musí být zastupitelem/zastupitelkou vykonávána osobně (Čmejrek 2008: 37).

2.2. Členové a členky zastupitelstva

Zastupitelé/zastupitelky mají reprezentativní mandát, což znamená, že nejsou vázáni příkazy ani pokyny, nařízeními. Povinností zastupitelstva města je hlasovat a vykonávat svůj mandát podle svého vědomí (Balík 2009). Zastupitelé/zastupitelky mají tři základní práva: „právo iniciativy, právo interpelace a právo informace“ (Balík 2009: 68). Všechny v sobě zahrnují možnost zastupitelů/zastupitelek předkládat návrhy, možnost se dotazovat rady, členů/členek a ostatních výborů a v neposlední řadě mají právo domáhat se informací, které souvisí s jejich funkcí.⁹

Povinností zastupitelů/zastupitelek je aktivní účast na zasedáních zastupitelstva a jiných členských organizacích a velmi důležité je, aby se zastupitel/zastupitelka vyhnul střetům zájmů. Vedle povinností mají zastupitelé/zastupitelky i kompetence jako je například schvalování programu obce nebo územních plánů, příprava rozpočtů a závěrečného účtu obce, zřizování fondů či příspěvkových organizací. Zastupitelstvo

---

⁷ „Poměrný volební systém, který umožňuje využívat volné kandidátní listiny, dovoluje kombinovat různé osoby z více stran nebo dovoluje zvolit pouze jednu stranu. Tento systém umožňuje prosadit se i menším stranám nebo jednotlivcům“ (Vodička, Cabada 2008: 287).

⁸ „Panašování je způsob, kdy má volič tolik preferenčních hlasů, kolik se volí členů zastupitelstva“ (Balík 2009: 96 – 97).

⁹ Zastupitel/ka má právo získat informace od členů rady a jiných výborů či od právnických osob o sobě i připomínkách nejpozději do 30 dnů od vznesení dotazu (Balík 2009).

vydává vyhlášky, navrhuje změny katastrálních území. Volba starosty/starostky, místostarosty/místostarostky a dalších členů/členek rady patří k dalším pravomocem zastupitelstva (Balík 2009, Čmejrek 2008).

Starosta/starostka, kterého volí zastupitelstvo, plní funkci zástupce obce a je možné jej kdykoliv, ztratí – li důvěru, odvolat. Stejně je to s místostarosty/místostarostkami nebo tajemníkem/tajemnicí, pokud je tato funkce zřízena. Tam, kde není zřízen tajemník/tajemnice plní jeho funkce starosta/starostka obce (Balík 2009: 77).

Starosta/starostka, místostarostové/místostarostky a další členi/členky zastupitelstva tvoří Radu obce. Rada obce je: „výkonným orgánem obce ve věcech, které spadají do samotné působnosti obce“ (Vodička, Cabada 2003: 288). Rada má složení v lichém počtu od 5 až po 11 členů/členek. Do rady města jsou členové a členky voleni zastupitelstvem města, což je další kolo výběru, které může snížit šance žen, aby se rady města dostaly. Zastoupení žen v těchto orgánech je nižší než zastoupení mužů. Průměrný podíl žen v tomto orgánu činí pouhých 13 % (Klimentová 2006). Tento fakt bude i dobře viditelný na počtech žen a mužů v radách, které uvádím dále v práci. Při usnášení se rada řídí nadpoloviční většinou všech členů/členek. V kompetenci rady je připravovat návrhy pro jednání zastupitelstva, zabezpečuje hospodaření obce, vydává nařízení obce, atd. (Balík 2009).

Zastupitelstvo se schází podle potřeb, ale mělo by to být nejméně jednou za tři měsíce. „Zasedání zastupitelstva obce svolává a zpravidla řídí starosta“ (Čmejrek 2008: 37). Usnášeníschopné je zastupitelstvo, je-li přítomna nadpoloviční většina všech zastupitelů/zastupitelek. Zasedání jsou přístupná široké veřejnosti, což je velmi důležité, protože lidé mohou svým zastupitelům/lkám klást dotazy. Občané/občanky mají možnost se nepřímo na politice města podílet. Černý říká: „Zároveň občané vidí, jak který člen zastupitelstva hájí zájmy občanů a obce jako celku“ (Černý 2007: 30). Obecní úřad informuje o připravovaném zasedání zastupitelstva a o jejich předběžném programu k projednávání. Průběh zasedání se zapisuje do zpráv. V zápise zpráv se uvádí, kolik bylo přítomno zastupitelů/zastupitelek, jaký byl průběh hlasování, a co vše se projednalo (Čmejrek 2008: 37).

2.3. Politická reprezentace

Politická reprezentace nebo také zastupitelství vytváří vztah, v němž je jednotlivec/jednotlivkyně či skupina zastupována nějakým větším souborem lidí anebo jedná jejich jménem. Důležité je zjistit, proč lidé do politiky vstupují, proč se chtějí stát reprezentanty/reprezentantkami. Většinou vstupují na základě určité motivace, jak do komunální, tak do vysoké politiky. Zpravidla je prvním krokem vstup do politické strany nebo sdružení, které je jim sympatické na základě sdílených představ o světě, názorů a politického přesvědčení. Podle výzkumu sociologického ústavu lidé uvádí důvod pro vstup do politické strany získání kontaktů čili utváření tzv. sociálních sítí nebo sociálního kapitálu (88 %). Další motivací pro vstup do politické strany je získání pozice a funkce, tedy prostor pro utváření vlastní vlivové sféry (83 %) a také finanční výhody (77 %). Vstupem do politického procesu chtějí občané pomoci změnit situaci k lepšímu a také se často objevoval výrok, že „Chtějí někam patřit“ a „Chtějí se podílet na programu strany“ (CVVM: Důvody pro vstup do politických stran 2007)

Samotný vstup do komunální politiky je podle sociologických výzkumů inspirován možností získat moc a rozhodovat o důležitých věcech, což je rozhodující hledisko pro nejvíce respondentů výzkumu sociologického ústavu. Více než čtyři pětiny lidí se domnívají, že mezi důvody vstupu do regionální politiky patří též získání kontaktů (84 %), významné pozice či funkce (83 %) a společenského uznání (82 %). Zde je určitá souvislost se vstupem do politické strany nebo hnutí. Lidé se domnívají, že do komunální politiky lidé vstupují kvůli hmotnému zisku. Mezi další důvody pro zapojení se do politického života v regionech patří i zájmy spřízněné skupiny anebo je to snaha uplatnit organizační a vůdčí schopnosti. Motivováni jsou lidé i přesvědčením, že mohou být společnosti prospěšní a budou se snažit řešit situaci ve společnosti. Nejméně si lidé myslí, že za vstupem do komunální politiky se zapojují lidé z toho důvodu, že jsou ochotni převzít za ostatní odpovědnost při rozhodování ve věcech veřejných (CVVM: Proč lidé vstupují do politiky? 2007 a)

Ve volbách občané dávají moc politickým reprezentantům podle dělení státních úrovní, parlamentní, krajské a komunální. Konkrétní zvolení lidé pak mohou jednat jménem své politické strany, sdružení a prosazovat potřeby a zájmy občanů. Aby bylo distribuování zájmů spravedlivé, měly by se zastupitelství účastnit dané skupiny osob, které sami žijí život v určitém smyslu typický pro skupinu lidí, kterou reprezentují

(Gelnarová 2010: 126). Z tohoto důvodu je potřeba, aby se na politické reprezentaci podílely ženy, které by tyto typické skupinové zájmy prosazovaly.

Otázka politické reprezentace je závažná hlavně z hlediska podreprezentování žen, které byly vyloučeny z účasti na politickém životě. Od 19. století se ve společnosti začíná projevovat moderní měšťanská společnost, která vytváří nové občanské zákoníky, z nichž pramenila rovnoprávnost mezi stavy. Tento nový systém s sebou přinesl změny v chápání muže a ženy. Muži jsou bráni jako svobodné osobnosti, které se nikomu nepodřizují, uvažují vlastním rozumem. Ženy jsou mužovým opakem, mají jasně dané místo v domácnosti, musí se podřizovat svému okolí a vzdát se vlastního realizování, aby správně plnily svou roli (Havelková 2004: 171).

Nové uspořádání společnosti změnilo koncept muže, ze kterého se stal občan s občanskými právy, a koncept ženy neobčanky bez občanských práv a možnosti účasti na politické reprezentaci. Vytvořily se oddělené sféry, ženy patří do sféry soukromé, zatímco muži mohou působit ve sféře veřejné. Frevert, která popisuje měšťanskou společnost, poukazuje na to, že pro tento model je důležitou sférou rodina. „Žena byla dalece zbavena nutností pracovat pro zisk, což se nyní definovalo jako čistě mužská doména a měla v rodině vytvářet útočiště měšťanského soukromí a intimity, které harmonicky doplňovalo vnější svět profese, konkurence o moc a peníze.“ (Frevert 3 – 4). S těmito názory se ve společnosti částečně setkáváme stále, podobné výroky analyzuji v empirické části.

3. Genderové aspekty komunální politiky

Genderové aspekty komunální politiky jsou pro moji práci stěžejní, a proto je tato kapitola důležitá, nabízí nám teoretickou genderovou perspektivu politické reprezentace komunální politiky. Když se zaměřujeme na genderové aspekty, vycházíme z předpokladu, že sociální realita není fakticky dána, ale je nepřetržitě vytvářena v interakci a komunikaci. V této kapitole je základním feministickým východiskem, že v České republice stále přetrvává nízké zastoupení žen nejenom v politice, ale také na vysokých pracovních postech, nebo na pracovních místech, která jsou brána jako typicky „mužská“.¹⁰ „Ženy tvoří v současné době pouze 28,6 % skupiny zákonodárců/kyň, vedoucích a řídicích pracovníků/ic a jen okolo 7 % úzkého vedení středních a velkých firem. Ve vedení 75 % českých firem nefiguruje dokonce ani jediná žena“ (Český trh práce optikou genderových statistik: <http://aperio.cz> navštíveno dne 10. 3. 2012). Pokud budeme vycházet z nerovného podílu žen na politickém rozhodování, které spadá do politické složky politics i na tvorbě politiky tedy na složce policy, pak se ženy podílí jinou mírou než muži na politické moci. Tento přetrvávající stav nerovnosti je propojen se statutem žen, prostřednictvím kterého ženy nechápe jako jednotlivkyně, nýbrž jako skupinu, a jejich sociální status je nižší než sociální status mužů (Václavíková – Helšusová, Rakušanová 2008: 43 – 55).

Zajímavou koncepci vytvořila Iris Marion Young, kterou následně parafrázovala Havelková. Pojmem žena se označuje: „vztah materiálních a sociálních objektů v určitém historickém a sociálním kontextu, v němž je verbálně a vizuálně prezentováno ženské tělo, jehož prostřednictvím je ženám připisováno určité postavení v rámci společenských struktur“ (Havelková 2006: 29). Pod pojmem společenských struktur si můžeme představit určitá materiální, společenská fakta, ke kterým se jedinec vztahuje a prostřednictvím kterých se vytváří naše zájmy. Když se v rámci tohoto konceptu Young zaměříme na ženskou kolektivitu jako na ženské zájmy, pak snadněji obhájíme nutnost zastoupení žen v politice. Postavení žen se tak stane politickým tématem, které bude primárně vycházet z jejich zkušeností. Havelková poukazuje, že podle empirických výsledných dat

---

¹⁰ Deset nejčastějších zaměstnání pro muže – stavební dělník, strojní obsluha, řidič nákladního vozu, vedoucí v obchodě či majitel, inženýr, bezpečnostní služby, mechanik opravář motorových vozidel či vybavení, maloobchod, maloobchodní nebo ostatní služby, domovník nebo uklízeč, manipulace s materiály (Curran, Renzetti 2005: 274).

z vyspělých států postupné zvyšování počtu žen a zavádění ženských témat do politiky vede krok za krokem ke zvyšování genderové vnímavosti ve společnosti (Havelková 2006: 29).

Do oblasti genderové tematiky se řadí velké množství různorodé problematiky, která se týká nejen rovných příležitostí žen a mužů při vstupu do politiky, ale také vyrovnaného zastoupení ve všech profesních pozicích, dále získávání stejného ohodnocení, sladování rodinného a soukromého života atd. Pojem gender bývá mnohdy špatně chápán a spojován s tím, že jde pouze o označení biologického pohlaví, ale gender je proměnlivý a velice tvárný, což naše biologické pohlaví není, protože je až na výjimky stálé a neměnné (Jarkovská 2004: 22).

Politika je oblast, kde se uplatňuje moc. Mít moc, znamená schopnost vnucovat jiným vlastní vůli. Toho dosáhneme ve chvíli, kdy máme určité prostředky, ať už mluvíme o majetku, penězích či jiných mocenských nástrojích (Renzetti, Curran 2005: 27 – 28). Prostřednictvím moci se vytváří hierarchické vztahy, ve kterých jsou nadřazeni ti, co mají prostředky. Politici a političky mají moc, protože mohou zasahovat do chodu obce, mají přístup k rozhodovacím procesům a jsou hierarchicky nadřazeni občanům/občankám. Podle teoretiků/teoretiček zabývajících se genderovou tematikou je i v genderu: „mocenský vztah, přičemž je důležité zdůraznit, že moc není vlastností jednotlivců, ale jde o základní aspekt sociálního života, nedílnou součást všech sociálních vztahů“ (Kimmel 2000 in Pavlík 2006: 9). Náš každodenní život je determinován hierarchickým uspořádáním, jak v soukromé sféře rodiny mezi rodiči a dětmi, tak i ve veřejné oblasti např. mezi občanem a úředníky. V rámci těchto uspořádání se ještě objevuje genderový rozměr, který upozorňuje na znevýhodňování některých skupin nad jinými.

Často ve spojení s dělením na ženské a mužské se také používá označení femininní a maskulinní, které souvisí jak s biologickými znaky, tak s kulturními předpoklady. Naše představy o tom nám často zastiňují, že mnohé ženské vlastnosti mají i muži a opačně. V odlišných kulturách, než z které pocházíme my, je toto dělení třeba zcela opačné (Jarkovská 2004: str. 25). Příkladem mohou indiánské nebo africké kmeny, které si zdobí tělo a líčí se. V kontextu naší kultury je péče o tělo spojována s feminitou neboli ženskostí.

Tato znevýhodnění se netýkají jen mužů nad ženami, ale také mužů nad méně silnými muži. Takovéto převaze se říká hegemonní maskulinita, které R.W. Connell popisuje jako sociální autoritu definující maskulinitu a feminitu včetně vztahů mezi nimi.

Koncepce modelu hegemonního mužství vychází z názorů, že různé definice maskulinity nejsou v naší společnosti hodnoceny rovnocenně, ale jedno pojetí vždy přetrvává jako nadřazené a zároveň nejvíce ceněné (Connell 2005: 77). Hegemonní muži obsazují ekonomické, politické i kulturní instituce, prostřednictvím kterých si podrobují ostatní maskulinity a ženy. Tato forma maskulinity „je upřednostňována a aktivně podporována skrze společnost, a ti, kteří slouží za vzor této maskulinity, jsou často umisťováni do silných a důvěryhodných pozic“ (Kimmel 2005: 4). Maskulinita je udržována nejen prostřednictvím médií, ale i samotní muži tento koncept nekriticky přijímají.

Problematické období, které muže oddálilo od rodinné sféry, je 19. století, kdy nastupuje model měšťanské společnosti, o kterém mluvím výše v práci. V důsledku ekonomického a průmyslového rozvoje, byli muži donuceni pracovat mimo domov, takže došlo k oddělení soukromé a pracovní sféry. Muž začal figurovat zejména jako vzdálený pracující živitel a jeho vliv a autorita se z rodiny pomalu vytrácely. Nabytí ryzí mužské identity tak začala společnost ztotožňovat se schopností přijmout dospělou zodpovědnost za zabezpečování a ochranu rodiny. Hegemonní muži jsou často odborníky ve svém oboru, jsou to bílí, heterosexuální muži, kteří mají moc nad ostatními maskulinitami i ženami (Connell 2005: 77).

Z feministických východisek vyplývá, že ženy jsou jako skupina znevýhodňovány nebo jinak řečeno diskriminovány na základě příslušnosti k pohlaví. Toto znevýhodnění nabývá různých podob a prostupuje všemi oblastmi společenského života (Nagl – Docekal 2007). Znevýhodnění jsou vytvářena stereotypními popisy ryze ženských či mužských charakterů nebo vlastností. Jak uvádí Bourdieu, vytváří se myšlenková schémata, která ustanovují různé odchylky a naturalizují, tedy zařazují rozdíly jako přirozené. Maskulinním vlastnostem se přiřazuje nadřazené postavení, které Bourdieu pojmenovává mužskou nadvládou a tato síla mužského pojetí sociálního světa pramení z toho že: „legitimizuje vztah nadvlády tím, že z něho činí součást logické sociální přirozenosti, jež sama je přitom naturalizovanou sociální konstrukcí“ (Bourdieu 2000: 24). Proto se ve společnosti setkáváme s přijetím rozdělování na ženské a mužské, jako s neměnným stavem, který je všemi udržován a vynucován jako přirozený.

3.1. Zastoupení žen a mužů v komunální politice

Při zkoumání reprezentace žen v politice musíme mít na paměti, že stav v České republice je podobný jako u většiny postkomunistických zemí. Pro srovnání v české

společnosti je 22% procentní zastoupení žen, které najdeme i v Chorvatsku (23,8%) na Slovensku (17,33) v Maďarsku (8,81%) (PARLINE: Search results <http://www.ipu.org/parline-e/parlinelist.asp> navštíveno dne 26. 3. 2012). Když ale budeme porovnávat zastoupení žen v politice s vyspělými západními zeměmi, zjistíme, že je naše země velmi pozadu (Matland 1998: 114). Protože například Belgie má 38% zastoupení žen, Švédsko 44, 7%, Dánsko 39, 11%, Německo 32, 90% (PARLINE: Search results <http://www.ipu.org/parline-e/parlinelist.asp> navštíveno dne 26. 3. 2012). Zapojování žen do politiky jde v rozvojových zemích nebo v oblastech které spadaly pod socialistickou vládu pomaleji než v ostatních západních státech, jak poukazují výše.

Pro mou práci je prioritní oblastí komunální politika, kde zastupitelé města zprostředkovávají zájmy občanů města, tedy stávají se politickými reprezentanty/reprezentantkami. Politické reprezentaci se věnuje autorka Hanna Pitkin, Autorka přišla s obecnou definicí reprezentace, která vychází z termínu re – prezentace, což zde znamená „učinit znovu přítomným“, respektive učinit v jistém smyslu přítomným něco, co není přítomno doslova nebo ve skutečnosti (Pitkin 1972: 8 – 9). Pitkin je autorkou konceptu deskriptivní a substantivní politické reprezentace. Tyto koncepty byly později aplikovány na politické zastoupení žen.

Pitkin říká, že je potřeba, aby reprezentace nebyla jen formální, ale aby reprezentující plnil závazky a povinnosti. Autorka zdůrazňuje potřebu aktivní reprezentace, aby se z ní nestala jen symbolická pozice. Pitkin definuje deskriptivní reprezentaci jako situaci, kdy složení zastupitelského orgánu reflektuje společnost, kterou reprezentuje. Reprezentace nebere v potaz to, co jednotlivé skupiny společnosti dělají, ale čím jsou, takže zastoupení zvolených politiků/političek odpovídá věrnému vzorku společnosti. Ženy by dle tohoto konceptu měly mít takový podíl na rozhodování, jaký mají podíl v populaci (Pitkin 1972: 60 – 90).

Substantivní reprezentace vychází z předpokladu, že politická aktivita vychází z témat, která se týkají faktů, hodnot, prostředků a cílů, které jsou v zájmu voličů. Vzhledem k tomu, že jsou v rozhodnutí zahrnuty zájmy, racionální přístup v těchto případech nemůže zaručit shodu (Pitkin 1972: 210 – 212). Substantivní reprezentace by v zájmu reprezentace žen znamenala, že politici/političky budou v politice jednat v souladu se zájmy žen.

Jak se ukáže na následujících stránkách, v České republice nejen že není dosaženo reprezentace deskriptivní reprezentace, ale ani té substantivní. Zastoupení žen je bohužel stále nedostačující a neodpovídá podílu žen v populaci. Substantivní reprezentace se například v komunální politice objevuje více, protože jak se bude ukazovat v analytické části, na úrovni komunální politiky, jsou zájmy žen mnohdy totožné se zájmy mužů.

Vyrovnané zastoupení žen a mužů je potřebné a pro doložím argumenty. Vyloučení žen z možnosti podílení se na moci je prohřeškem vůči legitimitě politického systému. Přítomnost žen na politických fórech hraje důležitou roli mimo jiné ze symbolického. Převážně mužské osazenstvo těchto fór totiž může poukazovat na neschopnost žen reprezentovat své zájmy. Feministky argumentují tím, že ženy vnášejí do politiky nová témata a také jiný styl vyjednávání. Nejspornějším argumentem, hovořícím pro vyšší zastoupení žen v rozhodovacích procesech, je, že ženy budou spíše než muži hájit zájmy žen, což dokládá ve své příručce Fórum 50%, ženské frakce hledají témata, která jsou ženám blízká jako je platová nerovnost, ženy ve vědě a technice, penzijní pojištění žen, ženské zdraví nebo ženská práva (Fórum 50% str. 11).

Zde je důležité si uvědomit, že pokud chceme, aby ženy dostaly prostor a řešila se ženská témata, tak tím stále udržujeme a podporujeme tradiční dělení na mužské a ženské. Je problematické určovat, co je a není ženské, protože jak k tomu Havelková říká, pak jde o diktát feminity (Havelková 2006: 29). Ale abychom mohli nerovný stav zastoupení žen změnit, potřebujeme nejprve u žen probudit zájem právě o témata, která jim budou blízká.

Současný stav žen v komunální politice se pomalu zlepšuje, ale stále přetrvává situace, kterou uvádí P. Rakušanová a L. Václavíková – Helšusová: „platí, že čím nižší mocenské pozice se rozdělují, tím více dostanou ženy prostor. V rámci nejmenších obcí lze často najít ženy i v pozicích starostek, ve větších městech je to již daleko vzácnější. Regionální politika jim zároveň může být častěji bližší a přístupnější z hlediska jejich každodenních problémů a starostí a jejich možného řešení“ (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2006: 51). Toto samy některé političky potvrzují, jak se ukáže v analytické části.

Pomalé zvyšování účasti žen v komunální politice dokládám na výsledcích z Českého statistického úřadu.¹¹ Ve volbách v roce 2006 získali muži 44 977 a ženy 14 928 politických mandátů. Stav se změnil po volbách v roce 2010, kdy muži dosáhli 43 958 a ženy 15 675 politických mandátů (ČSÚ navštíveno dne 3. 1. 2012). Tento jev nelze brát jako daný fakt, protože může jít jen o náhodné zvýšení během posledních dvou volebních období. Posun ve zvyšující se reprezentaci žen a zapojení se žen do politiky můžeme sledovat i na celostátní úrovni. Již od roku 1996 až do voleb v roce 2006 byl ve sněmovních volbách zaznamenán nárůst počtu žen na kandidátních listinách téměř u všech politických stran (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009: 54 – 72).

Na zastoupení žen v politice se zaměřuje organizace Fórum 50%¹². Jedná se o obecně prospěšná společnost usilující o vyrovnané zastoupení žen a mužů. V rámci svého působení pořádá různé akce, školení, poradenství. Na jejich internetových stránkách jsem našla mnoho důležitých informací ke své diplomové práci a nemalou zkušeností mi byla stáž v této organizaci, během které jsem mohla nahlédnout, jak se pracuje na reálném aplikování vyrovnávacích aktivit pro rovné zastoupení žen a mužů ve veřejném životě. Fórum 50% není jedinou organizací tohoto typu. Kromě něj u nás působí Gender studies, Nesehnutí, Česká ženská lobby, Otevřená společnost a další. Prosazování žen do politiky je stále oblastí, které není věnován dostatečný prostor.

3.2. Faktory ovlivňující zastoupení žen v politice

Vyrovnané zastoupení žen a mužů v politice na celostátní úrovni i na úrovni komunální se odvíjí od historie státu a mnoha dalších faktorů. Hana Havelková upřesňuje, že někteří politologové pracují s kombinací základních tří faktorů: „politické kultury, institucionálního rámce a sociálně ekonomických předpokladů“ (Hoecker 1998 in Havelková 2002: 85). Na problematiku politické kultury se musíme dívat v souvislosti

---

¹¹

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=VOLZO_07ORP&stranka=1&kapitola_id=505- odkaz na volby v roce 2006 (navštíveno dne 3. 1. 2012)

<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv22112?xjazyk=CZ&xid=1&xv=7&xdz=8&xnumnuts=0&xstrana=0&xvyber=1> odkaz na volby v roce 2010 (navštíveno dne 3. 1. 2012)

¹² <http://padesatprocent.cz/>

se zastoupením žen, kdy se uvádí pozice společnosti ke genderově vyrovnanému zastoupení. Do institucionálních faktorů můžeme zahrnout volební systém, systém stranické struktury nebo způsob rekrutování kandidátů a kandidátek. Poslední faktor sociálně ekonomický postihuje rozhodování žen a mužů o vzdělání a následném povolání (Havelková 2002: 82 – 100).

Zastoupení žen v politice má základ v ženské emancipaci, která se na území České republiky aktivizovala nejprve v oblasti práce a poté v politice. Politická reprezentace žen je stále tématem feministických hnutí a feministických myslitelů/myslitelek. Pro zlepšení postavení žen je nutné zajistit jejich uznání ve společnosti (Havelková 2006: 25). Ženy již v 17. století pocítovaly, že se jich politika také dotýká. Dalším aktivizujícím impulsem byly události spojené s Velkou Francouzskou revolucí a počátek devatenáctého století odstartoval zájem žen hlavně o český jazyk, ale také o patriotismus.¹³ Poté se již ženy začaly prosazovat o volební právo. Prvotním krokem bylo umožnění volit do říšské rady ženám patřícím do velkostatkářské kurie¹⁴ a to od roku 1867. Právo aktivně volit všem ženám bylo umožněno až v roce 1920 (Lenderová 2009).

Na podpoře ženského aktivismu se nepatrně podílel socialistický režim, který trval od roku 1948 do 90. let 20. století a přinesl určité pokroky v emancipaci žen. Týkala se převážně oblastí souvisejících s pracovními příležitostmi, vzděláváním a rekvalifikací. Vše mělo vést k dosažení větší produktivity práce (Wagnerová 2009). Zapojení žen do politiky bylo před rokem 1989 minimální, protože ženy měly k politice celkem pasivní přístup a většina žen byla zastoupena spíše jen formálně. V Československé socialistické republice existovala zákonná kvóta, která požadovala 30% zastoupení žen v parlamentu (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2009: 55). Tato opatření přestala platit po pádu předchozího režimu a v průběhu 90. let bylo zastoupení žen v parlamentu

---

¹³ „Patriotismus, vlastenectví, je společenskopolitický postoj vycházející z emotivního vztahu k vlasti a k příslušníkům vlastního národa“ (Bradnová, Fejtek, Chrobáková a kol. 1993: 815).

¹⁴ „Volební kurie, skupina voličů, kteří volí odděleně od jiných skupin voličů, jsou vytvořeny podle různých kritérií např. majetku. V českých zemích existovali od pol. 19. století“ (Bradnová, Fejtek, Chrobáková a kol. 1993: 1194).

téměř na úrovni 20. a 30. let 20. století¹⁵ (Havelková 2002: 82). Saxonberg shrnuje, že za socialistického režimu byly ženy podporovány jako pracovnice, ale muži nebyly vedeni k tomu, aby se podíleli na chodu rodiny (Saxonberg 2003: 135). Takže se ženy emancipovaly, ale udržovaly se stále v kulturně zaběhnutém řádu.

První diskuse, které se týkaly politické reprezentace žen, se začaly objevovat okolo roku 1996. Česká společnost je nakloněna změnám spojeným s vyšší reprezentací žen, ale stále se setkáváme s nezájmem politických stran a organizací, protože chybí jistý tlak, který by vyvolával změny (Havelková 2006: 27). Přesto je ve společnosti znatelný pokrok. Týká se změny koncepce matky- pečovatelky o děti a domácnost a otců- živitelů rodiny. Muži v některých případech volí rodičovskou dovolenou a podporují ženy jako živitelky. Celý problém genderového stereotypního vnímání rozdělení na ženské a mužské je propojen s výchovou a vzděláním.

V České republice jsou stále diferenciované obory, které jsou považovány za nevhodné pro dívky. Problém genderové nerovnosti v českém vzdělávacím systému je založen na horizontální segregaci¹⁶, tedy oborové. Vše se odvíjí od oboru, který si dívky a chlapci zvolí pro své budoucí povolání. V České republice chybí podpora studentek, aby se zvýšil zájem o technické obory a u chlapců prosazování oborů se zaměřením na péči, jak tomu je např. v Norsku, kde zavedli kvóty na nábor mužů do péče o malé děti a setkali se s úspěchem (Men...<http://ec.europa.eu>. navštíveno dne 15. 3. 2012). Stále přetrvává stav, kdy chybí podpora pro ženy vědkyně stejně jako pro ženy političky a podobně i pro další obory a aktivity, které jsou v českém kontextu brány jako „mužské“.

3.3. Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky a působení v politice

Bariéry, které znesnadňují ženám vstup do politiky, mohou být společností vnímány jako nedůležité a často i neexistující. U politicky aktivních žen se setkáváme se stejným přístupem. Faktory, které ženám brání vstoupit do politiky, ale také aktivní politické

---

¹⁵ V roce 1920 – 1925 bylo 14 žen v parlamentu a v roce 1992 – 1996 bylo žen 17 (Havelková 2002: 82 – 83).

¹⁶ Existuje vertikální a horizontální segregace. Horizontální segregace je dle směřování žen a mužů do jednotlivých pracovních odvětví. Vertikální segregace je o vyšším zastoupení mužů směrem k pozicím výše v organizační hierarchii. Z obou segregací pramení rozdílné ohodnocení žen a mužů na trhu práce (Machovcová 2006: 68).

reprezentaci existují. V další kapitole se na tyto společensky nastavené bariéry, zaměřím. Následující kapitoly odkrývají mnohé problémy, které zazněly v rozhovorech komunálních politiků/političek.

3.3.1. Bariéry znesnadňující ženám vstup do politiky

To, zda se ženy zapojí do politiky, ovlivňuje mnoho faktorů. Jedním faktorem, který může být brán jako bariéra je to, kdo rozhoduje o sestavování kandidátek a kdo tvoří zákony, které upravují možnost vstupu do politické strany, hnutí a následně umístění na kandidátku. Z teorie o volbách můžeme poukázat na to, že: „pro postup na kandidátce bylo potřeba získat nejméně o 10 % hlasů více, než byl průměr hlasů na jednoho kandidáta dané volební strany. Preferenční hlasování, respektive možnost volit napříč kandidátkami, a volit tak kandidáty z různých stran ovšem nemá takový význam, jaký mu voliči přisuzují, protože tyto hlasy se započítávají předně dané politické straně, teprve poté se přihlíží k preferencím kandidáta (Lebeda 2009: 338). To znamená, že volby nejsou nástrojem, který by mohl zlepšit zastoupení žen v politice, protože přednostně získává hlasy strana, až pak jednotlivý kandidát/kandidátka.

Z řady feministických studií vyplývá, že samy politické strany se stávají pro ženy velkou bariérou. Hlavním problémem jsou procesy, na základě kterých se sestavují kandidátní listiny pro volby. Toto považuje za bariéru mnoho autorů/autorek zabývajících se touto problematikou (Havelková 2006; Rakušanová 2006). V České republice je jen málo politických stran, které by byly nakloněné většímu zastoupení žen. Každý rok pořádá Forum 50% soutěž pro politické strany "Strana otevřená ženám". Hodnotí se parlamentní politické strany z hlediska dodržování politiky rovných příležitostí pro ženy a muže, a to jak uvnitř strany, tak navenek. Podle posledních výsledků je touto stranou KSČM (5. ročník soutěže Strana otevřená ženám zná vítěze: levice je letos ženám nejotevřenější navštíveno dne 20. 4 2012). Strana, která má například genderovou sekci, kde se věnuje politice rovných příležitostí je Strana zelených (Fórum 50%: str. 19). Ostatní politické strany nemají snahu se angažovat v rámci prosazování rovných příležitostí.

Podoba zvolených zastupitelských orgánů, jak do zastupitelstev obcí, tak do vysoké politiky nevypadá tak, jak by ji podle společenských výzkumů lidé očekávali. Česká společnost dle výzkumů podporuje zastoupení žen v politice, ale jejich reálná reprezentace žen tomu nenasvědčuje. Většina českých občanů/občanek (84 %) je pro zapojení žen do veřejných funkcí. Více než třetina dotázaných respondentů/respondentek jej považuje

za rozhodně užitečné, pouhá desetina za neúčinné (CVVM: Názory veřejnosti na působení žen v politice 2004).

Přestože si lidé myslí, že zastoupení žen je důležité, nesečkáváme se s pozitivním ohlasem na možnost legislativních zlepšení, která by přinesla změnu. Mnoho stran není stále nakloněno rovným kandidátním listinám nebo kvótám, které jsou běžnou praxí například v severských zemích. Jak uvádí Rakušanová skandinávské země, jsou často dávány za příklad nejen z důvodu vysokého počtu žen v politice, ale i díky jejich zastávání vysokých pracovních postů (Rakušanová 2006).

Reprezentaci žen v dané zemi mohou ovlivňovat institucionální i společenské faktory. Pippa Norris a Ronald Inglehart upozorňují na to, jak stupeň modernizace společnosti odkazuje na hodnotové role určitých společností, takže kulturní hodnoty ve společnosti nejsou náhodné a jsou tedy systematicky spojené se stupněm rozvoje společnosti (Inglehart, Norris 2004 in Rakušanová 2005: 25). U reprezentace žen proto hraje důležitou roli mnoho faktorů. Řadíme mezi ně společenský status žen a jeho vnímání společností obecně i ženami samotnými, dále genderové role, které ovlivňují práva, zdroje a moc mužů a žen.

Rakušanová uvádí tři nejvýraznější bariéry, které brání ženám vstupovat do politiky. Patří sem přetrvávající patriarchální model rodiny, odlišná hodnocení mužů a žen, odlišné pojetí moci. (Rakušanová 2006: 11). Patriarchální¹⁷ model byl vytvořen muži a jeho oběťmi jsou jak ženy, tak i muži, protože obecně zahrnuje i vládu starších mužů nad mladšími. Toto je důvod, proč dnes feministická literatura pro označení tohoto jevu dává přednost pojmu mužská hegemonie neboli nadvláda (Havelková 2004: 178). Ženy i muži tento řád mužské nadvlády nekriticky přijímají a vzniká tím nerovné postavení ve společnosti. Patriarchát neboli mužská hegemonie, je zakořeněna i v chodu rodiny, kde se dle něj rozdělují práce na mužské a ženské. Kate Millet o rodině říká, že slouží jako zrcadlo, protože rodina zaručuje kontrolu tam, kam politické a jiné autority nedosáhnou (Millet 1998: 79). Ženy stále berou domácí práce jako svou povinnost, ať jsou to političky, vědkyně, manažerky nebo jiné pracovnice. Skloubení pracovní kariéry a rodinného života se bere jako klíčové.

---

¹⁷ „Patriarchát – společenské uspořádání, společenský systém, v němž muži dominují nad ženami, ženy jsou ve všech sférách sociálního a společenského života mužům podřízeny“ (Maříková 2006: 49).

Odlišné hodnocení mužů a žen, stejně tak odlišná očekávání od jejich rolí se neprojevuje jen v politice. Žena je stále velmi silně spojována s rolí matky a pečovatelky a muž je stále brán jako živitel rodiny. Jak říká Rakušanová: „Panují rozdílná měřítka pro muže a pro ženy, být respektována a prosadit svůj názor je pro ženy často velmi obtížné, protože mužský princip a způsob vnímání představuje v současné době v české politice dominantní diskurs“ (Rakušanová 2006: 11). Tuto problematiku odlišného hodnocení mužů a žen budu reflektovat v analytické části prostřednictvím výpovědí narátorů a narátorek.

Na muže a ženy v politice bývá uplatňováno odlišné pojetí moci. Pro ženy je méně často důležitá funkce a postavení, naopak svou roli chápou jako veřejnou službu (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2006: 46). Odlišné chápání moci se nejlépe ukazuje na rozložení sektorů, které ovládají ženy a které muži. Ženy většinou vedou humanitně založené sektory jako je kultura, školství. V mužských kompetencích přetrvávají silové sektory, kam spadají finance nebo obrana. Jaké je rozložení moci v komunální politice se ukáže u analyzovaných rozhovorů komunálních politiků/političek (tamtéž).

Uplatňování moci se odehrává i prostřednictvím jazyka. Jak uvádím v úvodu práce, píšu genderově vyváženým jazykem, abych se vyhnula znevýhodnění ženského pohlaví. Většina teoretických prací, zákonů a jiných dokumentů v psané podobě je v generickém maskulinu (viz úvod). Jazyk nám může pomoci mnohé vyjádřit, ale také hodně věcí zakrýt. Feministky/feministé často kritizují zneviditelňování žen prostřednictvím jazyka, které je způsobována právě generickým maskulinem. Jazyk je tak jedním z prostředků, kterým jsou ženy znevýhodňovány.

3.3.2. Bariéry znesnadňující ženám působení v politice

Bariéry, které ženám problematizují vstup, ale i následně působení v politice, spolu mnohdy souvisí, tak jak je to například s genderovou dělbou práce. Dělbou práce je v České republice stále chápána v tradičním smyslu, tedy dělení činností na ženské a mužské. Tomuto problému se věnuje sladění veřejného a soukromého života, které by mělo odstraňovat stále přetrvávající tradiční genderovou dělbu práce, v jejímž důsledku nesou ženy odpovědnost za rodinu a péči o domácnost. Ve společnosti přetrvává představa mužů jako hlavních živitelů, kteří jsou podporováni v realizování této role na pracovním trhu, ale na úkor rodinného života (Hendlová 2008: 8). Muži mají prostředky, ale snaží se být

nezávislí na trhu práce, ženy mají prostředků méně a jejich snahou je být co nejméně závislé na svých manželech, kteří mají větší moc (Saxonberg 2003: 131). Na ženy je často kladena dvojitá nebo až trojitá zátěž: starost o rodinu, péče o domácnost a její vlastní práce/zaměstnání. Evropská unie ve svých směrnících apeluje na genderovou rovnost a stejně tak i mnoho příruček zaměřujících se na rovné příležitosti se přiklání k tomu, že je potřebná změna sociálních postojů týkajících se zastoupení mužů a žen ve vysokých pozicích, v politice a samozřejmě i v rodičovských rolích (Men... <http://ec.europa.eu>. navštíveno dne 15. 3. 2012).

3.3.3. Dominační techniky

Marcela Adamusová ve své diplomové práci tematizuje bariéry, které mohou ženy pociťovat, jakožto aktérky politických procesů. V práci se zaměřila na dominační techniky jak z teoretického, tak z praktického hlediska. Dominační techniky byly poprvé představeny na konci 70. let norskou feministkou a profesorkou sociální psychologie Berit Ås. Dominační techniky se dají vysvětlit jako způsoby, kterými určitá skupina osob získává a udržuje vědomě či nevědomě nadvládu nad jinou skupinou osob (Adamusová 2010: 38). Adamusová pracovala se skupinou političek, které již měly určitou genderovou znalost. Na výsledky jejího výzkumu budu odkazovat v analytické části diplomové práce, protože s dominačními technikami se zcela jistě setkaly i komunální političky z Kutné Hory, aniž by tuto problematiku znaly.

Adamusová vyjmenovává pět stěžejních technik: „zneviditelnování, zesměšňování, odpírání informací, dvojitou zátěž a obviňování“ (Adamusová 2010: 32). Jednotlivé techniky blíže představím. První metodu, kterou může jak osoba, tak celá skupina využít, je zneviditelnění. To může vytvářet pocit neexistence jiné osobě či skupině, například z důvodu ignorace, zlé vůle apod. Druhou technikou je zesměšňování, které je běžně používané ve společnosti hlavně proti ženám, které jsou chápány jako slabé, hysterické, popřípadě hloupé. Dochází tedy ke znevažování určité osoby. Třetí dominační technikou se stává odpírání informací, což způsobí, že osoba se nemůže účastnit schůzek a má pocit, že je vyloučena z aktivit. Techniku čtvrtou Adamusová nazvala, jako dvojitá zátěž, protože tato technika má původní hlubší psychologický význam a dopad. V anglickém jazyce se překládá jako „no way to win“. Může být spojována s ženskou rolí matky, tedy staráním se o rodinu a zvládáním pracovních povinností. Poslední technikou je obviňování a zahanbování vychází z přenesení pocitu viny na osobu, která nic nezpůsobila

(Adamusová 2010: 36 – 39). Dominační techniky nám umožňují si uvědomit, jak bývají určité skupiny a osoby vědomě či nevědomě znevýhodňovány.

3.4. Jak dosáhnout vyššího zastoupení žen v politice

K dosažení vyššího počtu žen v politice „existují různé strategie pro zvýšení zastoupení žen v politice, např. legislativní opatření, vnitrostranická opatření, vzdělávací aktivity pro političky, informační kampaně, ženské politické frakce, síťování neboli spolupráce napříč politickými stranami, podpora sladování soukromého a pracovního života političek a politiků, bourání genderových stereotypů apod. V České republice se diskuse vede převážně kolem uzákonění kvót“ (Jachanová Doleželová 2009: 56). Do prosazování některých opatření se pustily neziskové organizace, jako je Fórum 50%, které pořádají různé aktivity, včetně informačních kampaní pro političky/tiky, ale také pro širokou veřejnost. Legislativní či vnitrostranické opatření se u nás neseťkávají s úspěchem.

Nejvíce pozitivních kroků dělá Evropská unie, která se ve svých strategiích, plánech a úmluvách snaží rovné zastoupení žen a mužů prosazovat. Česká republika by měla podávat zprávy o plnění těchto aktivit směřujících k vyrovnanému zastoupení. Všechny kroky, které se v naší společnosti podnikají, by se měly hodnotit ve Stínových zprávách a mělo by se dále pracovat na rovných příležitostech žen a mužů. Evropská unie pracuje například s pojmem gender mainstreaming. Je to strategie, která má vést k genderové rovnosti a zahrnuje integrování genderového hlediska do běžných každodenních činností na všech úrovních rozhodování a ve všech oblastech politiky (ČSÚ Ženy a muži v datech 2011: 9). Princip genderového mainstreamingu vychází z předpokladu, že ženy by měly mít stejný podíl na společenských zdrojích jako muži.

Nejvýznamnějším mezinárodním dokumentem, který se oblasti rovného politického zastoupení žen věnuje, je Akční platforma IV. světové konference Organizace spojených národů o ženách v Pekingu v roce 1995 (dále jen Platforma). Platforma doporučuje přijmout potřebná opatření k zajištění přístupu žen k mocenským a rozhodovacím strukturám. Tento dokument je pro všechny členské státy OSN, které by se jím měly řídit (Kubálková, Wennerholm Čáslavská 2010). Česká republika se od roku 1996 zavázala tuto úmluvu plnit a zajistit opatření, která by podporovala rovné politické zastoupení. Plnění by mělo probíhat tam, kde reálné rovnosti brání „historické, kumulativní, sociálně konstituované znevýhodnění“ (Havelková 2006: 27 – 28).

Pozitivní diskriminace neboli kvóty jsou další z možností, jak dosahovat vyššího zastoupení žen, ale ve společnosti tento termín stále vyvolává spojení s něčím negativním. Rakušanová poznamenává, že nízké počty žen v politických funkcích lze řešit řadou pozitivních akcí, které taky můžeme označit jako strategie genderové rovnosti: „Obvykle rozlišujeme tři základní kategorie strategií genderové rovnosti: (1.) rétorické strategie, (2.) rovné příležitosti a (3.) pozitivní akce“ (Rakušanová 2006: 6). Do rétorických strategií můžeme zahrnout nejrůznější smlouvy obsahující rovné postavení žen a mužů. Rakušanová jako další strategii uvádí rovné příležitosti, kterými jsou všechny aktivity, které se dělají na podporu rovnosti. Spadají sem informační aktivity, školení, obecné zvyšování povědomí o problematice. Posledními jmenovanými pozitivními akcemi se usiluje o směřování k dosažení rovných příležitostí mužů a žen i za cenu dočasného narušení rovných práv (Rakušanová 2006).

Kvóty jsou podpůrná opatření, která by měla vést k odstranění či zmírnění znevýhodnění určitých společenských skupin nebo individuů, pokud jde o jejich možnost uplatnění v oblasti veřejného života, práce nebo politiky (Posviťte si na kvóty: <http://padesatprocent.cz/> navštíveno dne 21. 3 2012). Uplatňování kvót se provádí vyhrazením určitého počtu procent na místa, kam je potřeba upřednostnit danou skupinu. Existují dva základní typy kvót: formální a neformální.

Formální kvóty jsou ustanoveny volebním zákonem či ústavou. Významným prvkem formálních kvót je existence sankčních mechanismů za jejich nedodržení (Rakušanová 2006: 5 – 6). Neformální kvóty považujeme za nejefektivnější formu pozitivních opatření, protože samy politické strany mohou nastavit kvóty, aby upravovaly pořadí kandidátů. To může pořadí kandidátů/kandidátek na volební listině může být upraveno podle dvou základních systémů. Prvním z nich je zipový systém, kde se pravidelně střídají muži a ženy na kandidátní listině (Foltysová, Pavlík, Simerská 2004: 65). Způsob druhý je založen na stanovení určitého procentuálního stropu. Do určitého místa na kandidátní listině musí být nominován minimální podíl mužů či žen z celkového počtu kandidátů/kandidátek.

Balík ve své analýze uvádí, že strany, které kvótová opatření nijak neřeší (ODS, KDU-ČSL), obsadily více starostek než strany, které kvóty používají. Naznačuje, že kvótová opatření nepřispívají k vyššímu zastoupení žen na vrcholných postech (Balík 2009: 285). Zde s Balíkem nemůžeme souhlasit, protože pouze zavedení kvót řeší velmi málo.

Můžeme se například poučit od skandinávských zemí, které kvóty využívají. Jak potvrzuje Rakušanová, pouhým zaváděním kvót nedojdeme ke společenské změně. Je k tomu zapotřebí zohlednit institucionální i kulturní faktory. Podle skandinávské zkušenosti je ale nejprve nutné zahájit veřejnou diskusi o účasti žen, poté vytvořit mechanismy a infrastruktury a na závěr vytvořit tlak, aby se představitelé stran zavázali situaci řešit (Rakušanová 2006: 20 – 21).

Balík teoreticky nastiňuje problematiku zastoupení žen v rozhodovacích pozicích města. Zastoupení žen nejen v komunální politice je důležité z hlediska genderového budgetingu, tedy rozpočtování, aby byly zohledňovány jejich zájmy (Balík 2008: 292). Genderový budgeting může být jedním z nástrojů, kterým jsme schopni pozitivně ovlivnit rozvoj obce, města, regionu. „Příznivé dopady se mohou projevat různě, ať už odezvou občanů – voličů, ekonomickým růstem, nebo příznivějším demografickým vývojem. Je nezbytné mít na paměti, že genderové rozpočtování musí být součástí politiky rovnosti uplatňované na všech úrovních“ (Foltysová, Pavlík, Simerská 2004: 9). Genderové rozpočtování by se nemělo dělat jen na komunální úrovni, ale mělo by se aplikovat i na celostátní rozpočtování, aby bylo dosaženo potřebného úspěchu.

Cílem všech opatření je dosáhnout rovnosti, která může dát svobodu jednotlivým mužům a ženám, aby se rozhodli: „nakolik se dobrovolně identifikují se stereotypem chování tradičně připisovaného svému pohlaví, a nakolik je tento stereotyp naopak manipuluje do pozice, která neodpovídá jejich povaze, nadání či postoji k životu“ (Valdrová, Knotková – Čapková, Paclíková 2010: 15). A hlavně, aby měl každý muž i žena možnost účastnit se všech aktivit společenského života.

4. Empirická část

Můj výzkum vychází z následujících výzkumných otázek: Jaká je cesta mužů a žen do komunální politiky? Existuje rozdíl v rozhodování mužů a žen při vstupu do komunální politiky? Liší se přístup k moci u mužů a žen v komunální politice? Mají ženy stejnou možnost podílet se na komunální politice jako muži? Při hledání odpovědí na následující otázky jsem vycházela z analýzy poskytnutých rozhovorů komunálních politiků/političek. Na dalších stránkách vyložím, historii města Kutná Hora a představím podobu jednotlivých volebních období od roku 1994 do současnosti. Poté se již budu věnovat samotnému výzkumu.

4.1. Kutná Hora – historický kontext

Město Kutná Hora je mým domovem a místem, kam se ráda vracím, protože mi díky své bohaté historii, architektonickým monumentům a kouzelným zákoutím přirostlo k srdci. Jak napovídá název, Kutná Hora je městem, kde se těžilo, tedy kutalo stříbro, odtud vznikl i název kutat. Město nejvíce vzkvétalo za Václava II. Kutná Hora byla často přezdívána pokladnicí středověké střední Evropy a klenotem Českého království. Město je spojeno se začátkem těžby stříbra na konci 13. století. Původní název města byl Cuthna antiqua. V dobách své největší slávy bojovala s Prahou o prvenství. Kutná Hora se stala centrem kultury a dnes se díky svým pokladům řadí mezi památky UNESCO.¹⁸ Bohatá historie královského stříbrného města láká návštěvníky z celého světa. Pro příklad sedlecká kostnice byla v roce 2008 navštívena počtem 269 tisíc návštěvníků/návštěvnic (Remenec 2008). Město z vysoké míry návštěvnosti může těžit, a proto je pro většinu zastupitelů a zastupitelek primární udržet město atraktivní, aby lákalo turisty/turistky. Níže se o problému obnovy města a o nutnosti zodpovědného přístupu k městu vyslovuje starosta města Ivo Šanc. Kutná Hora má 20 839 obyvatel/obyvatelk.¹⁹ Tento počet Kutnou Horu řadí mezi obce, které mají mezi 10 000 – 50 000 obyvateli/obyvatelkami a tedy mohou mít 15 až 35 zastupitelů/zastupitelek obce (Čmejrek 2008).

---

¹⁸ <http://www.kutnahora.cz/>

¹⁹ Počet obyvatel je zapsaný ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. (http://notes2.czso.cz/cz/sldb2011/cd_sldb2011_11_12/cz020.html navštíveno dne 28. 12. 2011).

Město Kutná Hora je od roku 2003 tzv. obcí třetího stupně, tj. obcí s rozšířenou působností (Sb. č.314/2002). Obce s rozšířenou působností vznikly v roce 2003 a jsou to všechny obce, které vykonávají ve svém obvodu pro menší obce státní správu tedy přenesenou působnost. Do této doby byla Kutná Hora sídlem okresního úřadu. Orgány města tvoří 27 členů zastupitelstva s devítičlennou radou města zahrnující starostu a dva místostarosty. Volba do zastupitelstva města probíhá ve 12 místních částech. V posledních deseti letech se volební účast pohybovala vždy těsně pod hranicí 40 % (ČSÚ Volby.cz navštíveno dne 15. 4. 2012).

Podobně jako tomu je ve státní politice, můžeme i v komunální politice pozorovat určité trendy v oblíbě nebo naopak v nepopularitě politických stran a politiků/političek. Zajímavostí je, že jsou obce, kde se vyskytují strany či jednotlivé osoby opakovaně. Stejně tak je tomu v Kutné Hoře. I v celkem malém městě jako je Kutná Hora se opakují postavy, které jsou lidem blízké a které preferují.

Významnou osobností Kutné Hory je pro mnoho občanů/občanek Ivo Šanc současný starosta a starosta z období 1994 – 1999. V roce 1999 opustil post starosty a do roku 2003 působil jako mezinárodní správce oblasti Gnjilane a Prištiny v bývalé Jugoslávii. Byl ředitelem České styčné kanceláře pro evropský výzkum v Bruselu.²⁰ Ivo Šanc je postavou komunální politiky, která se nemalou měrou podílela na obnově města. Doslova dával Kutnou Horu opět do pořádku, jak sám uvedl své vzpomínky na působení ve starostenském křesle v rozhovoru pro publikaci, která se věnuje postřehům, zkušenostem k obnově demokracie na místní úrovni. Za starostování Šance se povedlo mnoho důležitých věcí, jako bylo zařazení Kutné Hory do UNESCO v roce 1995. Sám Šanc o Kutné Hoře říká, že ho těší atmosféra ve městě a ochota lidí spolupracovat, protože: „Kutná Hora je mimořádně krásné historické město a byla pro mne čest stanout v jeho čele. Cítil jsem velkou pokoru a zodpovědnost za to, jak vedení města naloží s dědictvím věků. Lidé z Kutné Hory jsou na své město oprávněně hrdí“ (Šanc 2007: 13). Vztah k místu, které je

---

²⁰ Hlavním úkolem CZELO je napomáhat úspěšnému zapojení českého výzkumu do evropské výzkumné spolupráce, a to zejména prostřednictvím Rámcových programů Evropské unie pro výzkum a vývoj. Kancelář poskytuje bezplatné služby výzkumníkům ze všech oborů a výzkumných subjektů v České republice (<http://www.tc.cz/ceska-stycna-kancelar-pro-vyzkum-a-vyvoj-v-bruselu/> navštíveno dne 26. 3. 2012).

nejenom bydlištěm nebo rodným místem, ale také historická okázalost místa se projevuje v mnoha rozhovorech se zastupiteli a zastupitelkami.

4.2. Volby od roku 1994 – 2010 v Kutné Hoře

V následující kapitole ve zkrácené podobě nastíním vývoj politické situace v Kutné Hoře po jednotlivých čtyřletých volebních obdobích. Jaké osobnosti se profilyovaly z předchozích voleb a zejména kolik bylo žen v komunální politice v minulých letech. V Kutné Hoře komunální volby vyhrávaly strany, které ve většině případů kopírovaly celorepublikovou situaci. Převládaly dvě strany ODS a ČSSD. Na komunální úrovni má ODS podporu mezi čtrnácti a patnácti procenty obyvatel kutnohorského okresu. ČSSD je na komunální úrovni v podpoře silnější, až na výjimku komunálních voleb v roce 1994 se pohybovala mezi osmnácti a devatenácti procenty obyvatel. Třetí nejsilnější stranou okresu je KSČM a za ní se drží KDU-ČSL okolo pěti až osmi procenty (Klíč 2007). Na následujících stránkách se věnuji volbám od prvních voleb v roce 1994 až do posledních voleb do zastupitelstva města v roce 2010. Tato rekapitulace je podstatná pro vysvětlení posledních přelomových voleb, které se uskutečnily v roce 2010.

4.2.1. Volby 1994

Volby do zastupitelstev obcí se konaly 18. a 19. listopadu 1994. Voleb se účastnilo 52,4 % obyvatel a vítěznou stranou se stala ODS, v jejímž čele stál Ivo Šanc (Zápisy ze schůzí zastupitelstva 1994). Do politického boje se zapojilo jedenáct politických subjektů a 197 kandidátů (<http://kutnohorsky.denik.cz>, navštíveno dne 17. 2. 2012, Zápisy ze schůzí zastupitelstva 1994). Ivo Šanc je politická osobnost, která se podstatně zasloužila o rozvoj města, jak se zmiňují již výše. Od roku 1994 se stal starostou až do zlomových událostí v roce 1997, kdy Ivo Šanc opustil ODS a vstoupil do US-DEU (Seifert 2007).

Do komunální politiky se dostalo pět žen a dvacet jedna mužů. To poukazuje na mužskou většinu v zastupitelstvu, protože ženy mají jen 24% zastoupení. Situace v radě byla 3 ženy a 6 mužů, takže situace byla na začátku 90. let stejná jako v roce 2010, kdy se do rady města dostaly také 3 ženy. Průměrný věk zastupitelů je 40 let (Městský úřad Kutná Hora, Kronika města Kutná Hora 1993 – 1995). Politické strany a sdružení, které se do zastupitelstva města dostaly, kopírovaly politickou situaci, která byla příznivá pro vznik nových politických seskupení, která ale mnohdy neměla dlouhého trvání (Čmejrek 2008: 62).

4.2.2. Volby 1998

O přízeň voličů/voliček se v roce 1998 ucházelo dvanáct politických subjektů a 234 kandidátek (<http://kutnohorsky.denik.cz>, navštíveno dne 17. 2. 2012, Městský úřad Kutná Hora (po roce 1998) Kronika města Kutná Hora za rok 1998). Volby v roce 1998 se konaly dne 13. a 14. listopadu a volební účast dosáhla 39, 34%. Vyhrála strana Unie svobody, do které přešel Ivo Šanc a znovu obsadil křeslo starosty. US se stala třetí nejsilnější stranou ve městě (ČSÚ volby.cz navštíveno dne 29. 3. 2012). Přestože Ivo Šanc obhájil post starosty, necelý rok po znovuzvolení opustil úřad a nastoupil na místo mezinárodního starosty Gnjilane a Prištiny v rámci mise UMNIK²¹. Dále se věnoval práci pro OSN zaměřující se na decentralizaci veřejné správy v Kosovu (Šanc 2007: 99 – 103). Na pozici starosty města byl Šanc v roce 1999 nahrazen Květoslavem Hlavatým z ODS. Hlavatý post zastával do roku 2001, kdy byl v rámci vnitrostranických rozporů sesazen a vyměněn za starostu Ivo Šalátka z ODS. Občanská demokratická strana je tak v Kutné Hoře dominantní stranou, která od roku 1994 zatím pokaždé ve volbách zvítězila, byť s dvouroční výjimkou (1998 – 1999), kdy úřad starosty zastával člen tehdejší Unie Svobody (Městský úřad Kutná Hora (po roce 1998) Kronika města Kutná Hora za rok 1998).

V těchto volbách se již začínají objevovat osobnosti, které jsou na politické scéně i v současnosti. Jedním z nich je Jindřich Bartoň a Ivo Šalátek, Zdeněk Jirásek nebo Otto Sadík. Zastoupení žen ve volbách v roce 1998 je na čísle čtyři a do rady města se bohužel ani jedna žena nedostala. Průměrný věk zastupitelů/zastupitelek je 50 let (Zápisy zastupitelstva města 1998). Strany, které se také do dalších voleb nedostaly, jsou Strana podnikatelská, živnostenská a rolnická, Hnutí zemědělců, Důchodci za životní jistoty a jiné. Jak výše uvádím, důvodem může být po revoluci nárůst nových politických stran a hnutí, která se dlouho neudržela ani na komunální úrovni.

4.2.3. Volby 2002

V komunálních volbách do zastupitelstva města Kutná Hora kandidovalo v roce 2002 jedenáct subjektů (Anketa...http://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/anketa-vybirejte-

---

²¹ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo je mise, která má pomoci zajistit podmínky pro mír a normální život všech obyvatel Kosova, podporovat regionální stabilitu na západním Balkáně (<http://www.unmikonline.org/Pages/about.aspx> navštíveno dne 26. 3. 2012).

[budouciho-starostu-kutne-hory.html](#) navštíveno dne 17. 2. 2012). Volby do zastupitelstva Města Kutné Hory proběhly v řádném termínu 1. a 2. listopadu roku 2002. Z celkového počtu 255 kandidátů/kandidátek bylo obsazeno dvacet sedm křesel místního zastupitelstva. Nejúspěšnějším kandidátem se stal bývalý starosta města Ivo Šanc ze strany US-DEU, který obdržel 2741 (11, 92%) hlasů od 6 560 voličů. Jeho zisk byl výrazný zejména při akceptaci faktu, že druhý nejúspěšnější kandidát a zároveň současný starosta města Ivo Šalátek z ODS získal o více než tisíc hlasů méně, konkrétně 1707. Na výsledku voleb se podepsala tradičně podprůměrná voličská účast, která dosáhla výše 38, 71% z celkového počtu 16 959 oprávněných zapsaných voličů/voliček (ČSÚ volby.cz navštíveno dne 29. 3. 2012). Vítězné strany byly ODS a KSČM, koalice byla vytvořena široká, kam se KSČM nedostala (Balík 2008). Nejvýraznější ztrátou, co se mandátů týče, se stal ústup US-DEU, která do voleb již nekandidovala. Volby v roce 2006 zároveň znamenaly úbytek stranických příslušníků/příslušnic na kandidátkách jednotlivých stran. Jediná ODS si udržela kandidátku plně obsazenou svými stranickými příslušníky/příslušnicemi (Seifert 2007: 10 – 13).

V těchto volbách bylo do zastupitelstva města zvoleno pět žen a v radě města přetrvává situace stejná jako v předchozím volebním období, kde nezasedala v radě ani jedna žena. Průměrný věk zastupitelů/zastupitelek je 50 let, takže stejný výsledek jako u předchozího volebního období (ČSÚ volby.cz navštíveno dne 29. 3. 2012). Čistě nezávislími se nově stala Kutnohorská liga. Navýšení počtů kandidátů/kandidátek bez politické příslušnosti se podepsalo například na kandidátce Volby pro město. (Seifert 2007: 10 – 13). V těchto volbách se již objevuje více politiků, kteří jsou v zastupitelstvu města do dnešní doby. Mezi mužskými jmény se objevuje Lenka Frankovicová, jinak již z předchozích let Jindřich Bartoň, Ivo Šalátek, Karel Ptáček a další.

4.2.4. Volby 2006

Volby do zastupitelstva Města Kutná Hora proběhly v řádném termínu 20. a 21. října 2006. Počet kandidujících subjektů se snížil oproti předchozím volbám jen na devět, ale celkem kandidovalo 234 kandidátů/kandidátek (ČSÚ volby.cz navštíveno dne 17. 2. 2012). Vyhrála strana ODS, která získala jednu třetinu všech mandátů. Na druhém a třetím místě jsou strany KSČM a ČSSD. Nejúspěšnějším kandidátem voleb se zároveň stal lídr kandidátky občanských demokratů a dosavadní starosta města Ivo Šalátek se ziskem 2 303 hlasů. KSČM si oproti minulým volbám pohoršila nejenom ztrátou jednoho mandátu,

ale zároveň výsledkem, který znamenal zisk mandátů pouze pro dva členy KSČM (ČSÚ volby.cz navštíveno dne 17. 2. 2012). Volební účast byla v rámci Kutné Hory opět výrazně podprůměrná a dosáhla pouhých 38, 14% z počtu všech oprávněných voličů/voliček (<http://kutnohorsky.denik.cz>, navštíveno dne 17. 2. 2012).

Volby poslaly do zastupitelstva města šest žen. Rada města byla zastoupena jen jednou ženou (Kutnohorské listy 2006 č. 12). Průměrný věk zastupitelů/zastupitelek 50 let jako tomu bylo v předchozích volbách. Stále se objevují jména zastupitelů/zastupitelek z předchozích let a politická situace ukazuje, že malé lokální strany přetrvávají většinou jedno až dvě volební období. Drží se na politické scéně spíš velké celostátně známé politické strany.

4.2.5. Shrnutí

Volby od roku 1994 jsou ve znamení souboje ODS, KSČM, ČSSD a US-DEU. Čmejrek k tomu říká: „Většina mandátů v zastupitelstvu si rozdělí strany zastoupené v poslanecké sněmovně. Politické spektrum ještě doplňují neparlamentní a regionální politické subjekty, jejich pozice jsou však obvykle zcela marginální“ (Čmejrek 2008: 54). Občas se objeví nové strany, které, ale většinou velkou podporu u voličů/voliček nezískají. Stále se na kandidátkách objevují stejná jména lidí, kteří jsou v Kutné Hoře známí, velmi často jsou to lékaři/lékařky, učitelé/učitelky, advokáti/advokátky.

Na kandidátkách se ve velmi nízkém počtu objevují jména žen. Nejvíce žen bylo na kandidátkách v roce 1994 a 1998, pak se objevovala dvě až tři ženská jména. Průměrný věk žen a mužů v zastupitelstvu města se pohybuje okolo 50 let, jen první volební období bylo okolo 40 let. Tento trend může poukazovat na nízký zájem mladých lidí participovat na politice. Protože podle výzkumu MŠMT²² je nezájem mladých lidí o politické dění v České republice 65%, politika na místní úrovni nezajímá 41% mladých občanů/občanek. Volby také měly velmi klesající tendenci při volební účasti, protože v roce 1994 dosáhla volební účast přes 50%, v roce 2006 to bylo jen něco málo přes 30% (ČSÚ volby.cz

---

²² „V roce 2009 se uskutečnil v rámci projektu *Klíče pro život*, jehož nositelem je MŠMT ve spolupráci s Národním institutem dětí a mládeže, ještě jeden speciální výzkum Informovanost a participace mládeže zaměřený přímo na „politickou angažovanost“ mladých lidí (Zajíc 2011: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1259754857.pdf> navštíveno dne 20.4.2012).

navštívení dne 20. 4. 2012). Komplexně to ukazuje na celorepublikový trend klesajícího zájmu o politiku a volby vůbec.

Za hlavní osobnost místní politiky prvního desetiletí nového tisíciletí z hlediska dlouhodobého starostenského postu se stal třikrát po sobě zvolený starosta Ivo Šalátek za ODS. Ale asi největší oblibu si získal Ivo Šanc, který se podle občanů Kutné Hory zasloužil o její největší rozkvět (Městský úřad Kutná Hora (po roce 1998) Kronika města Kutná Hora za rok 1998).

4.3. Současná politická situace v Kutné Hoře

Voleb se 15. a 16. října 2010 účastnilo patnáct politických stran, což je nejvíce od roku 1994. Nově se objevilo občanské sdružení Šance pro Kutnou Horu vedené Ivo Šancem, který začal v roce 2010 uvažovat o tom, že by se vrátil do kutnohorské politiky. V rozhovoru pro Kutnohorský deník sdělil své důvody, proč se vrací do politiky a hlavně proč založil zcela nové občanské hnutí, se kterým kandiduje. Šanc říká, že se mu nelíbí, jak město hospodaří, protože „Kutná Hora by měla hrát důstojnější roli v jednání s domácími i evropskými institucemi a s investory, mělo by se tu dít víc. Po stránce urbanistického rozvoje je taky situace špatná: na jedné straně vyliďňující se historické jádro, na druhé straně sídliště bez odpovídajících služeb, nová zástavba nemá městský charakter. V neposlední řadě bych po letech zase rád udělal něco ostatní, pro společnost (Kutnohorské nástupy, přestupy, odjezdy, návraty <http://kutnahora.pres.cz/?page=clanek&rok=2010&idc=1648> navštíveno dne 9. 2. 2012). Vrátit se zpět do politiky bylo motivováno i podporou ostatních lidí z města, kteří si Iva Šance spojují s obdobím kvalitního fungování a prosperování města.

Strany nebo sdružení podobného typu, které nepatří mezi masově zastoupené, se objevují v komunálních volbách často. Vždy vykazují nějakou souvislost s městem jako je Šance pro Kutnou Horu, Alternativa pro Kutnou Horu, Kutnohorští patrioti, Kutnohorská SOS nebo Volba pro Kutnou Horu - Starostové a nezávislí. Další stranou, která je nová na politické scéně, je TOP 09 nebo Věci veřejné. Jinak se i v komunálních volbách objevují strany masově jako je ČSSD, ODS, KSČM. Volby v Kutné Hoře měly volební účast 47, 41 % (<http://volby.idnes.cz>, navštíveno dne 17. 2. 2012).

4.4. Současná podoba Kutnohorského zastupitelstva

Volby vyhrálo sdružení nezávislých v čele s Ivem Šancem, který se opět po letech stal starostou. Povolební vytváření koalice skončilo spojením Šance pro Kutnou Horu s TOP 09, kteří vytvořili koalici dle Balíka širokou koalicí, jak uvádím v kapitole o komunální politice. ČSSD se s pěti mandáty stala druhou nejsilnější strana, ale přešla do opozice (Proč to mezi Šanci a ČSSD nedopadlo

<http://www.teprejonu.cz/cz/kutna-hora/article/84/proc-to-mezi-sanci-a-cssd-nedopadlo.html> navštíveno dne 7. 3. 2012). Do rady města byli zvoleni následující radní, mezi kterými se objevily i tři zvolené ženy jako tomu bylo v prvním období 90. let. Složení rady města pro přehlednost uvádím v tabulce, stejně tak i složení městského zastupitelstva.

Rada města:

Jméno a příjmení	Politická příslušnost	Post
RNDr. Ivo Šanc CSc.	NK	Rada města, starosta
Ing. Jiří Franc	NK	Rada města, místopředseda
Karel Koubský	NK	Rada města, místopředseda
Mgr. Jindřich Bartoň	NK	Rada města
MUDr. Petr Jurka	NK	Rada města
Mgr. Ladislava Krčmářová	NK	Rada města
Ing. Jiří Vaněk	NK	Rada města
Mgr. Dana Vepřková	NK	Rada města
Ing. Ivana Vopáková	TOP 09	Rada města

(Zdroj: <http://www.mu.kutnahora.cz/index.php?sec=146> navštíveno dne 23. 3. 2012).

Členové/členky zastupitelstva

Jméno a příjmení	Politická příslušnost
MUDr. Jiří Balý	NK
Mgr. Jindřich Bartoň	NK
Mgr. Ing. Pavel Bezouška	ČSSD
Ing. Jan Cihlár	ČSSD
Ing. Jiří Franc	NK
Lenka Frankovicová	KSČM
Zdeněk Hadrovský	ČSSD
Irena Jelínková	NK
Ing. Zdeněk Jirásek	NK
MUDr. Petr Jurka	TOP 09
Josef Jursík	KSČM
Karel Koubský	NK
Milan Krčík	KSČM
Mgr. Ladislava Krčmářová	NK
Ing. Vladislav Latislav	NK
Ing. Zuzana Moravčíková	ČSSD
PhDr. Iva Pospíšilová	ČSSD
Mgr. Karel Ptáček	ODS
Mgr. Vojtěch Smetáček	NK
Ivan Sova	NK
Bc. Martin Starý	NK
Ivo Šalátek	ODS
RNDr. Ivo Šanc, CSc.	NK
Ing. Ladislav Šorčík	NK
Ing. Jiří Vaněk	NK
Mgr. Dana Vepřková	NK
Ing. Ivana Vopálková	TOP 09

(Zdroj: <http://www.mu.kutnahora.cz/index.php?sec=146> navštíveno dne 23. 3. 2012).

V současné době se politická situace v Kutné Hoře jeví pro ženy mnohem příznivější než před lety. Zastoupení žen v radě je zatím nejvyšší od roku 1994. Cesta žen a mužů do komunální politiky je různorodá a na následujících stránkách se ji budu hlouběji analyzovat.

4.5. Vymezení paradigmatických východisek výzkumu

Prioritní pro výzkum je určit v jakém paradigmatu²³ se bude orientovat, tedy z jakého souboru předpokladů bude vycházet. Lidé mají různorodé představy o světě a orientují se v něm pomocí svých znalostí. Protože vycházím z představy konstruovanosti světa, zvolila jsem paradigma kritické teorie.²⁴ Každá teorie vychází z metodologie, jež má tři různé úrovně. První je ontologie, která nám umožní určit podstatu dané teorie. Základem kritické teorie, tedy její ontologie, je východisko, že realita je poznatelná, protože konstruované struktury působí objektivně a reálně (Guba, Lincoln 1994: 110). V případě výzkumu komunálních politiků/političek mě bude zajímat, jak mou dotazovaní přebírají a vytváří realitu. Druhou úrovní je epistemologie, která stanovuje způsob, jak nabýváme poznání. V případě kritické teorie vycházíme z předpokladu, že zkoumaný a zkoumající jsou propojeni a hodnoty zkoumajícího mají vliv na poznání. V rámci metodologie je pro kritickou teorii nutný dialog mezi zkoumajícím a zkoumaným (Guba, Lincoln 1994: 110). Důležitost dialogu je jedním z důvodů, proč je mi toto paradigma blízké.

Prováděný výzkum má kvalitativní charakteristiky, protože jsou v souladu s mými paradigmatickými východisky. Kvalitativní výzkum podle Strauss a Corbinové obsahuje zkoumání: „týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů“ (Strauss, Corbinová 1999: 10). Tato definice by se ale dala použít i k výzkumům kvantitativním, proto si myslím, že zcela nedokládá podstatu kvantitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum prioritně stojí

---

²³ Paradigma dle Guba a Lincoln se jeví jako základní přesvědčení, reprezentující vidění světa (Guba, Lincoln 1994: 110).

²⁴ Kritická teorie vychází z předpokladu, že je realita plastická v průběhu času zformována a ovlivňována sociálně, politicky, kulturně, ekonomicky, etnicky a pohlavně a vykrytalizována jako realita. (Guba, Lincoln 1994: 110 - 111).

na lidském jazyce, vědomí a kulturní praxi v každodenním a společenském životě, reflektuje každodenní realitu (Jensen, Jankowski 2002: 2). Jinými slovy se dá říci, že u kvalitativního výzkumu na rozdíl od kvantitativního nedosáhneme výsledku pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Statistickými procedurami a kvantifikací je myšleno získávání dat prostřednictvím výpočtů, matematických postupů a jiných metod, které spadají do kvantitativního výzkumu. Morrow dělení na kvalitativní a kvantitativní kritizuje, protože dělením se vytváří dichotomie, tedy spojování kvantitativního přístupu s větší objektivností, tvrdostí, mužskostí a kvalitativního s jemností, ženskostí a nepravou vědou. Morrow poznamenává, že kvantitativní výzkum není založený na podstatě jednotlivce, ale vychází ze shromažďování dat, které by byly použitelné ke statistickým výpočtům (Morrow 1994: 205). Já jsem zvolila kvalitativní výzkum, jelikož díky němu mohu získat od výzkumného vzorku informace, jak reflektují každodenní realitu a svůj dosavadní život, který nám odkryje cestu mužů a žen do komunální politiky.

Diplomová práce je feministickým výzkumem, protože vycházím z předpokladu, že svět je mocensky konstruovaný. Zaměřuji se na společenský konstrukt gender a zkoumám mocenské vztahy, jak jsou lidské životy ovlivňovány touto společenskou kategorií a jak se odráží v životě narátorů a narátorek výzkumu. Hammersley odkazuje na nejdůležitější prvky feministické perspektivy, kterými jsou např. klíčovou kategorií výzkumu je gender a genderové nerovnosti, odmítnutí hierarchie ve výzkumném vztahu, hlavním cílem je emancipace a odstranění nerovnosti (Hammersley 1995). Znaky, které uvádí Hammersley, jsem se snažila aplikovat do svého výzkumu, který měl za cíl odhalování genderových nerovností, čemuž se věnuji v druhé části otázek u rozhovorů. Pro každý vědecký výzkum, feministický nevyjímaje, je dobré určit si jasnou výzkumnou otázku nebo alespoň zřetelný cíl, který nám umožní sledovat téma více do hloubky a zabrání se tak zbytečně šíří tématu. Tak jak uvádí Ramazonglu, Holland i moje výzkumné otázky se rozvíjely v sociálním procesu během samotného výzkumu, který zahrnuje bádání jako takové a určení našeho místa v něm (Ramazonglu, Holland 2004). Výrok, který říká Ramazonglu, Holland obsahuje cíle i mého výzkumu: „Výzkumné projekty mohou být považovány za feministické, když vychází z feministické teorie, a mají za cíl vyprodukovat poznání, které bude účinnou transformací genderového bezpráví a podřízenosti“ (Ramazonglu, Holland 2004: 147). Výhodou feministického výzkumu je, že dává hlas ženám, objevuje se jejich pohled na realitu. Další výhodou je využitelnost

feministického výzkumu na mnoho oblastí v mém případě na komunální politiku. Pro lepší orientaci jsem k jednotlivým kategoriím v analytické části přidala tabulky, které jsou využívané zejména v kvantativním výzkumu.

4.6. Výzkum

Za metodu sběru dat jsem zvolila kvalitativní metodu polostrukturovaných rozhovorů. Polostrukturovaný rozhovor, který nabízí oporu v předem připravených otázkách, ale také poskytuje flexibilitu v možnosti doptání se na nejasnosti (Hopf 2004: 204). Reinharz říká, že polostrukturované rozhovory se staly základními prostředky, kterými mohou feministé/feministky dosáhnout aktivního zapojení respondentů/respondentek v konstruování dat o jejich životě (Reinharz 1992). Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že výzkumníci/výzkumnice stanovuje jen několik okruhů témat a nechává prostor dotazovaným. Stejně tak to bylo důležité v mém výzkumu, aby měli narátoři/narátorky možnost se vyjádřit k otázkám. Uskutečnila jsem celkem patnáct rozhovorů s komunálními politiky/političkami. Velikost vzorku je dána tím, kolik politiků/političek bylo ochotno mi rozhovor poskytnout.

4.6.1. Vzorek

Vzorek k výzkumu jsem vybírala podle metody vyčerpávajícího výběru, abych získala co nejvíce výpovědí narátorů/narátorek. Podle rozdělení u Hendla jsem využila účelové vzorkování, které je podle něj vhodné pro informačně bohaté případy a jejich hlubší studium. Já jsem za účelem výzkumu vybrala celé zastupitelstvo města (Hendl 2005: 154). Kontaktovala jsem všech dvacet sedm členů zastupitelstva města Kutná Hora, z toho je sedm žen a dvacet mužů. Podoba vzorku v mém případě závisí na ochotě zastupitelů/zastupitelek účastnit se výzkumu. Rozhovor mi poskytlo celkem sedmnáct komunálních politiků/političek, šest žen a jedenáct mužů. Pro svůj výzkum jsem oslovovala všechny politiky/političky, aniž by bylo zajištěno rovnoměrného zastoupení žen a mužů, protože ani v zastupitelstvu města není rovnoměrné zastoupení obou pohlaví. Z toho plyne, že nebudu mít genderově vyrovnaný vzorek a jedno pohlaví bude převažovat nad druhým. Ale protože se moje práce orientuje jak na ženy, tak na muže, je důležité sledovat cesty obou pohlaví.

Narátoři/narátorky jsem nejdříve oslovila formou dopisu. Z prvního kontaktu dopisem se mi ozvalo pět zastupitelů/zastupitelek. Protože touto metodou jsem získala velmi malý vzorek, zvolila jsem pro druhé kontaktování metodu emailového dopisu.

Na jednoho zastupitele nebylo možné najít emailový kontakt a dva lidé se mi omluvili kvůli nedostatku času. Z celkového počtu dvaceti sedmi komunálních politiků/političek jsem na základě dvou metod oslovení získala potvrzenou účast na rozhovorech od patnácti narátorů/narátorek. Poslední dva rozhory jsem získala metodou sněhové koule, jak říká Hendl: „Volba dalších případů na základě doporučení již zkoumaných jedinců. Vhodné pro interview“ (Hendl 2005: 154). Za přímluvu narátorovi a narátorce děkuji. Všichni muži a ženy byli velmi ochotní jak při domlouvání termínu k realizaci rozhovoru, tak i při samotném setkání.

Složení vybraného vzorku je různorodé věkem, pohlavím i politickou příslušností. Podle pohlaví byly rozhovory uskutečněny se šesti ženami a jedenácti muži. Podle stranické příslušnosti je sedm zastupitelů z vítězné strany Šance pro Kutnou Horu, kterou zastupují i dvě ženy. Ze vzorku je jedna žena za TOP 09, která se Šancí vytvořila koalici. Ostatní narátoři/narátorky jsou za opoziční politické strany. Jedna žena za KSČM, jeden muž za ODS, tři muži a dvě ženy za ČSSD. Věkové složení vzorku je různorodé, největší zastoupení mají muži a ženy nad 50 let, což se ukazuje i ve věkovém průměru voleb od roku 1994

Tabulka č. 1 Věkové složení současného městského zastupitelstva

Věk	Ženy	Muži
20 – 30 let	0	1
30 – 40 let	1	2
40 – 50 let	1	5
nad 50 let	5	12

(Zdroj: Rozhovory, ČSÚ navštíveno dne 12. 4. 2012, tabulka: autorka).

Celkově je zastupitelstvo tvořeno třinácti lidmi z Šance pro Kutnou Horu, pěti zastupiteli/zastupitelkami za ČSSD. Tři členy má KSČM a po dvou lidech jsou zastoupeni TOP 09, ODS a Kutnohorských patriotů. Povolání zastupitelů/zastupitelek jsou: lékař, podnikatel, učitelka, lékař, podnikatel, sekretář, podnikatel, důchodce, ředitel základní školy, podnikatel (Městský úřad Kutná Hora). Povolání svého výzkumného vzorku uvádím v následující tabulce.

Tabulka č. 2 Povolání současných městských zastupitelů/zastupitelek

Ženy	Muži
Zástupkyně ředitele na úřadu práce	Softwarový vývojář
Knihovnice a metodička	Středoškolský učitel na gymnáziu
Šéfka společnosti průvodcovská služba Kutná Hora	Vedoucí na plaveckém bazénu
Magistra farmacie	Specialista lidských zdrojů
Středoškolská učitelka, zástupkyně ředitele na gymnáziu	Ředitel integrovaného centra sociálních služeb Odlochovice
Náměstkyně hejtmana střeďočeského kraje pro oblast majetku	Vedoucí technických služeb, předseda o. s. Denemark
Učitelka	I. T. specialista
	Geolog, Projektový manažer
	Technik
	4 x Podnikatel
	2 x Lékař
	Ředitel základní školy
	Důchodce
	Sekretář
	Advokát
	Novinář

(Zdroj: Rozhovory, <http://www.denikpolitika.cz/prirucka/databaze> navštíveno dne 12. 4. 2012, tabulka: autorka).

Podle tabulky číslo 5 se ukazuje, že ženy pracují spíše v sociální sféře. Sem spadají zaměstnání, která například obnáší přímý kontakt s lidmi jako je učitelka, knihovnice, zástupkyně ředitele na úřadu práce. U mužů se častěji objevují povolání v technických

oborech, např. I. T. specialista, technik, softwarový vývojář. Ale i muži pracují v sociální sféře je školství či advokacie.

Tabulka č. 3 Předchozí zkušenosti s politikou

POHLAVÍ	Předchozí zkušenost s politikou		
	ANO	NE	Celkem
ŽENY	2	4	6
MUŽI	4	7	11
Celkový počet dotazovaných			17

(Zdroj: Rozhovory, viz kapitoly volby od roku 1994, tabulka: autorka).

Mezi zkušenosti s politikou mnozí muži i ženy řadili dobrovolnickou práci v Občanském fóru, svazáckém hnutí atd. Zkušenost s politickou funkcí z předchozích let mají pouze čtyři komunální politici/političky z mého výzkumu, což reflektují v jednotlivých volbách od roku 1994 v textu výše.

4.6.2. Vedení rozhovoru

Rozhovory jsem uskutečnila v období od října do prosince 2011. Každý trval 15 až 30 minut, pouze ve třech případech se dotazovaní muži více rozhovořili. Délka rozhovorů se odvíjí od počtu otázek, kterých jsem měla dvanáct. Místo uskutečnění rozhovorů jsem nechala na přání narátorů/narátorek. Vždy jsem již při domlouvání rozhovorů žádala o klidné místo, kde bychom byli minimálně rušeni a narátoři/narátorky měli dostatečné pohodlí. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a poté je přepisovala. Transkripci jsem prováděla doslovnou. Jak jsem rozhovory slyšela, tak jsem je zaznamenala. Vynechala jsem pouze dlouhé pomlky a odkašlání či jiné rušivé elementy interna. Rozhovory jsem nechala v takové podobě, jak se jednotlivý narátoři/narátorky vyjadřovali, aniž bych dbala na jazykovou stylistiku či spisovnou češtinu.

Průběh rozhovorů byl strukturován předem danými dvanácti otázkami, které jsou uvedené v příloze. Pokud jsem měla pocit, že odpověď není dostačující, použila jsem doplňující otázku pro získání dalších konkrétnějších informací. Narátory a narátorky jsem nepřerušovala, aby měli dostatek prostoru k vyjádření odpovědi.

4.6.3. Etika výzkumu

Narátorky/narátoři byli o účelu výzkumu a zpracování poskytnutých rozhovorů předem informováni a na začátku každého rozhovoru mi podepsali informované souhlasy s rozhovory, které jsou v příloze. Ve všech případech nárátoři/narátorky souhlasili s poskytnutím rozhovoru a jeho dalším zpracováním, pouze jeden informátor odmítl podepsat s tím, že je to zbytečné. Podal souhlas pouze ústně. V diplomové práci jsem kvůli zachování etiky anonymizovala jména nárátorů/narátorek a použila jsem označení zastupitel/zastupitelka a číslo. Ve většině případů projevíli zastupitelé/zastupitelky zájem si výzkum po zpracování přečíst.

4.6.4. Vybírání otázek pro výzkum

Otázky jsem volila tak, aby se zaměřovaly dle Hendla: „na porozumění kognitivním a orientačním procesům jedince“ (Hendl 2005: 168). Pro můj výzkum je toto důležité, protože myšlenkové procesy a orientace jedince v problematice mi může poskytnout velmi zajímavý vhled do myšlení politiků a političek. Podstatné pro získání potřebných informací bylo zařadit na úvod otázku, která by měla širší záběr a odkazovala na životní zkušenost dotazovaných. Při sestavování otázek jsem obecně vycházela z toho, co uvádí Flick: „Je velmi důležité zůstat objektivní a nepodsouvat vlastní priority. Tendence k dominantnímu komunikačnímu stylu, četnost podnětných otázek, podnětných pokynů a výkladů, nebo četnost hodnotících sdělení a komentářů jsou většinou myšleny jako podpůrné, ale v praxi rozptylují a tak narušují výzkum“ (Flick 2004: 208).

4.7. Analýza rozhovorů

Při analyzování rozhovorů je důležité odhalit, jaké jsou motivy, vzory, identifikace nárátorů/narátorek. Kódy jsou jednotlivé součástky, které jsou různě rozsáhlé od jednoho slova až po větu. Kódováním vyhledáváme vlastnosti, součástky, které definují určité kategorie (Coffey, Attkinson 1996: 27). Hlavním cílem těchto procesů kódování je najít sdílený kód (selektivní kód), který je centrální výpovědí a tedy nabídne odpovědi na výzkumné otázky. Kódování nám usnadňuje vyhledávání kategorií a používá se hlavně pro metody rozhovorů (Coffey, Attkinson 1996: 29). Strauss, Corbinová ke kódování říkají, že jeho základem je klást si otázky, které nám pomáhají utvářet analýzu (Strauss, Corbinová 1999: 41). Ve výzkumu vycházím ze tří hlavních typů kódování. Tento typ

vychází ze zakotvené teorie²⁵, které se věnuje Strauss a Corbinová. Na základě jejich knihy jsem postupovala při kódování svého výzkumu (Strauss, Corbinová 1999). První úroveň je otevřené kódování, druhou axiální kódování a poslední je selektivní kódování.

4.7.1. Otevřené kódování

První úroveň, kterou jsem rozhovory analyzovala je otevřené kódování. Toto kódování se provádí pomocí analýzy a selekce opakovaných jevů v rozhovorech. Jde o kategorie, které se nejvíce objevují a mají podle narátorů/narátorek důležitost. Ve výpovědích narátorek a narátorů mi vyšly následující otevřené kódy: vstup do politiky z hlediska časovosti; motivace; rodina; podpora partnera/partnerky; místo, kde žijí; opozice; málo času; předchozí zkušenosti s politikou; zaměstnání; očekávání od možného působení v politice; bariéry; cíle; získávání informací; rozdíly mezi muži a ženami; podpora žen v politice; esencialismus; kvóty; mateřství; stereotypy; muži ženy v politice nechtějí; vzor severské země; stejné slovo ženy a muži; autoritativní ženy; gender, politika jako boj. S těmito otevřenými kódy jsem dále pracovala na další úrovni, kterou je axiální kódování.

4.7.2. Axiální kódování

Strauss a Corbinová popisují axiální kódování jako proces, který odhaluje bližší určení kategorií: „pomocí podmínek, které jej zapříčiňují, kontextu (jeho konkrétního souboru vlastností), v němž je zasazen, strategií jednání a interakce, pomocí kterých je zvládán, ovládán, vykonáván, a následků těchto strategií“ (Strauss, Corbinová 1999: 71). My budeme hledat kategorie, tedy axiální kódy nejsilnější výpovědi narátorů/krátorek. Někdy se podaří najít axiální kategorii přímo ve výpovědi narátorů/narátorek. Tomuto jevu se říká in vivo kód, který obsahuje slova, která použili informátoři/informátorky: Dá se také jinými slovy říci, že jsou to taková ta chytlavá slova, která okamžitě přitáhnou naši pozornost (Glaser, 1978, str. 70; Strauss, 1987, str. 33 in Strauss, Corbinová 1999: 48).

---

²⁵ Strauss a Corbinová říkají: „Pojetí výzkumu založené na zakotvené teorii je kvalitativní výzkumná metoda, které používá systematický soubor postupů ke tvorbě induktivně odvozené zakotvené teorie o nějakém jevu. Výsledkem výzkumu je spíše teoretické vyjádření zkoumané reality než sada čísel nebo skupina volně vztažených pojmů. Podle této metodiky jsou pojmy a vztahy mezi nimi nejen vytvářeny, ale také prozatímně ověřovány“ (Strauss, Corbinová 1999: 14).

V této části budu výsledné axiální kódy porovnávat s analytickou částí Marcely Adamusové, která pracovala s ženami genderově senzitivními a v tomto ohledu vzdělanými. Adamusová se zaměřovala na dominační techniky, které vysvětlují v teoretické části. Já se věnuji cestě mužů a žen do komunální politiky, ale přesto jsem ve výpovědích našla mnoho společných bodů. Kategorie také podložím poznatky z odborné literatury vztahující se k tématu mé práce.

Chut' změnit město

Na úvod rozhovoru mne vždy zajímaly motivace zastupitelů a zastupitelek ke vstupu do lokální politiky. Vztahovala se k tomu otázka: „*Vyprávějte, odkud vzešel nápad vstoupit do komunální politiky?*“. V této souvislosti nejčastěji (14 ze 17) hovořili o snaze něco změnit, nejobecněji město jako takové. Toto zjištění není zase až tak překvapivé, protože snaha o změnu je obecnou motivací pro vstup do politiky. Obvykle souvisí s nespokojeností se současným stavem, což byl i případ mého města, kde je nespokojenost dlouhodobější. To dokládá i výpověď zastupitele 5: „*do politiky jsem vstupoval hlavně, protože jsem byl nespokojený s minulou politickou scénou a vším, co se tady v Kutné Hoře dělo*“ (Rozhovory: ř. 8 – 11 str. 14).

Tato kategorie je in vivo kódem, jehož význam vysvětluji výše. Vyskytla se v mnoha výpovědích narátorů/narátorek.

Tabulka. č. 4 Chut' změnit město

POHLAVÍ	Chut' změnit město		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	10	1	11
Celkový počet dotázaných			17

Nespokojenost s předchozí radou města a stejně tak se zastupiteli/zastupitelkami dala ostatně možnost naplno vyhrát současné vítězné straně Šance pro Kutnou Horu, ze které pochází největší počet nynějších zastupitelů/zastupitelek. Její lídr je považován mnohými

lidmi v Kutné Hoře za osobnost, pod jejímž vedením město prosperovalo, jak uvádím výše v práci. Jeho osobnost byla motivem vstupu do komunální politiky pro zastupitele 13, který se svěřil, že se rozhodl angažovat: „*když jsem zjistil, že pan X se chce vrátit do Kutné Hory a kandidovat na starostu*“. Kladné hodnocení pana Šance může být hlavním důvodem, proč mělo uskupení Šance pro Kutnou Horu, tak vysokou podporu voličů/voliček.

Pokud jde o genderový rozměr věci, snaha něco změnit motivovala jen 2/3 žen, ale až na jednoho, všechny muže. Muži se často vyjadřovali podobně, jako zastupitel 8, který říká, že když on vstupoval do politiky, tak chtěl hlavně: „*pomoci rozvoji našeho města*“ (Rozhovory: ř. 14 – 15 str. 22). Na změně se musí aktivně pracovat a zastupitel 10 dodává: „*pokud chci něco změnit, tak se musím vydat*“ (Rozhovory: ř. 2 str. 29). Podle sociologického výzkumu souvisí chuť něco změnit i s určitým předpokladem vstupu do politické strany, hnutí nebo do politiky, jak uvádím v teoretické části.

Z mých výzkumných rozhovorů se ženami jasně vyplynulo, že chtějí pozitivně ovlivnit činnosti a mají často jasnou představu jak, nebo čím, by mohly přispět k prosperitě a rozvoji města, v němž žijí. Zastupitelka 7 výstižně vyjádřila, proč měla chuť změnit politickou situaci a fungování samosprávy v Kutné Hoře: „*bylo mi Kutné Hory líto*“ (Rozhovory: ř. 4 str. 20). Slova, která mají určité zabarvení, se v rozhovorech budou objevovat, protože každý narátor/narátorka má specifický způsob vyjadřování. Tento výrok nemusí být spojován s představou emotivně zaměřených žen. Ale může se jednat o způsob literárního vyjádření. Na propojování žen s emocionální sférou se explicitně zaměřím v následujících axiálních kategoriích.

Politické angažmá jako jasné cíle

Kategorie, která souvisí s podporou města a vstupem žen a mužů do komunální politiky, označuje stanovené cíle, ambice vkládané do možného působení v politice. Od toho se odvíjí i jasné představy, kde se profilovat a jak se zapojit jako aktivní politik/politička. Dotázaní narátoři/narátorky reagovaly na otázku: „*Jaká byla Vaše očekávání od možného působení v komunální politice? Splnila se?*“, výpověďmi řadících se do této kategorie. Jak muži (7 z 11), tak ženy (4 z 6) v rozhovorech zmínili, že mají jasné cíle a představy, co zlepšit, které schopnosti mohou městu nabídnout. Kategorie Jasné cíle se týká jak cílů osobních, tak i vizí jak pracovat na městské politice.

Ve společnosti panuje představa, že ženy jsou málo ambiciózní a mají jasný cíl, kterým je rodina a až poté kariéra. Ženy v mém výzkumném vzorku tento předpoklad vyvrací. Zastupitelka 7: „*chtěla jsem se stát členkou rady a to se mi splnilo*“ (Rozhovory: ř. 10 str. 20). Zastupitelka 1: „*jsou oblasti, kde mám co nabídnout a mám k tomu co říct*“ (Rozhovory: ř. 16 – 18, str. 1).

Tabulka č. 5 Politické angažmá jako jasné cíle

POHLAVÍ	Politické angažmá jako jasné cíle		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	7	4	11
Celkový počet dotazovaných			17

Problematiku málo ambiciózních žen tematizuje Havelková, která ve svém výzkumu s českými političkami došla k závěru, že političky v České republice velmi často zdůrazňují, jak o funkci nestály a že se k ní dostaly jen náhodou (Havelková 2006: 37). Má zjištění se liší. Ženy s jasnými cíli do komunální politiky vstupovaly, jak se ukazuje podle výše uvedených výpovědí.

Jedna žena potvrdila, že s jasnými cíli do politiky nevstoupila, že její nápad to nebyl. Zastupitelka 4: „*můj nápad to nebyl...zastupuji Český svaz žen...oslovily mě, já jsem nestraník za občanské sdružení Český svaz žen*“ (Rozhovory ř. 17 – 20, str. 10). Na tento jev poukazuje Rakušanová a Václavíková – Helšusová, která dělala výzkum se ženami, které působily v politice a již z ní odešly. Autorky uvádí, že k politické účasti žen jsou nutné dva faktory. Samotný zájem žen být politicky aktivní a vnější impuls, výzva ze strany některého politického uskupení (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2008: 19).

Nižší zastoupení žen v této kategorii může souviset s obecně větší opatrností žen ohledně vlastních možností něco změnit: „*ženy mají tendenci být samy k sobě a ke svým schopnostem velice kritické a neusilují o věci, které jim připadají nepodstatné*“ (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2008: 19). Autorky na základě vlastního výzkumu

s odcházejícími političkami dále dodávají, že ženy v komunální politice začínají svou politickou kariéru v místě bydliště, kde bývá vstupní motivací snaha podílet se na změnách jejich blízkého okolí (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2008: 20).

Vstup do komunální politiky je podpořen zřejmou motivací, čeho by chtěli zastupitelé/zastupitelky města dosáhnout. Cíle se také mnohdy odvíjejí od zaměření politiků/političek. Zastupitel 3: „*mám nějaké představy ohledně podmínek pro sport*“ (Rozhovory: ř. 16 – 18 str. 8). Souvislost se zaměřením je ve společnosti často spojována s rozdělením mužů, kteří se soustředí na ekonomickou oblast, armádu nebo sport a ženy se věnují sociálním sférám (Rakušanová 2006: 9). V rozhovorech některé ženy shodně poznamenávají, že sociální aspekty jsou pro ně důležité. Zastupitelka 1: „*a navíc díky svému založení kladu hodně důraz na sociální aspekty, které někdy zejména bych řekla možná i muži, ale ne jenom muži opomíjejí. Sociální důraz je pro mě důležitý a na ten se snažím soustředit*“ (Rozhovory: ř. 27 str. 2). U zastupitelky 1 se zaměření na sociální aspekty odvíjí od jejího povolání, jímž je zástupkyně ředitele na úřadu práce. Zastupitelka 14: „*pracuji v sociální komisi, takže se více zaobírám tou sociální sférou*“ (Rozhovory: ř. 9 – 10 str. 38). Zastupitelka 17: „*jsem typ, který musí neustále chránit ty slabší a od toho byl jen krůček se věnovat politice, vstoupit tam*“ (Rozhovory: ř. 15 str. 43).

Podle těchto třech výpovědí se potvrzuje předpoklad, že se ženy více zaměřují na sociální sféru tak, jak jsou ženy vnímány svými mužskými protějšky, ale i ostatními ženami (Rakušanová 2006: 10). Ženy do politiky vstupují s jasnými cíly, ale tyto cíle jsou podle výpovědí dost genderované. U žádného muže nevyhází jako motivace sociální problematika, ale zastupitel 10 přiznává, že je potřeba, aby ženy byly v politice, protože: „*Ten muž není schopný vidět problémy, které je schopna vidět žena a muži by měli naslouchat ženám*“ (Rozhovory: ř. 9 – 10 str. 30). Tato společensky přetrvávající uspořádání mužů a žen se stále udržují a to nejen na úrovni běžného života, ale i v komunální a potažmo i vysoké politice.

Zastupitelka 4 nastínila ještě jednu problematiku ve svém výroku: „*Spíš jsem se chtěla soustředit na to město a problémy jako takové je nedostatek odpadkových košů, chybějící kontejnery, špatná zádlažba v nějakém tom úseku apod. Problémy, o kterých člověk ví, že s nimi něco může udělat*“ (Rozhovory: ř. 28 – 30 str. 11). Ženy bývají také spojovány s estetičností a krásou, stejně jak ve své výpovědi říká zastupitelka 4. Pro ni jsou

prioritní témata týkající se vzhledu města, protože si jich člověk všímá a může s nimi něco udělat.

Výpovědi komunálních politiků/političek se liší také podle toho, kdy do politiky vstupovali. Je několik zastupitelů, kteří jsou v politice již delší čas, uvádí, že pro ně bylo inspirativní dění po roce 1990. Najednou měli možnost se podílet na utváření politiky. Zastupitel 6 říká: *„zažil jsem totalitní režim, totalitní systém a nebylo mi to nikdy lhostejné změnit tehdejší Československo. Po 17. listopadu 1989 se tak nějak se scházeli lidi stejného smýšlení, stejného ražení, stejných ideálů, zájmů, i když na různých platformách...tak jsem vstoupil do ODS někdy okolo r. 1994“* (Rozhovory: ř. 16 – 19 str. 16, ř. 2 str. 17). Podobně o své motivaci vypráví zastupitel 3: *„no u mě ten nápad vstoupit do komunální politiky vzešel někdy koncem 90. let, když jsem dostudoval vysokou školu, absolvoval náhradní vojenskou službu a vrátil jsem se do Kutné Hory, s tím, že bych tu rád žil, pracoval a působil. No a shodou okolností jsem se v této době o komunální politiku začal zajímat trochu důkladněji, protože můj otec do ní v té době vstupoval. V roce 1998 byl zvolen místostarostou. To byli takové dva hlavní impulsy, proč jsem se rozhodl začít se v komunální politice angažovat“* (Rozhovory: ř. 5 – 13 str. 8). V jeho výpovědi se prolíná kategorie vztahující se k městu a ještě pro něj bylo impulsem, když jeho otec vstoupil do politiky.

Čas si najdu

Sladování a organizování časových možností vlastního profesního života s rodinným a ještě soukromého života, koníčků popřípadě jiných aktivit může být pro mnoho lidí poměrně náročné. Velmi často si musíme určit prioritní oblasti, kterým se chceme věnovat a které zůstanou v pozadí. Pro získání tohoto kódu Čas si najdu, byla důležitá následující otázka: *„Stiháte pracovat, participovat v komunální politice i se věnovat rodině podle vašich představ?“* Z výpovědí komunálních politiků a političek vyplývá, že je náročné skloubit práci pro městské zastupitelstvo nebo radu, povolání a rodinu, koníčky a jiné aktivity, ale čas si všichni najdou. Toto je in vivo kód, který mě zaujal ve výpovědi zastupitelky 4: *„čas si najdu vždy“* (Rozhovory: ř. 16 str. 14).

Tabulka č. 6 Čas si najdu

POHLAVÍ	Čas si najdu		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	6	5	11
Celkový počet dotazovaných			17

Čas a stíhání je považováno za bariéru, která je ve společnosti nastavena nevýhodně hlavně pro ženy. Ženy, které jsou matkami, nemají tolik času, protože jak se předpokládá, měly by se plně věnovat rodině a chodu domácnosti. Toto spadá do problematiky sladování soukromého a veřejného života, kterému jsem věnovala prostor v teoretické části. Decarli Valdřová uvádí, že je pro českou společnost stále nepředstavitelné, aby byly ženy brány jako odbornice ve svém oboru, protože je zakořeněno, že kariéra je neslučitelná s mateřstvím a rodinným životem (Decarli Valdřová 2004: 13). Na ženy, které se rozhodnou zapojit do politiky nebo pracovat i přestože jsou matkami, je pohlíženo jako na krkavčí matky, které dávají přednost kariéře před rodinným životem.

U Adamusové, stejně jako v mé analýze, můžeme najít, že ženy vstupující do politiky se setkávají s automatickým předpokladem, že všechny ženy mají rodinu a děti. Adamusová říká, že se zde odráží heteronormativní diskurz, v němž je jako norma stavěna tradiční rodina, ve které je předpokládán heterosexuální pár s dětmi. Být matkou je automaticky chápáno jako součást ženské identity (Adamusová 2010: 62). Ve většině rozhovorů se ukazuje, že ženy vstoupily do politiky, až když byly jejich děti samostatné. Jak říká zastupitelka 16: „*to souvisí s věkem, protože mám odrostlé děti a mnohem více času*“ (Rozhovory: ř. 3 str. 42). Na podobný problém upozorňuje i Adamusová, protože její narátorky potvrzují stereotypní chování, když říkají tvrzení, že „ženám stačí ta rovina té rodiny“ (Adamusová 2010: 62). Vyplývá z toho, že ženy preferují nejdříve rodinu a až potom politickou kariéru. Havelková tento jev pojímá jako rozdílný pohled na vztah obou pohlaví k moci a i ke svobodě.

Svoboda žen je chápána jako nahraditelná jinými hodnotami (Havelková 2008: 4). Rodina je i pro respondentky ve výzkumu Adamusové významné kritérium při rozhodování zda vstoupit do politiky. Pokud ženy vstupují do politiky později než muži, tak se nemohou tolik realizovat a postupovat ve své politické kariéře. Když vezmeme v úvahu, že by komunální politika byla startovacím mostem do politiky vysoké, ženy by se do vysoké politiky dostávaly o mnoho let později než muži, kterým nebrání plnění rodinných povinností a vstoupit do politiky mohou ihned po dosažení 18 let. Když ženy do politiky vstoupí brzy, většinou stejně přerušují své působení, když se rozhodnou založit rodinu. V případě narátora, zastupitele 3, se dá dobře poukázat, jak ihned po vojenské službě vstoupil do komunální politiky a participuje v zastupitelstvu již od 90. let.

Jak v mém výzkumu, tak v praktickém životě se ukazuje, že ženy když se rozhodnou vstoupit do politiky tak i přestože mají rodinu, dokážou odvádět kvalitní práci a dovedou si najít čas na věci, které považují za prioritní. Zastupitelka 14, matka dvou dětí uvádí: *„když by nebylo politiky, věnovala bych se něčemu jinému“* (Rozhovory: ř. 18 str. 38). Tento výrok by se dal spojit i s kategorií jasných cílů, protože tato žena je ambiciózní a ráda by se něčemu naplno věnovala. Zároveň dodává, že je náročné skloubit čas, ale snaží se aktivně se svým časovým rozvrhem pracovat. Když jsem se žen ptala, zda stíhají participovat na politice, práci a rodině, tak většina z nich (4 z 6) reflektovala postřehy vztahující se k stíhání rodinného života. Například zastupitelka 17 poukazuje na to, že se může věnovat komunální politice, protože už má děti dospělé: *„Já už mám děti dospělé a manžel mě až tak nepotřebuje. V této době a v tomto věku se můžu věnovat politice. Musím stíhat participovat na komunální politice, ale je to časově náročné“* (Rozhovory: ř. 15 – 17 str. 44).

Podle zastupitelky 17 je politická aktivita ovlivňována mateřstvím, ona sama dříve do politiky nešla, aby se plně mohla věnovat rodině. Podobně reaguje zastupitelka 1: *„Pokud jde o rodinu, tam si myslím, že to jde. Trochu problém je zkombinovat práci a ty aktivity vyplývající z činností v zastupitelstvu“* (Rozhovory: ř. 6 – 7 str. 3). Obě narátorky reflektují problematiku, která je jednou z dominačních technik, kterým se věnuje Adamusová. Jde o dvojí zátěž, která je na ženy vyvíjena. Důsledkem této dvojité až trojitě zátěže je to, že ženy mají v průměru méně volného času než muži, setkáváme se tedy s další podobou nespravedlivého přerozdělování. Pro české prostředí Václavíková – Helšusová uvádí, že muži si v 48% najdou každý den hodinu volného času, ale ženy času

mají o 10 % méně (Václavíková – Helšusová 2003: 13). Tato dominační technika vychází ze zaběhlého genderového řádu, který je stále nekriticky přijímán a vykonáván.

Stejně jako ženy, tak i muži se musí se svým časem naučit vhodně nakládat. Jak se ve výzkumu ukazuje, ani mužům (6 z 11) není lhostejná otázka organizování vlastního času. Zastupitel 9: *„naučil jsem se svůj time manegmant. Já mám dvě děti, které jsou velké a mají další čtyři svoje děti. Já s nimi chci být a dělat aktivity, takže je to pro mě velmi důležité, ale myslím, že to zvládám skloubit“* (Rozhovory: ř. 7 – 9 str. 27). Ale zároveň dodává: *„je to určitě těžší pro ženy. My muži přijdeme domů, svalíme se na gauč a máme čas si číst dokumenty ze zastupitelstva, noviny, vyhledávat si informace na notebooku. Ale žena má přece jen i jiné povinnosti, zajistit rodinu, uvařit, ale myslím, že v dnešní době domácích pomocníků jako je pračka nebo sušička se přece jen dá něco dělat“* (Rozhovory: ř. 11 – 14 str. 29). Tento výrok by se dal řadit i do kategorie Dělbá rolí v rodině a politice, ale také do Genderových stereotypů.

Muži často předpokládají, že ženy mají jiné povinnosti než muži. Vůbec si nepřipouští, že i oni by mohli mít starost o chod domácnosti. Stejně tak jako to reflektuje Jirásek, tak i u ostatních mužů narazíme na reflektování znevýhodňujícího postavení žen. Výrok: *„je to určitě těžší pro ženy“* jasně potvrzuje, že si uvědomuje, že nastavení generových rolí v rodině je pro ženy nerovné. Podobně se vyjadřuje zastupitel 3: *„ženy to mají obecně těžší, zejména pokud mají rodinu, tak se od nich očekává, že se jí budou věnovat. Potom to působení v politice je pro ně obtížné, protože to bere množství času* (Rozhovory: ř. 14 – 16 str. 9). Zastupitel 3 upozorňuje na společensky nastavené očekávání ženských mateřských rolí. Předpokládá se, že každá žena bude matkou a bude se plně věnovat rodině, aniž by měla jinou možnost.

Další dvě výpovědi se také týkají uvědomování se ženského znevýhodňování. Zastupitel 12: *„myslím, že to mají ženy těžší, takže jich bude těžko více než mužů. Jejich vstup do politiky je složitější, pokud chtějí zůstat matkami a držet se té role, kterou jim příroda přisoudila, to znamená věnovat se péči o rodinu. Já jsem v tomhle konzervativní. Já si nemyslím, že by muž mohl nahradit ženu v domácnosti kompletně ženu po dobu několika týdnů, to je nesmysl, máma je máma“* (Rozhovory: ř. 27 – 31 str. 34). Zastupitel 12 společně s ostatními narátory poukazuje na tradiční chápání některých činností jako primárně náležících ženám. Tyto stereotypní náhledy na mužskou a ženskou práci jsou zakořeněny velmi hluboko a vztahují se k dělení binárních konstrukcí maskulinity

a femininity. Zastupitel 13: „ženy to mají těžší, protože když by je muži nebo rodiny nepodporovali, tak by to asi nešlo. Mají to těžší, potkáváte je z kočárkem ať už jako maminku nebo jako babičku. To je obecně, ale nesouvisí to s politikou na municipální úrovni. To je celkově na úrovni práce, že ženy to mají těžší“ (Rozhovory: ř. 24 – 27 str. 37).

Ani jeden muž neproblematizuje tento znevýhodňující přístup k dělení rolí a z toho vyplývajícího dělení domácích povinností. Výroky, které muži použili, souvisí s představou nového dělení společnosti na mužskou a ženskou část, které vytvořil koncept měšťanské společnosti na počátku 19. století. Muž začal chodit do práce a dostává plat, žena na něm začíná být chápána jako na něm závislá (Havelková 2004: 171).

Muž, který rodinu řadí mezi prioritní oblast ve věci otázky organizování času, je zastupitel 15: „samozřejmě, že bych měl představy, že bych se měl rodině věnovat více“ (Rozhovory: ř. 15 str. 40). Oblast stíhání rodinných povinností je méně genderovaná než oblast stíhání domácích povinností. Muži spíše ve výpovědích reflektují, že nestíhají koníčky a rodinné aktivity než by uváděli, že se jim nedostává čas na manuální domácí práce.

Podle mého výzkumu z výpovědí narátorů/narátorek vychází, že politiku a profesní povinnosti stíhají, ale nemají potom tolik času na koníčky a jiné mimopracovní aktivity. Rodina a mateřství není na překážku u žádné narátorky a narátora. U mužů se rodinné povinnosti nepředpokládají, protože jak uvádí Rakušanová, česká společnost si s muži politiky spojuje přednost nezávislosti na rodině, aby se mohli politické činnosti věnovat naplno (Rakušanová 2006: 12). Z toho vyplývá, že si lidé spojují s ženami političkami závislost na rodině a tudíž jsou ženy méně kompatibilní, aby vykonávali zodpovědně politickou činnost. Pokud bude stále přetrvávat tento předpoklad, nemůžeme dosáhnout rovného zastoupení žen a mužů. Protože se od žen očekává, že nebudou schopné skloubit časový rozvrh, tak aby se stejně aktivně jako muži podílely na politice.

Dělbá rolí v rodině i politice

Tato kategorie nám ukazuje, že ženy a muži stále nekriticky přijímají dělení rolí. Toto dobře reflektuje zastupitelka 4, která zastává funkci, která přísluší zastupitelům/zastupitelkám při Vítání občánků. Říká: „než v sobotu ráno před 9 hodinu vyrážím do obřadní síně, tak rodině upeču koláč ke kávě a uvařím oběd. Pak se po 3

odpoledne vrátím a jdu ohřát oběd, umýt nádobí, uklidit. Když muž ráno vstane tak rodina našlapuje potichu, aby měl čas se v klidu připravit, pak přijde odpoledne domů, manželka mu dá jídlo a nechá ho odpočívat“ (Rozhovory: ř. 4 – 8 str. 13).

Tabulka č. 7 Dělbá rolí v rodině i politice

POHLAVÍ	Dělení rolí v rodině i politice		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	6	5	11
Celkový počet dotazovaných			17

Dělbá rolí v rodině i politice má souvislost s předchozí kategorií, která se týká stíhání. Problémem podle Lamarche je stále připomínání, že ženy mají odlišnou zkušenost, která se může vztahovat i k městské politice. Protože ženy mají jinak ustanoveny normy a tradice, které vytvářejí odlišné role a povinnosti pro ženy než pro muže. Ženy jsou považovány za expertky na každodenní život a většina z nich zvládá profesi a domácí povinnosti, ale zbývá jim méně času než mužům na politické rozhodování, na participaci na poradách atd. (Lamarche 2004: 7). Tato stereotypní uvažování o odlišných rolích, tradicích se také v mnoha následujících kódech zobrazují. Tento jev je dán výchovou a reprodukováním naučených vzorců chování. Podobné výsledky měla při svém výzkumu i Adamusová. Ženy v rozhovorech upozorňují na tradiční vnímání ženských a mužských rolí, které se odráží komplexně do všech lidských činností. Jak poznamenává Havelková, objevuje se určitá nesvoboda: *„vyplývající z role ženy a matky, to znamená, že pojem ženy jako příslušníka lidského rodu je zde specificky zúžen na konkrétní sociální roli ve specifickém sociálním prostoru“* (Havelková 2008: 3). Sociální role matky, ale nemusí být všemi ženami chápána stejně. V běžném životě se můžeme setkat s ženami, které jsou za roli matky šťastné, ale také jsou ženy, které mateřství vnímají jako břemeno, překážku a mají jej spojené s utrpením (Maříková 2004: 50). Jak sám zastupitel 15 ukazuje, vůbec si nepřipouští, že by mateřství bylo pro ženy nepřijemné: *„Ale zase to mateřství ženu alespoň částečně nebo dočasně z těchto aktivit vyřazuje, na druhou stranu ženy tento hendikep mohou kompenzovat radostí z mateřství“* (Rozhovory: ř. 35 – 37 str. 36).

Jak uvádím výše, tradiční dělení rolí není záležitost stará několik století, ale rozvíjela se od 19. století. Předtím spolu žena a muž kooperovali na všech činnostech. Jak poukazuje Havelková: „V rodině nevolníka byla práce muže i ženy stejně důležitá, oba museli v zájmu přežití participovat na výrobě a být do značné míry schopni jeden druhého zastoupit, takže ekonomicky měli prakticky stejné postavení“ (Havelková 2004: 171). Tento stav, kdy jeden druhého dokáže v činnostech zastoupit, se již dnes znovu objevuje. Muži chodí na rodičovskou dovolenou a přebírají domácí práce, zatímco žena buduje kariéru. Jak poznamenává zastupitelka 4: „*Manžel je v invalidním důchodu, takže nákupy, úřady to vše vyřizuje on*“ (Rozhovory: ř. 4, str. 12).

Zastupitelka 17 uvádí, že ženy nemají jen politiku a práci, ale také se předpokládá, že mají děti a domácnost. K tomuto tématu říká: „*pánové tvrdí, že jsou dámy upovídané, ale je to naopak. Muži mají čas, ale my máme úkoly a musíme rozdělit čas, máme další úkoly, povinnosti*“ (Rozhovory: ř. 32 str. 44, ř. 1 str. 45). Kooperace na politice není uzpůsobena, tak aby předpokládala účast osob, které pečují o rodinu. Tomuto jevu se říká direktivní, pokud chtějí do politiky vstoupit aktivní rodiče, musí se dané struktury přizpůsobit (Fórum 50%: 18). Na to upozorňuje i zastupitelka 14, která má dvě malé děti: „*mě teď, protože mám novorozené dítě, vyhovují spíše ty dopolední hodiny, což ostatním zastupitelům nevyhovují. Takže se vše odehrává odpoledne a navečer, což je pro mě momentálně časově nedostupné*“ (Rozhovory ř. 23 – 24 str. 38).

Přenášení rozdělení rolí do politiky s sebou přináší konzervativní pohledy na ženy spojované se sociální sférou a humanitně založenými tématy, protože k tomu mají větší předpoklady. Do této kategorie se řadí i problematika sladování soukromého a veřejného života a zahlcování žen dvojí až trojí zátěží. Nevýhodné je, že ženám nebo mužům, kteří se o rodinu chtějí starat, nejsou nastaveny podmínky, aby se do politiky mohli zapojit.

Podpora ze strany rodiny

Otázka, která pomohla odhalit tento kód: „*Měl/a jste při vstupu do komunální politiky podporu rodiny a partnera/partnerky?*“ vyšla shodně u dotazovaných žen a mužů.

Tabulka č. 8 Podpora ze strany rodiny

POHLAVÍ	Podpora ze strany rodiny		
	ZNÍMĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	5	1	6
MUŽI	9	2	11
Celkový počet dotazovaných			17

Pro všechny dotázané je podpora důležitá a nezáleží na tom, zda je autorem/autorkou výroku muž či žena. Často sami dotázaní uváděli, že bez podpory rodiny a partnera by nešlo vstoupit do politiky a aktivně se zapojovat na participaci ve městě. Zajímavá je výpověď zastupitelky 14, které se dostává: „*podpora partnera a hlavně partnerovy maminky.*“ (Rozhovory: ř. 14 str. 38).

U výroku podpory by se mohlo zdát, že pro ženy, které jsou spojovány s emocionální sférou, je opora potřebná, protože muže si spojujeme s tvrdostí, razantností a samostatností. Pokud budeme vycházet z tohoto dělení, že žena je slabá, muž silný, pak uvažujeme v binárních opozicích, kterým se věnoval Bourdieu. Tento způsob dělení vlastností ženy staví do podřízené pozice a uvažováním v binárních opozicích dochází k uplatňování symbolického násilí prostřednictvím mužské nadvlády. Z důvodu stálého udržování a vytváření umělého řádu podřízení žen byla mužská nadvláda kritizována mnoha feministickými myslitelkami/mysliteli.

Pouze ve dvou případech z celkového počtu jedenácti narátorů vyšlo, že je podpora partnerky/partnera a rodiny nepodstatná. Zastupitel 11 uvedl: „*neptal jsem se, moje partnerka to musí brát*“ (Rozhovory: ř. 23 str. 31). Tento výrok může naznačovat určité sebevědomí muže, který má jasno v tom, co dělá a nikdo ho nebude omezovat. Podobný výrok řekl zastupitel 5: „*rodičům to bylo ukradené*“ (Rozhovory: 18 str. 14). Jedná se o výpověď mladého muže, který nemá vlastní rodinu, ale reflektuje vztah se svými rodiči. Celkově se v této kategorii neobjevuje výrazný genderový rozdíl. Dotazované ženy i muži hodnotili hledisko podpory rodiny a partnera/partnerky, jako velmi důležité pro svou práci a působení v politice.

Je nehorázné, jak je žen málo

Tento in vivo kód velmi dobře vystihuje pohled mnoha lidí, kteří si přejí zvýšit politickou reprezentaci žen v České republice. Výrok zazněl z úst muže na mou otázku vztahující se k zastoupení žen v politice. Na reprezentaci žen v české politice jsem se ptala v následujících otázkách: „*Jaký je Váš názor na působení žen v politice, jaká je Vaše zkušenost? Jaký je Váš názor na zastoupení žen v politice, je dostatečné?*“. Při rozhovorech s narátory/narátorkami jsem se setkala s podobnými výpověďmi, komplexně se komunální politici/političky shodují, že žen by mělo být v politice více.

Tabulka č. 9 Je nehorázné, jak je žen málo

POHLAVÍ	Je nehorázné, jak je žen málo		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	5	1	6
MUŽI	10	1	11
Celkový počet dotazovaných			17

Pro mě bylo překvapivé, jak silně jsou muži v mém vzorku nakloněni vyššímu zastoupení žen. Vyjadřovali se k vyrovnanému zastoupení jako k určité nutnosti ve společnosti. Mnozí narátoři uváděli, že požadují, aby bylo zastoupení žen a mužů alespoň 50 na 50, nebo aby to bylo vyvážené, protože jak říká zastupitel 6: „*vyváženost je důležitá ve všech oblastech života*“ (Rozhovory: ř. 4 – 5 str. 19). Je zajímavé, že k vyváženosti zastoupení žen a mužů stále nedochází, i přestože si společnost podle výzkumů²⁶ přeje větší zastoupení žen.

Mezi dotázanými se objevovaly příklady severských zemí jako ideálních a příkladných států, kde je vyrovnané zastoupení mužů a žen v politice. Většinou se

---

²⁶ Většina českých občanů/občanek (84 %) je pro zapojení žen do veřejných funkcí, více než třetina dotázaných jej považuje za rozhodně užitečné a že je zapojení žen neúčinné si myslí jen desetina dotázaných respondentů/respondentek (www.cvvm.cas.cz, navštíveno dne 10. 3. 2012).

o inspirativním modelu severských zemí zmiňovaly ženy, ale ani muži nezůstávali pozadu. Zastupitel 9 říká: „*severské země jako je Švédsko nebo Norsko to tam mají a těch 30% nebo 40% žen v politice si myslím je dobré*“ (Rozhovory: ř. 20 – 21 str. 27). Nízké zastoupení žen bylo také narátory a narátorkami omlouváno jiným prostředím, například zastupitelka 1 uvádí: „*severské země to je odlišné prostředí a zavádět ty modely není reálné. My jsme tady tradiční země, máme monarchistické kořeny z Rakouska Uherska*“ (Rozhovory: ř. 23 – 25 str. 3). Sama narátorka velmi prosazuje zastoupení žen v politice a také upozorňuje na severské země jako náš vzor a poté tímto výrokem vyvrátí, že u nás není možné tyto věci zavádět.

Podobné výsledky se objevovaly u Adamusové. V jejím výzkumu ženy říkaly, že jde hlavně o to, jaké je postavení žen v současnosti, protože dřív ženy neměly ani volební právo. Poukazují na to, jak se již společnost posunula daleko, že tady je patrný pokrok. Dále narátorky Adamusové reagovaly na postavení České republiky vůči východním zemím. Podobný výrok, který se odvolává k potřebě správného času pro vyrovnané zastoupení žen, jsem zaznamenala u zastupitele 10: „*v podstatě si myslím, že každá doba přináší určitý vývoj, který se nesmí znásilňovat ani směrem nahoru, ani směrem dolů*“ a ještě dodává: „*nechávám to přirozenému výběru a toku dějin. Nechávat to, tak jestli tam ty ženy chtějí*“ (Rozhovory: ř. 24 – 27 str. 29, ř. 11 – 16 str. 30). Mělo by se počkat na vývoj, protože na tom ještě nejsme v naší společnosti tak špatně. S tímto názorem já se neztotožňuji, protože pokud nepodnikneme nějaké kroky k vyrovnanému zastoupení žen a mužů nikdy jej nedosáhneme.

V rozhovorech žen (5 z 6) a mužů (10 z 11) zaznívá požadavek navýšení počtu žen, ale také se vyjadřují k možným příčinám. Jedním z důvodů nízkého zastoupení žen v politice může být problém, na který ve výpovědi upozornil zastupitel 11. Týká se nabídky a poptávky: „*Když je poptávka, tak je i nabídka, ale bohužel ta poptávka není*“ (Rozhovory: ř. 4 str. 32). Nabídku a poptávku tematizuje Richard E. Matland, kdy poptávkou se míní zájem společnosti na vyšším politickém zastoupení žen. Nabídkou je samotný zájem žen o politickou práci. Mezitím jsou politické strany, u kterých Havelková nachází problém ve vedení politických stran, které nemají o ženy zájem. Politické strany ale nejsou viníky nízkého zastoupení žen, je to prolínání všech tří rovin poptávky, nabídky a politických stran. Nabídka žen je stále nízká, protože ženy jsou často nedostatečně ambiciózní a chybí jim asertivita (Havelková 2002: 89). Tato problematika, související s nedostatečnou ambiciózností a asertivitou vyvolává velkou ambivalenci. Ženy

se ocitají na rozhraní, zda být ženou zakřiknutou bez ambicí nebo ženou ambiciózní s ostrými lokty. Této problematice, které také zaznívá od žen z mého výzkumného vzorku, se budu věnovat dále v práci.

Ke kódu Je nehorázné, jak je žen málo se objevují velmi negativní reakce na kvóty. Zastupitel 13: „*myslím si, že by jich mělo být víc, ale ne nějakou kvótou*“ (Rozhovory: ř. 14 str. 37). Přestože se zavádění kvót v mnoha zemích setkala s úspěchem, v České republice je pohled na kvóty velmi negativní. Rakušanová uvádí, že o větší zapojení žen do politiky by podle více než poloviny žen přineslo zlepšení politiky, se stejným názorem se setkáme u třetiny mužů. Když se ale budeme bavit o kvótách, tak se necelá polovina občanů domnívá, že by se počet žen v politice zvýšil po zavedení kvót pro obě pohlaví do volených funkcí (Rakušanová 2005: 26).

Ve výpovědích jsou to právě muži, kteří říkají, ženy do politiky ano, ale ne je tam dosazovat uměle. Zastupitel 2 říká: „*zvyšovat počty žen jen proto, aby tam ženy byly, mi nepřijde správné*“ (Rozhovory: ř. 7 str. 8). Ve společnosti často proti kvótám zaznívá často, že jsou nedemokratické a že jen ženy zesměšňují, protože by se do politiky jinak nedostaly. I tuto problematiku reflektuje u svých narátorek Adamusová, že se ženy setkávají s negativním postojem ke kvótám (Adamusová 2010: 71). Havelková k tomu dodává, že při analyzování českého mediálního diskursu a při rozhovorech s českými političkami se ukázalo, že se přiklání k rovnosti, která je zakotvena v Ústavě, a proto není potřeba uměle prosazovat rovnost (Havelková 2006: 26).

Dalo by se říci, že i přes nesouhlas k zavádění kvót, zaznívaly převážně pozitivní ohlasy na zvyšování počtu žen do politiky. Pouze nebylo upřesněno, jak by tohoto jevu mělo být dosaženo. Skoro všichni narátoři/narátky uváděli své zkušenosti se ženami jako pozitivní a proto by bylo dobré, aby ženy do politiky vstupovaly. Pouze v jednom případě zazněl shodný výrok s panem Václavem Klausem, že: „*nemá smysl cpát ženy do politiky za každou cenu*“ (Buchert et al. 1995 in Havelková 2006: 28). Zastupitel 5 shodně poznamenal: „*proč tam za každou cenu cpát ženy*“ (Rozhovory: ř. 12 str. 16). Tento názor zazněl jen u jednoho tazatele a ostatní politici/političky se shodují v podpoře žen. Protože jak výše poznamenal zastupitel 6, zastoupení žen je potřebné, jak pro společnou kooperaci v politice, tak v běžném životě.

Genderové stereotypy

Stereotypní chování ve smyslu genderových rozdílů je stále velkým problémem české společnosti. Kritika přiřazování, co je mužské a co ženské a vytváření rozdílů mezi pohlavími jsou stálými tématy feministických teoretiků a teoretiček. V mém výzkumu jsou genderové stereotypy důležitou kategorií, protože ukazují, jak moc lidé nekriticky přijímají společenský řád a jak se následně prostřednictvím stereotypů projevuje v politické praxi komunální politiky.

Téměř v každé promluvě politiků (7 z 11) a političek (6 ze 6) zazněly nějaké stereotypní genderové narace nebo biologizující výroky či esencialistické²⁷ argumenty. Genderovým stereotypem je myšleno: „uvažování, které předpokládá, že ženy se chovají a myslí odlišným způsobem než muži“ (Jarkovská 2004: 26). V této kategorii jsou biologizující argumenty týkající se např. předpokladu žen jako matek. Objevují se zde stereotypy typu spojování žen s empatičností nebo představ mužů jako bojovníků. V mém vzorku jsem zaznamenala stereotypní vyjadřování u všech žen.

Tabulka č. 10 Genderové stereotypy

POHLAVÍ	Genderové stereotypy		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	6	0	6
MUŽI	7	4	11
Celkový počet dotazovaných			17

---

²⁷ Esencialistický vychází z vrozených charakteristik žen, jež by z nich činily přirozenou sociální skupinu), ale pojednává je jako skupinu politickou doplnit.

Nejvíce stereotypů vychází z přiřazování přirozených, tedy esencialistických předpokladů. Zastupitel 12: „*ženy to mají těžší, pokud se chtějí držet role, kterou jim příroda přisoudila, to znamená věnovat se péči o rodinu*“ (Rozhovory: ř. 29 str. 34). Jasný předpoklad, že všechny ženy jsou nebo budou matkami, je biologického charakteru. Objevuje se toto spojení i u kategorie „*Čas si najdu*“. Nejčastěji se objevovaly biologizující výroky spojené s mateřstvím, které se shodně objevují u mužů i žen. Pro mnoho žen je mateřství určitým limitem, jak zmiňuje zastupitelka 1: „*limity uzpůsobené mateřstvím a rodinou*“ (Rozhovory: ř. 22 str. 4). Podobně mateřství chápe zastupitelka 4: „*Žena v první řadě stále zůstává ženou, matkou, babičkou, manželkou, protože v první řadě si musí udělat to, co je potřeba a až potom se může věnovat politice. Žena je nejprve ženou a až potom je političkou. Ale to si myslím, že je komplexní problém v každém zaměstnání. Úloha matky a ženy je přirozenou bariérou*“ (Rozhovory: ř. 4 – 5 str. 14). Mateřství je chápáno jako ryze biologický jev. Když se hovoří o mateřském instinktu či o mateřské lásce, tak jsou vnímány jako přirozené a nekriticky přeceňované. Mateřská role má zcela nepochybně zásadní význam na zdravý vývoj dítěte, ale co otcovská role, na kterou se často zapomíná (Maříková 2004: 44).

Maříková uvádí kulturně tradované role, které otec plní, spadá sem role instrumentální, tedy živitelská, ochranná a také symbolická role, kterou je myšleno přenesení původu. Ženě je vymezena role emocionální, pečující o domov, jemná, milující, „mateřská“. Tedy má zabezpečovat citové potřeby členů své rodiny (Maříková 2004: 45). V české společnosti stále tyto narativy přetrvávají, protože jsou stále všemi možnými způsoby udržovány. Lidé v naší společnosti se domnívají, že ženám vstup do politiky ztěžují rodinné povinnosti, tradice a společenské podmínky (Rakušanová, Václavíková – Helšusová 2006: 47). Všechny tyto podmínky udržují dělení na ženské a mužské vlastnosti a jak se ukazuje, tak lidé toto stereotypní chápání vnímají, ale stále jej reprodukuje.

Na tyto stereotypní role navázal ve své promluvě zastupitel 6, když říká, že: „*Žena ve společnosti plní od pradávna tu stejnou roli a jednoduše to zlomit během pár roků není možné*“ (Rozhovory: ř. 6 str. 19). Zde zastupitel 6 reaguje na tradiční rozdělení funkce v rodině a roli matky ještě k tomu dodává: „*Ta žena to nemůže tak jednoduše hodit za hlavu jako ten chlap. Ten je v rodině nahraditelný, žena ne*“ (Rozhovory: ř. 22 str. 19). Tato poslední promluva opět potvrzuje mateřskou roli jako přirozenou a pro ženy politicky omezující. Tento jev uvědomování si znevýhodnění žen jsem již popsala u kategorie Čas si najdu. Ale zároveň to konstruuje maskulinitu jako nahraditelnou, což je zajímavé.

Jak již uvádím, spojování žen s mateřskou rolí ženy limituje, předpokládá se, že mají rodinu, které se chtějí a musí věnovat. Stereotypní myšlení by se mělo ve společnosti všemi možnými způsoby odstraňovat, abychom dosáhli rovnějšího přístupu ke všem jednotlivcům/jednotlivkyním.

Ženy i muži umí bojovat

Tato kategorie souvisí s předpokladem, že muži jsou považováni za bojovnější než ženy, ale jak mnozí informátoři/informátorky dodávají, jsou i ženy, které umí bojovat. Pro můj výzkum by se tato kategorie vztahovala k otázce: „*Mají podle Vašich zkušeností muži a ženy v komunální politice stejné slovo?*“. Do axiální kategorie Ženy i muži umí bojovat, jsem zařadila problematiku nahlížení na ženy s ostrými lokty jako ne dost ženské.

Tabulka č. 11 Ženy i muži umí bojovat

POHLAVÍ	Ženy a muži umí bojovat		
	ZMÍNĚNA	NEZNÍMĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	4	7	11
Celkový počet dotazovaných			17

Propojování žen a mužů s určitými vlastnostmi jsem rozebírala v teoretické části a stále se prolíná tato problematika i analytickou částí. Rakušanová poznamenává, že s muži politiky jsou nejčastěji spojovány vlastnosti, jako je rozhodnost, razantnost a neústupnost. Podle jejího výzkumu byli muži politici označováni za rozvážné a pragmatické, ale i tvrdé až necitlivé (Rakušanová 2006: 12). Mně se v promluvách komunálních politiků a političek objevovaly následující konotace s mužskými vlastnostmi. Zastupitel 2: „*muži rozhodují vše striktně logicky*“ (Rozhovory: ř. 23 – 24 str. 6). Zastupitel 15 říká: „*Když jde někdo do politiky se zistným úmyslem, tak jsou to muži*“ (Rozhovory: ř. 11 – 12 str. 41). Zastupitelka 16: „*muži jsou dravější*“ (Rozhovory: ř. 25 str. 42).

Ženy působící v politice jsou českou veřejností vnímány odlišně. Rakušanová poukazuje, že v mínění české společnosti vychází, že hlavními přednostmi žen jsou citlivost, schopnost empatie a pochopení. Také si lidé všímají, jak jsou ženy upravené, tedy pozorně vnímají, zda je žena elegantní a má příjemné vystupování. Rakušanová říká: *„V porovnání s muži jsou pak ženy častěji považovány za pečlivé, spolehlivé a zodpovědné“* (Rakušanová 2006: 12). Všechny věci, které zde Rakušanová tematizuje, se objevují i v rozhovorech s politiky/politickými. Zastupitel 11 o ženách říká: *„ženy jsou mnohdy velmi pečlivé, pořád si to hlídají“* (Rozhovory: ř. 12 str. 32). Zastupitel 9 naráží i na vzhled žen když říká: *„ženský prvek přináší něco jiného a mít tam ženy je příjemné, protože to celé zjemňuje“* (Rozhovory: ř. 3 – 4 str. 28). Tyto výpovědi souvisí s vnímáním ženské identity podle koncepce esencialistického feminismu, který ženy a muže považuje za ucelené skupiny. Proto je vnesení ženského prvku potřebné, aby se vyplnila neúplnost mužské skupiny (Havelková 2006: 29).

Z analýzy rozhovorů jsem se dostala k záležitosti, které tematizují převážně samy komunální političky. Ženy, které jsou v politice a je o nich slyšet, jsou viděny, bývají svými kolegy a kolegyněmi chápány jako nedostatečně ženské. Tomuto se věnuje Havelková, která říká, že jde o problém normativní, vycházející ze zúženého konceptu určujícího co je a není ženské. Udržováním tohoto vnímání dochází k vyloučení či zesměšňování razantnějších žen jako chlapů v sukni. Pro ženy může být tento jev odstrašujícím. Z tohoto důvodu se ženy věnují méně silovým oblastem a vytváří se tak genderová segregace vyskytující se v parlamentu popřípadě i zastupitelstvu. (Havelková 2006: 29). Tuto problematiku ilustruje svým výrokiem zastupitelka 17: *„Nakonec do vrcholné politiky se dostanou ženy, které už nejsou ženy. Do vysoké politiky musíte mít ostré lokty a potom jsou tak výrazné, že ten ženský element chybí. Ženský element je žena chytrá, umí si získat autoritu, je elegantní, protože na ty muže to působí, a když je žena takového ražení, tak ti muži se k ní chovají jinak“* (Rozhovory: ř. 21 – 26, str. 45). Tady se objevuje určitá ambivalence, že ženy by měly být elegantní a vnášet do politiky něco jiného než muži, ale zároveň jsou nuceny se vyrovnat mužům, aby se dostaly na stejně váženou pozici. Zastupitelka 16 poukazuje, že je potřeba, aby dostaly ženy prostor, tak je potřeba chovat se více mužsky. *„Nás ženy to donutilo, abychom se chovaly mužsky“* (Rozhovory: ř. 24 – 25 str. 42).

Samotné ženy opravdu potvrzují, že se musely stát více bojovné, dravější a změnit své chování. Tyto vlastnosti, ale nebývají spojovány s ženským pohlavím a ženy jsou pak

označovány za více mužské. Zastupitelka 1: „*ženy, které mají autoritu, umějí a dokážou se prosadit*“ (Rozhovory: ř. 1 str. 4). Zastupitelka 16 to vztahuje přímo ke svému chování a říká, jak politika změnila ji: „*jsem dravější, používám ostré lokty, dokážu se zeptat na věci, které jsou nepříjemné*“ (Rozhovory: ř. 25 str. 42). Zastupitelka 4 si myslí, že problém bojovných žen je viditelný převážně ve vysoké politice a dodává: „*Ve vysoké politice si myslím, že se z té ženy stává bojovná politička, protože jinak by se tam neudržela*“ (Rozhovory: ř. 19 – 20 str. 13).

Torild Skard je norská teoretička, která se věnuje politice a došla k závěru, že když je žen v politických institucích málo, tak je na ně vyvíjen velmi silný tlak, aby se staly jedním z mužů, tedy jak Skard říká: „*bagatelizovat jejich ženskost, přijmout převládající mužské priority a chovat se více či méně jako muži*“ (Skard: 17). Dále dodává, že ženy se často setkávají se sexistickým chováním a ženské pohlaví je samotnými ženami vnímáno jako znevýhodňující. Dochází k tomu, že pokud jsou ženy silné, pak jsou označeny za neženské, pokud jsou slabé, pak je považujeme za němé panenky, neschopné vládnout (Skard: 17 – 18). Potřeba, aby ženy vykazovaly tradičně femininní chování, se u političek projevu tak, že je očekáváno více, v čím vyšší pozici se žena ocitá (Havelková 2006: 37).

Kategorie Ženy a muži umí bojovat poukazuje na otázku, jaké by tedy ženy v politice měly být. Pokud se ženy chovají příliš emocionálně nebo velmi mužsky, nebo také zapojují ostré lokty, padá na ně kritika ze strany společnosti. Východiskem z tohoto stavu může být např. odstraňování stereotypních pohledů na ženy a muže nebo stále uvažování v binárních opozicích. Když se bude ve společnosti více pracovat na rovném zastoupení žen a mužů, může se postupně zvyšovat zastoupení žen v politice a na jiných profesních postech.

Síla osobnosti

Když jsem se komunálních političek/politiků ptala na otázku: „*Mají podle Vašich zkušeností muži a ženy v komunální politice stejné slovo?*“, tak se mi velmi často dostávalo odpovědi ano, muži a ženy mají v komunální politice v Kutné Hoře stejné slovo. Ale mnozí dodávali, že velmi závisí na osobnosti daného člověka, aby na ostatní zapůsobil. Síla osobnosti je důležitá i pro zastupitele 5, který takto reagoval na otázku, zda on podporuje zastoupení žen v politice: „*nehodnotil bych podle pohlaví, ale podle osobnosti jako takové*“ (Rozhovory: ř. 24 str. 15).

Tabulka č. 12 Síla osobnosti

POHLAVÍ	Síla osobnosti		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	4	2	6
MUŽI	5	6	11
Celkový počet dotazovaných			17

Dle mého názoru je potřeba, aby politici/političky měli určité osobnostní charakteristiky, které by byly výrazné. Ale myslím si, že je primárně důležité, aby bylo zastoupení žen a mužů vyrovnané. Stejně tak vnímám jako nutné, aby slovo politiků/političek mělo stejnou váhu a dostávalo se jim rovných příležitostí se k problémům vyjadřovat. Mnozí politici a političky přesto dodávají, že je podstatná zejména osobnost, ne pohlaví. Jak říká zastupitelka 1: *„záleží na síle a pozici té osoby konkrétní a nerozhoduje tam, jestli je to muž nebo žena“* (Rozhovory: ř. 4 – 5 str. 4).

Síla osobnosti souvisí s tím, co říká zastupitel 10: *„záleží na konkrétním jedinci, jakou si vydobyl kolem sebe auru a respekt ostatních. Někdo se projevuje hloupě a má respekt a někdo se projevuje logicky a má argumentaci a někdo tu argumentaci nemá“* (Rozhovory: ř. 29 – 32 str. 25). Zastupitel 10 poukazuje na to, že v politice by měli být dobří řečníci, protože politika je o dobrých argumentačních liniích a podložených faktech. Zaznamenala jsem, že někteří narátoři/narátořky potvrzují, že pozice ženy je někdy znevýhodňující, ale dochází k určitému posunu. Jak říká zastupitelka 16: *„záleží na úhlu žen, nesmějí se nechat upozadit. Souvisí to s muži, kteří se v tom umí lépe pohybovat, oni jsou tam jako ryby ve vodě. A samozřejmě jak jich je tam víc, tak hrajou spolu, asi možná i podvědomě. Ale blýská se na lepší časy. V komunální politice Kutné Hory se to vyvíjí“* (Rozhovory ř. 25 – 28 str. 38).

Kategorie síla osobnosti je prvním krokem, který naznačuje posun ve vnímání mužského a ženského. Ale stále je ve výpovědích narátorů/narátorek znatelný velký rozpor, jak ke genderovým otázkám přistupovat. Zastupitelka 16, která vnímá zastoupení žen jako potřebné zvýšit, dodává: *„ Já bych si tady nehrála na žádná čísla a paritní*

zastoupení. Je to o individuálních záležitostech“ (Rozhovory: ř. 2 – 3 str. 22). S podobným popřením se setkává i Adamusová, ženy mají představu, že jejich zájmy není potřeba prosazovat a zvětšovat svoje řady o další političky.

Různorodost bariér

Pocitování bariér může být každým jedincem vnímáno zcela odlišně. Každý si pod bariérou představí jiný problém, protože bariérou je myšleno něco, co nám brání. Otázka na informatory/informatorky byla následující: „*Setkáváte se s nějakými bariérami při své práci v zastupitelstvu?*“. Skoro všichni dotázaní muži a ženy pocítují nějakou bariéru.

Tabulka č. 13 Různorodost bariér

POHLAVÍ	Různorodost bariér		
	ZMÍNĚNA	NEZMÍNĚNA	Celkem
ŽENY	6	0	6
MUŽI	9	2	11
Celkový počet dotazovaných			17

Je zajímavé, že se často narátoři a narátorky pozastavovali nad tím, co je bariérou myšleno. Zastupitel 13: „*bariérami mezi čím? Bariéra je pro mě něco, co mě od něčeho odděluje*“ (Rozhovory: ř. 26 str. 36). Zastupitel 3: „*jaké bariéry jsou myšleny?*“ (Rozhovory: ř. 4 str. 9). Některé bariéry se shodně objevují u více narátorů/narátorek, ale v mnoha výpovědích se objevují zcela odlišné odpovědi. Tento jev závisí především na subjektivním posouzení tazatele/tazatelky. V žádné výpovědi není reflektována bariéra ze strany mužů tak, jak na ně z výpovědí narátorek ve svém výzkumu poukazuje Adamusová. Ta analyzuje přímo jednotlivé dominační techniky, kterým jsem věnovala samostatnou kapitolu v teoretické části práce. Komunální političky u Adamusové popisují jednotlivé techniky, se kterými se setkávají v praxi.

Vycházím zde z předpokladu, že dotazované ženy v mém výzkumném vzorku dominační techniky neznají, protože jsem zaznamenala jen minimální genderovou znalost

mezi všemi komunálními politiky/politickými. O genderu jako pojmu se zmiňuje pouze jeden muž a jedna žena, kdy mi na konci rozhovoru zastupitel 15 řekl: *vy jste mě zahrnula genderovými otázkami*“ (Rozhovory: ř. 30 str. 41). Většina žen nereflexuje bariéry ze strany mužů, pokud se ptám na otázku vztahující se k pocíťování bariér. Na určité nepřijemné chování ze strany mužů naráží ženy ve výpovědích o svých zkušenostech. Nejvíce se ukazuje, že se ženy setkávají s dominační technikou zneviditelňování a zesměšňování. Zastupitelka 16 říká: *„já jsem měla obavy a cítila jsem, že co řeknu já, nemá takovou váhu, jako když by to řekl muž“* (Rozhovory: ř. 20 – 21 str. 42). Toto je klasický případ zneviditelňování.

Zastupitelka 16 dále dodává, jak se setkává i se zesměšňováním: *„moje zkušenost je, že nás muži docela podceňují“* a pokračuje: *„my nedokážeme použít ten potenciál, který v nás je, možná z toho důvodu aby se nám nevysmáli“* (Rozhovory: ř. 16 – 17 str. 42). Narátorka si uvědomuje možnost výsměchu, aniž by znala koncept dominačních technik. Ví, že by mohla být svým díky svému ženskému pohlaví hlídána a kontrolována, zda udělá chybu. Mnoho žen, které jsou v politice, mají strach, aby se nesetkaly s posměchem, protože muži politici v české společnosti stále vytváří hegemonní diskurs. Podle výzkumů Rakušanová uvádí, že ženy nevstupují do politického života, protože ho vnímají jako dominantně maskulinní, a také protože: *„ženy nejsou do systému vpuštěny – že existuje jakási mužská solidarita, která neumožňuje ženám se v politice etablovat“* (Rakušanová 2006: 11). Ženy, které mají opravdu zájem v politice figurovat, jsou kvůli strachu z výsměchu nuceny používat ostré lokty a chovat se mužsky.

Další bariérou, která je mnohými politiky/politickými pocíťována, je bariéra jako opoziční působení v komunální politice. Nemožnost se podílet na politice, jak zastupitelé/zastupitelky očekávali, když ve volbách byli zvoleni reprezentovat město. Zastupitelka 1 uvádí: *„bariéru cítím ze strany koaličního tábora...není příliš snaha dávat nám všechny informace“* (Rozhovory: ř. 21 str. 2). A s podobným problémem se setkávají i další zastupitelé/zastupitelky. Kritizují komunální politiku, že by neměla být až tolik rozdělená na koalici a opozici, protože v místní politice jde všem o stejné priority, které se týkají městského spravování.

Jak říká zastupitelka 4: *„největší bariérou je, že se k nám jako opozičním zastupitelům nedostávají informace včas anebo vůbec“* (Rozhovory: ř. 20 str. 12). Podobně problém vnímají i další opoziční zastupitelé zastupitel 11 a zastupitel 8: *„je rozdíl, jestli je*

zastupitel v koalici nebo opozici a tam je ta bariéra“ (Rozhovory: ř. 5 – 6, str. 23). Koaliční zastupitel 9 říká: „myslím, že ostatní zastupitelé nemají dost informací...mně chybí diskuse. Každý máme pouze jeden hlas a musím ho využít co nejlépe“ (Rozhovory: ř. 14 – 18 str. 27). Tento problém je podle výpovědí velmi vážný, že se problémy ve městě neřeší pomocí diskuse a informovanosti všech zastupitelů/zastupitelek. Podle jedné narátorky se ale situace ve městě pomalu zlepšuje a pro městské zastupitele byl vytvořen webový informační portál, kde by se ke všem zprávám, záznamům měli dostat včas.

Se stejným problémem odpírání informací se setkává u svých rozhovorů i Adamusová, která uvádí, že přístup k informacím zahrnuje i hledisko, zda je daná osoba v koalici či v opozici, přičemž v opozici je přístup k informacím nižší. Dále dodává svou domněnku, že teorii dominačních technik můžeme aplikovat i na vztah koalice/opozice (Adamusová 2010: 74). Stejný případ nalezneme i u mých narátorů/narátorek, kteří potvrzují zamlčování informací, či nečasné dokládání podkladů k zastupitelstvu města.

Pro dva tazatele vychází jako nejsilnější bariéra financování města. Oba mají možnost rozhodovat o městě, protože jeden tazatel je radní a druhým je starosta. Zastupitel 13 uvádí, že bariéra je to pro něj: „*problematika financování, protože je v radě a je to v jeho kompetencích*“ (Rozhovory: ř. 1 – 2 str. 37). Zastupitel 15 tuto bariéru také potvrzuje: „*bariéra je nedostatek finančních prostředků v rozpočtu města...a i obecná ekonomická situace*“ (Rozhovory: ř. 24 – 26 str. 40). Finanční bariéry jsou odstraňovány problematicky, protože závisí na mnoha prolínajících se faktorech, které proudění financí do obecní pokladny ovlivňují.

Stále se objevují přetrvávající bariéry spojené se stereotypním myšlením žen a mužů. Rakušanová uvádí, že podle P. Norris je klíčové: „do jaké míry muži a ženy sdílejí, či naopak rozdílně vnímají hodnoty i vzorce chování a jednání“ (Norris 2004 in Rakušanová 2005: 25). Mezi stereotypy, které jsem zaznamenala v rozhovorech s komunálními politiky/politickami, se objevuje spojování vlastností boje jako ryze mužského. Jak říká zastupitelka 1: „*boj je a priori si myslím rys, který je typický pro muže*“ (Rozhovory: ř. 17 str. 4). Ve vztahu k ženám je svoboda tvořená soukromou sférou, kde se ženy mají profilovat. Fungování a zařazování se do veřejné sféry politiky je udržované patriarchálním systémem tak, aby byla minimální možnost pro ženy se jí účastnit.

V rozhovorech Marcely Adamusové vycházely velmi zajímavé informace, které narátorky v mých rozhovorech také refletovaly. Adamusová píše, že: „Narátorky

v otevřené části rozhovoru vyjadřovaly přesvědčení, že neexistuje žádná formální či oficiální bariéra, která by ženy znevýhodňovala či jim zamezovala přístup do politických funkcí“ (Adamusová 2010: 55). Ve většině případů ženy souhlasily, že jsou nastaveny společenské bariéry matky, ženy pečovatelky o rodinu. V tom se shodují zastupitelka 4 a zastupitelka 1: „bariéry jsou podle mě až při vstupu do politik, tak i do zaměstnání, kde se chce žena realizovat“ (Rozhovory: ř. 13 – 14 str. 4). Zastupitelka 4: „úloha matky a ženy je přirozenou bariérou“ (Rozhovory: ř. 5 str. 14). Ženy vnímaly jako přirozenou bariéru většinou mateřství, proto je také většina z nich vstoupila do politiky, až když měly děti odrostlé. Ze strany institucionální nevnímaly žádná omezení, pokud chtěly vstoupit do politiky, samy zdůrazňovaly, že nejde o pohlaví, ale o sílu osobnosti, jak se zmiňuje v kódu výše.

4.7.3. Selektivní kódování

Tato poslední úroveň kódování vyžaduje integraci na vyšší abstraktní úrovni. Poznatky, které na této úrovni vyjdou, jsou konečné závěry našeho výzkumu, ukazují, co se nám prostřednictvím axiálního kódování odhalilo (Strauss, Corbinová 1999: 10).

Když jsem analyzovala jednotlivé rozhovory a zpětně hodnotím jak otevřené kódování, tak axiální kódování, vychází mi jedna linie, které se táhne všemi rozhovory s komunálními politiky a političkami. Ve všech výpovědích je cítit velmi silný vztah k městu, ve kterém byli muži a ženy zvoleni zástupci. Tento vztah se projevuje již na samotné motivaci pro vstup do politického procesu. Dokazuje se podle sociologických studií, že vztah k městu je předpoklad být prospěšný pro společnost. Ve výzkumu se dále dokládá, že obce s nižším počtem obyvatel věří, že lidem vstupujícím do komunální politiky jde o prospěch společnosti a převzetí zodpovědnosti při rozhodování o věcech veřejných (CVVM: Důvody pro vstup do politických stran 2007).

Ze všech výpovědí mého výzkumného vzorku je cítit nespokojenost s předchozím řízením města, hospodařením a komplexně s chodem obce. Tato nespokojenost se nepojí s výraznými genderovými rozdíly. Tato nespokojenost souvisí s kategorií Chut' změnit město, kde jsou ženy (4 z 6) a muži (10 z 11).

Do komunální politiky muži a ženy z mého výzkumného vzorku vstupují na základě předem stanovených cílů, motivů, jasných představ co mohou městu nabídnout. Cíle již jsou genderované, protože ženy jak se ve výzkumu ukázalo, se více soustředí na sociální

sféru, která je pro některé narátorky prioritní. Jedna narátorky ve své výpovědi naznačila, že pro ni je prioritní oblastí vztah k estetičnosti města, jako je úprava zeleně, zalátování silnic, dostatek odpadkových košů. V případě mužů se objevuje mezi motivací změnit podmínky pro sport, tedy rozšířit sportoviště a zajistit pro něj lepší podmínky. Ostatní muži měli jasné podmínky, jak se lépe mocensky realizovat, aby město lépe fungovalo. Ale moc není spojena jen s muži, dvě narátorky měly za cíl dostat se do rady a na městské politice se co nejaktivněji podílet.

Všechny výpovědi narátorů/narátorek stojí na zkušenosti, kterou získali, prostřednictvím participováním na komunální politice města Kutná Hora. Zastupitelů/zastupitelek jsem se ptala i na všeobecné otázky, které se k městu nevztahovali, přesto často odpovídali a uváděli příklady ze své zkušenosti z města. Místo, kde člověk bydlí, je pro něj většinou důležité, protože se tam pohybuje každý den a vidí, co je v nepořádku a co by se ještě dalo opravit a předělat.

Jak se v analytické části podle jednotlivých kategorií ukazuje, jsou mezi komunálními politiky a političkami genderové rozdíly znatelné v mnoha kategoriích. Najdeme odlišné vnímání bariér, jiné hodnocení časových možností, ale také se objevují věci shodné, jako je například nutnost podpory rodiny jak pro muže tak pro ženy. Ze všech kategorií vyplývá, že genderové rozdíly jsou mezi zastupiteli/zastupitelkami pocíťovány, ale nejsou vnímány jako rozhodující pro politickou účast.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo ukázat cestu mužů a žen do komunální politiky. Snažila jsem se v teoretické části nastínit veškerou problematiku, která je s tímto tématem propojena. Protože se v České republice stále ukazuje nevyrovnané zastoupení žen a mužů ve všech úrovních politiky, věnovala jsem i já tomuto tématu několik kapitol. Stejně tak jsem tuto problematiku zahrнула do otázek k rozhovorům s narátory a narátorkami.

První část práce je věnována teorii o komunální politice. Zde rozvádím, jaké jsou funkce komunální politiky, z jakých orgánů se skládá. Nejpodstatnějším orgánem pro můj výzkum je zastupitelstvo obce, kterému jsem věnovala samostatnou kapitolu. Zastupitelé a zastupitelky tvoří výzkumný vzorek mé diplomové práce, a proto je stěžejní shrnout, jak městské zastupitelstvo funguje, jaké jsou jeho kompetence, pravomoci atd.

Podstatnou část věnuji také politické reprezentaci, tedy zastupitelství. Pokud se zaměříme na cestu mužů a žen, je důležité nejprve určit, co je motivem člověka ke vstupu jak do politické strany, uskupení, tak do samotné politiky. Jak se ukazuje v mém výzkumu i výzkumu sociologického ústavu, lidé jsou nejčastěji motivováni vstoupit do politiky na základě potřeby být prospěšní a profilovat se. V mém výzkumném vzorku je velmi cítit vztah k městu, ve kterém jsou zastupiteli/zastupitelkami, proto na úrovni axiálního kódování se tato kategorie Chut' změnit město velmi silně objevovala u žen i mužů.

Jelikož se diplomová práce zaměřuje na ženy i muže, je zde důležité zohlednit genderovou tematiku, kde je podstatná část věnována znevýhodňujícím podmínkám pro ženy jak pro vstup do politiky, tak poté při působení v ní. Zde jsem představila, odkud pramení nerovné zastoupení žen a mužů nejen v politice. Hlavních důvodů nerovností ve společnosti je několik. Základním problémem je udržování hierarchie muž, žena a spojování si s těmito kategoriemi dané rozdílnosti. Tento genderový společenský řád s sebou nese struktury, ve kterých se pohybuje a kterým rozumíme, a proto jej udržujeme a podporujeme. Znevýhodňující podmínky jsou brány jako bariéry a i toto téma bylo součástí mého výzkumného rozhovoru.

Zastupitelé a zastupitelky vnímají bariéry různorodě, ale vnímají je jak ženy, tak i muži. Ženy reflektovaly bariéru mateřskou roli, rodinné povinnosti a slad'ování soukromého a pracovního času. Muži, kteří rozhodují o financování města, hodnotily jako největší bariéru právě finance. Obě pohlaví se shodla na bariéře opozice versus koalice.

Opozice je nespokojená s nemožností více se podílet na chodu města. Nejvíce je znepokojuje, že se k nim nedostávají důležité zprávy a informace. Žádný narátor/narátorka nereflektoval bariéru ze strany institucí ve smyslu problémů při vstupu do strany. Objevovaly se bariéry, které poukazovaly na přetrvávající patriarchální model v rodině, ze kterého pramení dělení činností na ženské a mužské.

Teoretický předpoklad, že muži a ženy jsou odlišně hodnoceni, se také ve výzkumu potvrzuje. Stejně jako tuto problematiku ve svém výzkumu dominačních technik potvrdila Marcela Adamusová, i ženy z mého vzorku se setkávají s rozdílným hodnocením. Příkladem je odlišné pojetí moci.

Linií, která se táhne všemi promluvami, je silně pozitivní pohled na působení žen v politice. Pro téměř všechny narátory/narátorky by se mělo vyrovnat zastoupení žen a mužů v politice, protože dle nich je stejnou nutností mít vyrovnané postavení v běžném životě. Již téměř nikdo nereflektuje, jak by této pozitivní změny zvýšení reprezentace žen chtěl dosáhnout. Velmi negativní je pohled mužů i žen na podpůrná opatření jako jsou kvóty.

Pro všechny zastupitele a zastupitelky z výzkumného vzorku je vstup do politiky spojen s jasnou představou jak se na městské politice lépe profilovat než předchozí městské zastupitelstvo. Kategorie jasné cíle odpovídá výzkumům sociologického ústavu, který zjistil, že lidé do politiky vstupují se snahou uplatnit svoje organizační a vůdčí schopnosti a mimo jiné také být prospěšní společnosti. Jak v práci uvádím, v Kutné Hoře převládá silná nespokojenost s předchozím vedením města, a proto došlo u posledních voleb k výhře Šance pro Kutnou Horu. Zde jsou mnozí zastupitelé, kteří mají jasné cíle, jak se na prosperitě našeho města více podílet.

Když se zaměříme na biografickou cestu žen a mužů do komunální politiky, tak prvním krokem je určitá motivace. V případě mého výzkumného vzorku vychází nespokojenost s předchozím zastupitelstvem a fungováním města. Tato nespokojenost je znatelná jak u žen, tak i u mužů. Přestože jsou v zastupitelstvu lidé, kteří jsou v politice delší čas i oni mají jasné cíle, co pro město podniknout. Cesta do komunální politiky je podle výzkumu pro ženy nastavena až poté, co jim odrostou děti a nemusí se tolik věnovat rodině. Pouze v jednom případě žena potvrdila, že pokud by nebylo politiky, dělala by něco jiného. V mém výzkumném vzorku jsou ženy, které mají děti velké, a proto se politice mohou věnovat naplno.

Muži se věnovat naplno politice mohou, protože žádný muž nerefletoval zatížení otcovskou rolí. Jen pociťují náročnost s participováním na politice a stíháním rodinného života a koníčků. Ženy jsou na tom se stíháním podobně jen mezi aktivy, které nestíhají je rodina a domácnost na prvním místě, až poté koníčky. Pro obě pohlaví je také velmi důležité, že měla při vstupu do politiky podporu partnera/partnerky a rodiny. Ve výpovědích se objevovalo jak z úst žen tak mužů, že bez podpory by se komunální politika dělat nedala.

Cesta mužů a žen do komunální politiky Kutné Hory je tedy v mnohém shodná např. v nutnosti podpory, jasných cílech, ale také se odlišuje zcela evidentní bariérou nastavenou pro ženy ve smyslu mateřské role, pečovatelky o rodinu a domácnost. Věkově je cesta do komunální politiky omezena podle zákona od osmnáctého roku věku občana/občanky města. V mém výzkumném vzorku je vstup do politiky uskutečňován o mnoho let později, protože průměrný věk zastupitelů/zastupitelek je padesát let. Toto není trend jen posledního volebního období, ale je znatelný již od roku 1994, od kterého jsem se na politiku Kutné Hory zaměřila.

Ve výzkumu jsem nepoužila jen otázky explicitně vztahující se k cestě do kutnohorského zastupitelstva. Odpovědi na celé spektrum otázek poskytly velmi zajímavé výpovědi, které po analyzování odhalily neméně zajímavé kategorie. Celá diplomová práce je exkursem do komunální politiky města Kutná Hora, ale také vyobrazuje cestu žen a mužů do městského zastupitelstva. Pro další výzkum by bylo vhodné pro přesnější pochopení některých pozic narátorek/narátorů uskutečnit vícenásobné rozhovory. Zajímavé by bylo prozkoumat samotné dominační techniky, které ve svém výzkumu reflektovala Marcela Adamusová.

Seznam zkratk

ČSNS – Česká strana národně sociální

ODS – Občanská demokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie- česká strana lidová

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

US-DEU – Unie svobody- Demokratická unie

NK – nezávislý kandidáti

SNK – sdružení nezávislých kandidátů

SOS – Kutnohorská liga, sdružení strany pro otevřenou společnost a nezávislost kandidátů

OSN- Organizace spojených národů

Bibliografie

- Adamusová, M. 2010. *Ženy v komunální politice: reflexe dominačních technik v promluvách komunálních političek*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: Universita Karlova. Fakulta humanitních studií. 106 s. Vedoucí diplomové práce Hana Havelková.
- Balík, S. 2009. *Komunální politika, obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada
- Balík, S. 2008. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bourdieu, P. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum.
- Bradnová, H., Fejtek, P., Chrobáková, E. a kol. 1993. *Encyklopedický slovník*. Praha: ODEON.
- Coffey, A., Atkinson, P. 1996. *Making sense of qualitative data*. London: SAGE Publications. Str. 26-51.
- Connell, R. W. 2005. *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Curran, D. J., Renzetti, C. M. 2005. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.
- CVVM 2004. *Názory veřejnosti na působení žen v politice*. Praha: CVVM, dostupné z http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100379s_po40802.pdf, navštíveno dne 10. 3. 2012.
- CVVM 2007. *Důvody pro vstup do politických stran*. Praha: CVVM, dostupné z http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100726s_pv71102.pdf, navštíveno dne 20. 4. 2012.
- CVVM 2007a. *Proč lidé vstupují do politiky?* Praha: CVVM, dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/index.php?disp=zpravy&lang=0&r=1&s=1&offset=105&shw=100666>, navštíveno dne 20. 4. 2012.
- Černý, I. 2007. „Principy fungování obce“ In: *Transformace: Česká zkušenost. Místní samospráva*. Vydáno Svazem obcí a měst ČR. Praha: Hugo, s. 29 – 39.
- Čmejrek, J. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství
- Decarli Valdřová, J. 2004. „Ženská a mužská role v jazyce“ In Formánková, L., Rytířová, K. (ed.) *ABC feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ, Brno: s. 9 – 17.

Flick, U., Kardoff, E., Steine, I. 2004. *A companion to qualitative research*. London: SAGE Publications.

Foltysová, M., Pavlík, M., Simerská, L. 2004. *Rozpočtování z hlediska rovnosti žen a mužů informativní metodika*. Praha: KURF.

Fórum 50%. Více žen do politiky? Samozřejmě! Ale jak? Praha: Fórum 50 %, o. s.

Frevert, U. *Dějiny žen. Mezi měšťanským zlepšením postavení žen a novým ženstvím*. Bakalářský překlad z německého originálu Potočková, A. IZV.

Galligan, Y., Clavero, S., Calloni, M., 2007. *Gender Politics and Democracy in post-socialist Europe*, Barbara Budrich Publisher, Opladen & Farmington Hills.

Gelnarová, J. 2010. „Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“ In *Acta Politologica*, Vol. 2, No. 2, s. 120 – 135.

Guba, E. G., a Lincoln, Y. S. 1994. „Competing paradigms in qualitative research“. In Denzin, N. K., Lincoln, Y. S. *Handbook of qualitative research*. London: SAGE Publications. s. 105 – 166.

Hammersley, M. 1995. *The Politics of Social Research*. London: SAGE Publications.

(http://books.google.cz/books/about/The_politics_of_social_research.html?id=DvXoWPrckVIC&redir_esc=y)

Havelková, H. 2002. „Politická reprezentace žen v České republice“. In Cviková, J., Juráňová, J. (eds.). *Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Aspekt, s. 82 – 100.

Havelková, H. 2004 „První a druhá vlna feminismu: podobnosti a rozdíly“ In Formánková, L., Rytířová, K. (ed.) *ABC feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ, Brno: s. 169 – 183.

Havelková, H. 2006. „Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989“. In Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, s. 25 – 42.

Havelková, H. 2008. „Cesta do hlubin genderové politické kultury: Příklad kritické analýzy ideologie“. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Vol. 9, no 1/2008. s. 1 – 7.

- Hend, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Hendelová, T. 2008. „Proč česká vláda potřebuje generový audit?“ In Uhde Z., Rakušanová P. (eds.). *Gender, rovné příležitosti, výzkum/ Reprezentace žen v politice*, ročník 9, číslo 1/2008. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, s. 8 – 15
- Hloušek, V., Kopeček, L. 2007. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Vyd. 2. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Hopf, Ch. 2004. „Qualitative Interviews: An Overview“. In Flick, U., Kardoff, E., a Steine, I. *A companion to qualitative research*. London: SAGE Publications. s. 203 – 208.
- Jachová Doležalová, A., Gelnarová, J., Smiggels Kavková, J., Hejzlarová, M. E., 2009. „Postoje veřejnosti se mění reálná situace nikoliv, aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice“. In Sokačová, L. *Gender a demokracie 1989 – 2009*. Praha: Gender studies o.p.s, s. 54 – 72.
- Jarkovská, L. 2004. „Prohlédněme genderové stereotypy“ In Formánková, L., Rytířová, K. (ed.) *ABC feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ, Brno: s. 19 – 27.
- Jensen, K., B., Jankowski N., W. (2002). *A Handbook of qualitative methodologies for mass communication research*. London: Routledge.
- Kimmel, M. 2005. *Handbook of study on men and masculinity*. California: SAGE Publications.
- Klíč, Z. 2007. *Volební podpora českých politických stran od roku 1992*. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií. 145 s. Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík.
- Klimentová, M. 2006. *Ženy v komunální politice*. o .s. Fórum 50%, (<http://padesatprocent.cz/cz/zeny-v-politice/komunalni-zastupitelstva/monika-klimentova-zeny-v-komunalni-politice>).
- Krejčí, O. 2006. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional publishing.

- Kubálková, P., Wennerholm Čáslavská, T. (eds.) 2010. *Ženy a česká společnost: Hodnocení implementace Pekingské akční platformy na národní a mezinárodní úrovni (Peking +15)*. Praha: Otevřená společnost, o. p. s. – Centrum ProEquality.
- Lamarche, S. 2004. *A City Tailored to Women The Role of Municipal Governments in Achieving Gender Equality*. EDITION, Federation of Canadian Municipalities (FCM) and the City of Montreal, (Femmes et ville Program).
- Lebeda, T. 2009. „Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva.“ *Acta Politologica* 1: s. 332 – 343.
- Lenderová, M., Kopičková, B., Burešová, J., Maur, E. (eds.). 2009. *Žena v Českých zemích od středověku do 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Machovcová, K. 2006. „Zajištění rovného zacházení se ženami a muži v přístupu k ekonomické aktivitě“. In Pavlík, P. (ed), *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů 2006*. Praha: Nadace Open Society Fund. s. 66 – 78
- Matland, R. 1998. „Women’s Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries“. *Legislative Studies Quarterly*, roč. 23. č. 1. s. 109 – 125.
- Maříková, H. 2004. „Rodina: proměny mateřství, otcovství a rodičovství“. In Formánková L., Rytířová K. (ed.) *ABC feminizmu*. Brno: NESEHNUTÍ, Brno: s. 41 – 51.
- Millet, K. 1998. „Sexuální politika“. In Oates – Indruchová (ed.) *Dívčí válka s ideologií*. Praha: Slon. s. 72 – 88.
- Morrow, R. A. 1994. *Critical theory and methodology*. London: SAGE Publications. s. 199-215.
- Nagl – Docekal, H. 2007. *Feministická filozofie, Výsledky, problémy, perspektivy*. Praha: SLON.
- Pavlík, P. 2006. „Gender: Úvod do problematiky“. In Smetáčková, I. (ed.), *Gender ve škole: Příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s. s. 9 – 13.
- Pitkin, H. 1972. *The concept of representation*. Berkeley: University of California Press.

- Ramazanoglu, C., a Holland, J. 2004. *Feminist methodology: challenges and choices*. London: SAGE.
- Reinharz, S. 1992. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford.
- Remenec, F. 2008. *Nejnavštěvovanější turistické cíle v Česku 2008*. Czechtourism (<http://www.czechtourism.cz/tiskove-zpravy/nejnavstevovanejsi-turisticke-cile-v-cesku-2008.html>).
- Rakušanová, P. 2006. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, Praha: Fórum 50%.
- Rakušanová, P. 2005. „Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice“. In: *Gender, Rovné příležitosti, Výzkum*, 6, 2005, č. 2, s. 1 – 7.
- Rakušanová, P., Václavíková – Helšusová, L. 2006. „Ženy v mužské politice“. In: Hašková, H., Křížková, A., Linková, M. (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, s. 43 – 60.
- Rakušanová, P., Václavíková – Helšusová, L. 2008. „Odcházení: Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti“. In Uhde, Z., Rakušanová, P. (eds.) In *Gender, rovné příležitosti, výzkum, Reprezentace žen v politice ročník 9, číslo 1/2008*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, s. 16 – 25.
- Říchová, B. 2000. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha. Portál.
- Saxonberg, S. 2003. *The Czech republic before the new millenium*. East European Monographs No. DCXXXVII.
- Seifert, L. 2007. *Komunální politika v Kutné Hoře od roku 2002*. Nepublikovaná bakalářská práce. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií. 42 s. Vedoucí diplomové práce Stanislav Balík
- Skard, T. *Women in politics: Nordic experiences*. In: <http://padesatprocent.cz/cz/nase-aktivity/rovnost-zen-a-muzu-ve-mestech-a-obcich>
- Stejskal, J., Kovárník, J. 2009. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál.
- Strauss, A., Corbinová, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Albert.

- Šanc, I., 2007. „Začátky na radnici v Kutné Hoře“. In: *Transformace: Česká zkušenost. Místní samospráva*. Vydáno Svazem obcí a měst ČR. Praha: Hugo, s. 12 – 15.
- Valdrová, J., Knotková – Čapková, B., Paclíková, P. 2010. *Kultura generově vyváženého vyjadřování*. Praha: MŠMT
- Václavíková – Helšusová, L. 2003. „Distribuce a naplnění volného času mužů a žen“. In *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Číslo 3 – 4/2003, s. 13 – 14.
- Vodička, K., Cabada, L. 2003. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál.
- Wagnerová, A. 2009. „Co přinesl a co nepřinesl českým ženám socialistický model rovnoprávnosti – aneb nejen jesle a traktoristky“. In Sokačová, L. (eds) *Gender a demokracie 1989-2009*. Praha: Gender studies o.p.s, s. 11 – 20.
- Ženy a muži v datech 2011. Praha: Český statistický úřad.

Archivní materiály

Kutnohorské listy 2006 č. 12

Státní okresní archiv Kutná Hora (pobočka Kutná Hora Hlouška, Benešova 257, 284 80 Kutná Hora)

Městský úřad Kutná Hora, Kronika města Kutná Hora 1993 – 1995

Městský úřad Kutná Hora (po roce 1989), Kronika města Kutná Hora 1998

Zápisy ze schůzí zastupitelstva města 1994

Zápisy z rady města 1998

Zápisy ze zastupitelstva města 1998

Internetové odkazy

(§5 (1)): <http://www.zakonycr.cz>: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-%28obecni-zrizeni%29.html>, navštíveno dne 7. 9. 2011.

Hlava sedmá – Územní samospráva, Čl. 99: <http://www.hrad.cz>:

<http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/ustava-cr.shtml>, navštíveno dne 13. 9. 2011.

http://notes2.czso.cz/cz/sldb2011/cd_sldb2011_11_12/cz020.html, navštíveno dne 28. 12. 2011.

Kutnohorské listy 2006 č. 12,

http://www.kutnahora.cz/data/pageadds/943_khl_2010_10.pdf, navštíveno dne 10. 3. 2012.

VOLBY.CZ:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=VOLZO_07ORP&stranka=1&kapitola_id=505-, navštíveno dne 3. 1. 2012.

<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv22112?xjazyk=CZ&xid=1&xv=7&xdz=8&xnumnuts=0&xstrana=0&xvyber=1>, navštíveno dne 3. 1. 2012.

<http://www.volby.cz/pls/kv2002/kv21111?xjazyk=CZ&xid=1&xv=21&xdz=2&xnumnuts=2105&xobec=533955&xstrana=0>, navštíveno dne 3. 1. 2012.

<http://www.volby.cz/pls/kv1994/kv1211?xjazyk=CZ&xid=1&xv=1&xdz=2&xnumnuts=3205>, navštíveno dne 17. 2. 2012.

<http://www.volby.cz/pls/kv2010/kv21111?xjazyk=CZ&xid=1&xv=21&xdz=2&xnumnuts=2105&xobec=533955&xstrana=0>, navštíveno dne 12. 4. 2012.

http://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/anketa-vybirejte-budouciho-starostu-kutnehory.html, navštíveno dne 17. 2. 2012.

http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/document/index_en.htm#h2-2, navštíveno dne 15. 3. 2012.

Český trh práce optikou genderových statistik: <http://aperio.cz> : <http://aperio.cz/210/cesky-trh-prace-optikou-genderovych-statistik>, navštíveno dne 10. 3. 2012.

Posviťme si na kvóty: http://padesatprocent.cz/docs/kvoty_letak.pdf, navštívěno dne 21. 3 2012.

Městsčký úřad: Komise Rady města Kutná Hora volební období 2010 – 2014, <http://www.mu.kutnahora.cz/index.php?sec=142&id=145> navštívěno dne 17. 2. 2012.

PARLINE: Search results: <http://www.ipu.org/parline-e/parlinelist.asp>, navštívěno dne 26. 3. 2012.

Zajíc 2011: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/n/13665/CESKA-MLADEZ-A-DEMOKRACIE.html/>, navštívěno dne 4. 4. 2012.

5. ročník soutěže Strana otevřená ženám zná vítěze: levice je letos ženám nejotevřenější: <http://padesatprocent.cz/cz/nase-aktivity/strana-otevrena-zenam/5-rocnik-souteze-strana-otevrena-zenam-zna-viteze>, navštívěno dne 20. 4. 2012.

<http://www.tc.cz/ceska-stycna-kancelar-pro-vyzkum-a-vyvoj-v-bruselu/> navštívěno dne 26. 3. 2012.

<http://www.unmikonline.org/Pages/about.aspx> navštívěno dne 26. 3. 2012.

<http://www.tepregonu.cz/cz/kutna-hora/article/84/proc-to-mezi-sanci-a-cssd-nedopadlo.html> navštívěno dne 7. 3. 2012.

Kutnohorské nástupy, přestupy, odjezdy, návraty...

<http://kutnahora.pres.cz/?page=clanek&rok=2010&idc=1648>, navštívěno dne 9. 2. 2012.

<http://volby.idnes.cz>, navštívěno dne 17. 2. 2012.

Proč to mezi Šancí a ČSSD nedopadlo:

<http://www.teprejonu.cz/cz/kutna-hora/article/84/proc-to-mezi-sanci-a-cssd-nedopadlo.html>, navštíveno dne 7. 3. 2012.

<http://www.mu.kutnahora.cz/index.php?sec=146>, navštíveno dne 23. 3. 2012.

<http://www.denikpolitika.cz/prirucka/databaze> navštíveno dne 12. 4. 2012.

Přílohy

Tabulka č. 1 Volební strany pro volby do zastupitelstva města

Politická strana, sdružení	Jméno a příjmení lídra
1. Šance pro Kutnou Horu	RNDr. Ivo Šanc, CSc.
2. Alternativa pro Kutnou Horu	RNDr. Vladislav Slavíček
3. Věci veřejné	Tomáš Gryč
4. TOP 09	Ing. Jaroslav Suk
5. ODS	Ivo Šalátek
6. Strana práv občanů Zemanovci	Marie Matyášová
7. Strana zelených	Bohumír Šich
8. ČSSD	Ing. Zuzana Moravčíková
9. KSČM	Jiřina Veselá
10. Suverenita	Lucie Matyášová
11. Kutnohorští patrioti	Ing. Vladislav Latislav
12. Kutnohorská SOS	Martin Hlavatý
13. KDU-ČSL	Karel Koubský st.
14. Volte Pravý Blok	Petr Čálek
15. Volba pro Kutnou Horu – Starostové a nezávislí	MVDr. Václav Vančura

(Zdroj: ČSÚ-volby navštíveno dne 14. 4. 2012).

Otázky k rozhovorům:

Vyprávějte, odkud vzešel nápad vstoupit do komunální politiky.

Měl/a jste již nějaké zkušenosti s politikou?

Jaká byla Vaše očekávání od možného působení v komunální politice? Splnila se?

Měl/a jste při vstupu do komunální politiky podporu rodiny a partnera/partnerky?

Jaké je Vaše povolání? Stiháte pracovat, participovat v komunální politice i se věnovat rodině podle vašich představ?

Setkáváte se s nějakými bariérami při své práci v zastupitelstvu?

Jaký je Váš názor na působení žen v politice, jaká je Vaše zkušenost?

Jaký je Váš názor na zastoupení žen v politice, je dostatečné?

Mají podle Vašich zkušeností muži a ženy v komunální politice stejné slovo?

Myslíte si, že by jich v komunální politice mělo být víc?

Slyšel/a jste někdy od přátel, rodiny či kolegů, že ženy do politiky nepatří?

Myslíte si, že stále existují bariéry pro ženy při vstupu do politiky?

